

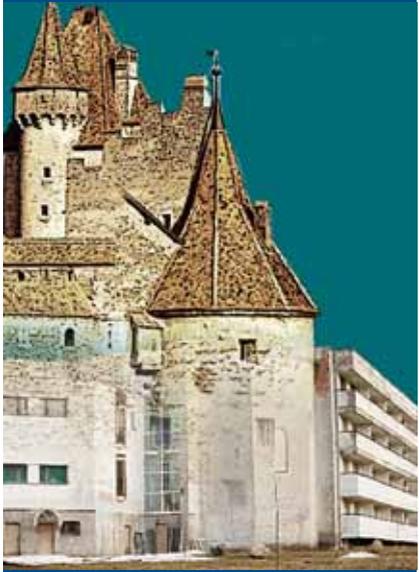
КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

С. 6

С. 5

С. 11

С. 22

КАРАВАЙ ДЛЯ ЛІДЫ

24 — 26 верасня ў Лідзе сабраліся шматлікія творчыя калектывы Беларусі, каб аддаць даніну павагі хлебу, зямлі і рупліваму гаспадару на ёй...

Фота Юрыя ІВАНОВА

На здымку: ансамбль народнай музыкі "Бяседа".

С. 2,14

У цэнтры падзей —

Культмінацыяй Рэспубліканскага фестывалю-кірмашу працаўнікоў сля “Дажынкi” становіцца суботні дзень, калі адбываецца ўзнагароджанне пераможцаў жніва. На ўрачыстасцях гаспадары і госці заўсёды чакаюць Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнку.

А ўжо ў гэты чацвер, 23 верасня, як паведаміў начальнік аддзела культуры Лідскага райвыканкама Уладзімір Самсонаў, апоўдні была завершана падрыхтоўка да Рэспубліканскага фестывалю-кірмашу працаўнікоў сля “Дажынкi-2010”. Зманціравалі гандлёвыя павільёны, дадалі апошнія фарбы ў афармленне фестывальных пляцовак, правярылі музычную, гукаўзмацняльную і светлавую апаратуру.

Учора ж, 24 верасня, а 9-й раніцы Ліда запрасіла на Дажынкi. Пачалі дзейнічаць гандлёвыя кропкі і карабейнікі, рамеснікі “засялілі” “Горад майстроў” талентамі, выдумкай і гасціннасцю, навучэнцы прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў Гродзеншчыны разгарнулі выстаўку-продаж уласных вырабаў, прайшлі шэсцем духавыя аркестры вобласці, адкрыліся песенна-эстрадная, фальклорна-гульнівая, гісторыка-культурная, дзіцячая эстрадная, мастацкая і спартыўная пляцоўкі.

У 15.00 адбылося ўрачыстае адкрыццё свята, а ўвечары прайшоў гала-канцэрт “Майстры мастацтваў — працаўнікам вёскі”.

Адзін з удзельнікаў гала-канцэрта — ансамбль народнай музыкі “Бяседа”. Вось што распавёў “К” мастацкі кіраўнік калектыву, народны артыст Беларусі Леанід Захлеўны:

— Наш рэпертуар — вельмі бліскі да сялянскай душы. Спяваем пра людзей, што спрадвек жывуць і працуюць у вёсцы, кормяць краіну і жывяць яе невычэрпнай духоўнай сілай... Таму і запрашаюць “Бяседу” ледзь не на кожныя рэспубліканскія “Дажынкi”...

Імідж краіны

У сталіцы Аб'яднаных Арабскіх Эміратаў — Абу-Дабі — адбываецца Тызень культуры Беларусі. З 22 па 29 верасня жыхары краіны знаёмяцца з творчасцю 12 беларускіх мастакоў, а 22 і 23 верасня на гала-канцэртах выступілі айчыныя артысты і музыканты. Адкрыў Дні культуры прадстаўнік праячай сям'і ААЭ шэйх Хамед бен Заед аль-Нахаян.

Тызень у Эміратах

Прэзентацыя Тызня культуры была шматлюднай: каля 230 чалавек з ліку прадстаўнікоў дыпламатычнага корпусу, дзяржаўных структур, дзелавых колаў і розных кампаній сабраліся ў выставачнай зале аднаго з найпрэстыжных гатэляў. Пра гэта паведаміў саветнік Пасольства Рэспублікі Беларусь у ААЭ Ігар Бондар.

Арганізатарам мерапрыемства стала Упраўленне Абу-Дабі па культуры і спадчыне. Яго Генеральны дырэктар, ён жа Саветнік наследнага прынца па культуры і мастацтве Махамед Халаф аль-Мазруі адзначыў на вернісажы: “Правядзенне Тызня культуры Рэспублікі Беларускай — гэта імкненне падтрымаць культурную адкрытасць і ўзаемапавагу паміж народамі. Ставячы сваёй мэтай стварэнне новага ўзору міжнарод-

Сцэна са спектакля “Рамэа і Джульета”.

рых у Абу-Дабі — гэта імкненне падтрымаць культурную адкрытасць і ўзаемапавагу паміж народамі. Ставячы сваёй мэтай стварэнне новага ўзору міжнарод-

“Беларусаў любяць!”

Дні культуры Рэспублікі Беларусь ва Украіне адбудуцца з 27 па 30 верасня. У Кіеве і Львове глядачы пазнаёмяцца з рознымі праявамі айчыннага мастацтва.

Саветнік-Пасланнік Пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне Анатоль Канаплянікаў паведаміў “К”, што акцыя праходзіць пры падтрымцы міністэрстваў культуры дзвюх краін, прычым украінскі бок паставіўся да яе з вялікай зацікаўленасцю і адказнасцю.

“Украінская публіка ведае і заўжды чакае беларускія калектывы, асабліва брэндывыя, — адзначае дыпламат. — Дні культуры Беларусі праводзяцца ўжо не

першы раз. Не маю сумненняў, што гэтыя будуць адзначаны павышанай увагай глядачоў”.

Таксама ў час мерапрыемстваў першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Карачэўскі сустранецца з прадстаўніцамі беларускай дыяспары ў краіне-суседцы.

У канцэрце, прысвечаным адкрыццю Дзён культуры, прымуць удзел Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Беларусі імя І.Жыновіча і салісты Нацыянальнага

Дарэчы, фотакарэспандэнт “К” Юры Іваноў “зафіксаваў” “Бяседу” напярэдадні яе выезду на “Дажынкi-2010” у вытворчым “антуражы” сталічнага Хлебазавода № 3, што выпускае тры дзясяткі найменняў хлебнай прадукцыі. А адна з песень ансамбля так і называецца: “Хлеб ды соль”. З гэтым падарункам артысты і скіраваліся ў Ліду...

Сёння ж па ўсёй Лідзе будуць доўжыцца канцэрты майстроў мастацтваў і творчых калектываў Гродзеншчыны, мастацкія выстаўкі, спартыўныя спаборніцтвы. Увечары пройдзе маладзёжная праграма “Пагуляем на Дажыначках”.

Андрэй СТАРЖЫНСКІ
На здымках: хлебныя цуды з Мінска; кампазітар Леанід Захлеўны і дырэктар сталічнага Хлебазавода № 3 Пётр Сталяроў. Фота Юрыя ІВАНОВА

ных адносін, мы засноўваемся на талерантнасці, ўзаемапаразуменні і міжкультурным дыялогу”.

Цягам тыдня для жыхароў і гасцей Абу-Дабі дэманструюцца жывапісныя работы 11 беларускіх мастакоў: Сяргея Давідовіча, Уладзіміра Кожуха, Васіля Касцючэнкі, Алега Скавародкі, Ягора Батальёнка, Фёдара Ястраба, Дзмітрыя Сурывовіча, Аляксандра Забаўчыка, Віктара Шылко, Аляксандра Грышкевіча і Геннадзя Драздова. Упрыгожылі экспазіцыю і пейзажныя здымкі фотамастака Сяргея Плытквіча — у Абу-Дабі паказаны яго праект “Планета Беларусь”.

Балетная трупа Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь у межах Тызня культуры паказала 23 верасня “Рамэа і Джульета”. Прадстаўленне адбылося ў канцэртнай зале, якая змяшчае больш за тысячу чалавек. А наступным днём у Нацыянальным тэатры выступіў камерны аркестр Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Жыхары Эміратаў захапіліся таксама танцамі Беларускага дзяржаўнага Заслужанага харэаграфічнага ансамбля “Харошкі”.

акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета. Артысты яго пакажуць балет “Лебядзінае возера”. Тэатральнае мастацтва краіны прадставіць народны артыст СССР, народны артыст Беларусі Генадзь Аўсянічкаў. У яго выкананні адбудзецца спектакль “Беларусь у фантастычных апавяданнях” Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

У рамках Дзён адкрыецца выстаўка канцэптуальнай фатаграфіі з фондаў Музея сучаснага выяўленчага мастацтва нашай краіны пад назвай “Адлюстраванне”. Яго дырэктар Наталля Шаранговіч патлумачыла, што экспазіцыя пазнаёміць з новымі тэндэнцыямі і павявамі ў айчынным фота. Тут можна будзе пабачыць як класічныя, так і здымкі з выкарыстаннем змешанай тэхнікі, фатаграфіку. Мастакі розных пакаленняў, ад мэтраў да сёлетніх выпускнікоў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, пакажуць свой незвычайны погляд на з’явы і рэчы.

Таксама адбудзецца паказ мастацкіх і дакументальных кінафільмаў, анімацыйных стужак, якія стварылі беларускія кінематаграфісты.

На здымку: Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Беларусі імя І.Жыновіча. Фота Юрыя ІВАНОВА

Вернісаж у Парыжы

У штаб-кватэры UNESCO ў Парыжы адкрылася выстаўка “Іван Хруцкі: творчасць у дыялогу культур”. Каля 25 работ з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь пабачылі жыхары і госці французскай сталіцы. Пра гэта паведамілі карэспандэнту “К” у аддзеле рускага мастацтва музея.

кага таксама можа стаць больш вядомай для жыхароў суседніх і аддаленых краін”.

У вернісажы ў Парыжы, у прыватнасці, прымалі ўдзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Французскай Рэспубліцы Аляксандр Паўлоўскі, намеснік Генеральнага дырэктара UNESCO Г.Інгіда, дырэктар Нацыянальнага

Падзея прысвечана 200-годдзю з дня нараджэння Івана Хруцкага. Пра адзначэнне даты ў Беларусі “К” неаднаразова паведамыла на сваіх старонках.

Юбілей творцы, чый талент паўплываў на станаўленне рускага нацюрморта, з гэтай пары ўключаны ў Спіс памятных дат UNESCO на 2010—2011 гады. Такое рашэнне было прынята на Генеральнай канферэнцыі Арганізацыі па прапанове Нацыянальнай камісіі па справах UNESCO ў Рэспубліцы Беларусь сумесна з НММ.

Старшыня Нацыянальнай камісіі Уладзімір Шчасны адзначыў: “Уключэнне даты ў Спіс надае ёй вялікую вагу і адметны статус: яе адзначаюць на нацыянальным узроўні. Да прыкладу, аналагічная падзея — юбілей Напалеона Орды, які быў уключаны ў Спіс памятных дат раней, — дагэтуль мае розгалас. Яго выстаўка падарожнічае па розных краінах Еўропы: яна з поспехам прайшла ў Венгрыі, Францыі, Іспаніі. Асоба Івана Хруц-

І.Хруцкі. “Нацюрморт са свечкай”.

мастацкага музея Уладзіміра Пракапцоў. Ён уручыў на вернісажы альбомы “Творы Івана Хруцкага ў зборах Нацыянальнага мастацкага музея” і сярэбраныя манеты, якія выпусціў Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь да юбілею.

Па словах Уладзіміра Шчаснага, вясной будучага года мы даведаемся пра падзею, якая можа стаць наступнай у Спісе памятных дат ад нашай краіны. Яе будуць зацвярджаць на 36-й сесіі Генеральнай канферэнцыі UNESCO ў кастрычніку наступнага года.

Алена САБАЛЕЎСКАЯ

Рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя “Роля традыцыйнай народнай культуры ў адраджэнні беларускага сьлава” аб’яднала ўчора вучоных і практыкаў у горадзе Іванава, што на Брэстчыне.

Даследчыкі — пра традыцыі

У арганізацыйны камітэт канферэнцыі ўвайшлі міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка, старшыня Нацыянальнай камісіі па справах UNESCO Уладзімір Шчасны, начальнік упраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама Рыгор Бысюк, дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Аляксандр Лакотка ды іншыя.

У межах канферэнцыі працавала пяць секцый, дзе закраліся пытанні па ўсіх відах мастацтва: выяўленчым, дэкара-

тыўна-прыкладным, музычным, тэатральным, а таксама архітэктурным. Не абышлі ўвагай і праблемы этналогіі, этнаграфіі, фалькларыстыкі. Народная культурная спадчына ў сучаснай інфармацыйнай прасторы, яе роля ў адраджэнні сьла і развіцці турызму, даследаванне і захаванне традыцый духоўнай і матэрыяльнай культуры — такія тэмы абмяркоўвалі шматлікія выступоўцы.

На здымку: помнік Напалеону Орду ў Іванава.

“Беларусь — гэта мы!”

Акцыя “Беларусь — гэта мы!” працягвае крочыць па краіне. 29 верасня ў Ганцавічах адбудзецца выступленне Заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь Дзяржаўнага ансамбля танца.

У чаканні гасцей

Як паведаміла “К” начальнік аддзела культуры Ганцавіцкага райвыканкама Ірына Марцінкевіч, у горадзе ўсё падрыхтавана да ўрачыстага прыёму гасцей з Мінска. Выступленне творчага калектыву пройдзе ў актавай зале гарадскога дома

культуры, і амаль усе білеты ўжо практычна прададзены.

Па словах Ірыны Марцінкевіч, жыхары горада вельмі чакаюць выступлення Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі ў рамках першага этапу акцыі “Майстры мастацтваў — землякам”. І, як упэўнена начальнік аддзела культуры, гараджане не застануцца расчараванымі.

Аб’явы*

Отдел культуры Брагинского райисполкома приглашает принять участие в Межрегиональном фестивале детского документального кино “Хрустальнае бусляня” на тэму “Чэрнобыль вчора, сёння, заўтра”. За інфармацыяй абрацца па тэлефонам: 8 (02344) 2-12-80, 2-11-21, +37529 3719830.

Музейнаму комплексу “Дудуткі” патрабуецца супрацоўнік на пасаду начальніка музейнага сектара. Тэл.: (029) 613-77-01.

Дакументальны фільм “Свет Караткевіча” выйшаў на кінастудыі “Беларусьфільм” да 80-годдзя пісьменніка. Апошняя стужка, прысвечаная яму, была знята больш за 15 гадоў таму, і аўтары вырашылі распавесці пра невядомыя ці маладаследаваныя моманты жыцця Уладзіміра Караткевіча. Рэжысёрам стужкі стаў Яўген Сяцко.

Унікальны Караткевіч

“Свет пісьменніка, які складаецца з яго твораў, мясцін, дзе ён жыў, фільмаў па яго творчасці, — усё гэта мы вырашылі адлюстравіць у гэтай працы, — расказвае аўтар сцэнарыя Уладзімір Мароз. — Дзясяткі мастакоў стваралі ілюстрацыі да кніг Караткевіча, іх таксама не варта было абмінаць увагай.

“Разыначкай” стаў апавед пра невялікую школу недалёка ад Кіева ў вёсцы Лесавічы, у якой настаўнічаў Караткевіч. Даследчыкі знайшлі яе, а таксама сус-трэліся з былым вучнем вядомага пісьменніка, які таксама стаў настаўнікам.

У здымках прынялі ўдзел Анатоль Верабей, Адам Мальдзіс, Вячаслаў Рагойша, яны апавядаюць пра цікавыя выпадкі ў жыцці аўтара і яго зносінах з калегамі. “Фільм вельмі чалавечы, лірычны, і ў той жа час — аб’ектыўны”, — адзначае Уладзімір Мароз. Уладзімір Караткевіч пачынаў як сцэнарыст дакументальнага кіно, але самога яго, зафіксаванага на кінаплёнцы, амаль няма. Гледачы новага фільма могуць пабачыць унікальны запіс з удзелам пісьменніка, які выступае на сваім 50-гадовым юбілеі.

Тэхна пад “... белымі крыламі”

Каля 45 твораў, выкананых у самых сучасных тэхніках, прадстаўлена на сёмай выстаўцы “Тэхна-Арт. Знак якасці” ў мастацкай галерэі “Універсітэт культуры”. Гэта жывапіс, графіка і фатаграфія, а таксама 15 відэа- і анімацыйных ролікаў, арт-аб’ектаў.

Экспазіцыя, якая адкрылася ўчора, адбываецца ў межах Рэспубліканскай выстаўкі сучаснага выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва “Зямля пад белымі крыламі”.

Існаваць пад брэндам такой маштабнай акцыі — гэта значыць адпавядаць яе якасці. Арганізатары адзначаюць, што сучаснае айчыннае мастацтва, якое створана з

элементаў тэхнаферы, у адсутнасці якасці папракнучь нельга: гэта ўжо творы высокай пробы. Камп’ютарная анімацыя, лічбавы мантаж, 3D-графіка, аб’яднанне ў прасторы галерэі элементаў тэхнагеннага асяроддзя — поле для эксперыментаў у удзельнікаў было досыць вялікае. У выстаўцы прымаюць удзел выпускнікі спецыяльнасці “Тэлеэклама” Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Яны прадеманструюць свае ролікі.

За гады існавання праекта “Тэхна-арт” шмат маладых і сталых мастакоў паспрабавалі новыя тэхнікі, паспелі з’явіцца новыя сродкі для самарэалізацыі творцаў. І калі раней апошнія даказвалі права называць свае працы мастацтвам, то сёння дэманструюць нам іх стыльнасць, адпаведнасць часу, свой добры густ.

Сустрэкаючыся з Шанхаем

З фотаздымкамі, якія адлюстроўваюць сучасны Шанхай і Сусветную выстаўку “ЭКСПА-2010”, можна пазнаёміцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Экспазіцыя ў Мабільнай галерэі пад назвай “Сустрэкаючыся з Шанхаем, заключаем у абдымкі свет” змяшчае больш за 60 фотаработ вядомых кітайскіх фатографуў.

На адкрыцці выстаўкі прысутнічалі прадстаўнікі міністэрстваў культуры і замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў нашай краіне. Яна

прымеркавана да важных падзей, якія звязуць беларускі і кітайскі народы ў наступным месяцы: да Дзён культуры Беларусі ў Кітаі, што адбудуцца 13—17 кастрычніка, нацыянальнага Дня нашай дзяржавы на “ЭКСПА-2010” 11 кастрычніка.

На здымках можна пабачыць гарадское жыццё Кітая. Шанхай з’яўляецца лідарам у сваёй краіне па стварэнні зручнага і прывабнага асяроддзя для гараджан. Невыпадкова ў экспазіцыю ўключаны таксама выявы павільёнаў розных краін на Сусветнай выстаўцы: замежныя спецыялісты паказалі, якім шляхам можна развіць урбаністычную культуру.

“Цары” прыйшлі ў бібліятэку

Адным з найбольш яркіх мерапрыемстваў, прысвечаных сёлетнім Дням Еўрапейскай спадчыны ў Беларусі, стала адкрыццё ў галерэі «Ракурс» Нацыянальнай бібліятэкі краіны выстаўкі фотавыяў нематэрыяльнай культурнай спадчыны.

Куратар фотавыстаўкі, начальнік аддзела інавацыйных тэхналогій у сацыякультурнай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Ала Сташкевіч падкрэсліла асабліваю важнасць падобных праектаў. Па яе словах, сёння неабходна даць уяўленне шырокай грамадскасці пра ўнікальныя скарбы нематэрыяльнай беларускай культуры.

На самой жа выстаўцы прадстаўлена 40 аўтарскіх фотаработ, што падрабязна знаёмяць з 18 пунктамі Спісу нематэрыяльнай культурнай спадчыны краіны, што ахоўваюцца дзяржавай і патрабуюць асаблівай увагі і адказна-

га стаўлення з боку грамадства. Кожны з абрадаў існуе ў рэальных жыццёвых абставінах і прадстаўляе адметныя традыцыі беларускага народа і яго культуры. Сярод такіх традыцый і абрад “Калядныя цары” з вёскі Семежава Капальскага раёна Мінскай вобласці, занесены ў Спіс сусветнай нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO. Прадстаўнікі міжнароднай арганізацыі прысутнічалі на адкрыцці праекта.

Да таго ж, на адкрыцці фотавыстаўкі дэманстравалася і адмысловая праграма ўдзельнікаў каляднага абраду “Шчадрэц” з вёскі Рог Салігорскага раёна, занесенага ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь.

Як адзначыла Ала Сташкевіч, у бліжэйшы час пры падтрымцы UNESCO плануецца актывізаваць працу па складанні базы даных нематэрыяльнай спадчыны Беларусі, што ўключае дэталёвую фота- і відэафіксацыю абрадаў. Тым часам выстаўка пасля экспанавання ў Нацыянальнай бібліятэцы пабудуе ў абласных цэнтрах і ў БДУКІМ.

Восем дзён “Анімаёўкі”

Па 30 верасня працягнецца ў Магілёве XIII Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў. Восем дзён замест традыцыйных трох працуе сёлета форум.

Мультыплікацыйныя праграмы “Маша і мядзведзь”, “Анімацыя краін свету”, “Казкі Усходу”, “Беларусьфільм” запрашае, “Сусветная анімацыя для дарослых”, “Анімацыя студыі СНД — дарослым”, “Літаратурныя героі на экране...” — нават пералік падрыхтаваных блокаў-сеансаў фэсту заяўляе аб тым, што асноўнае “меню” фестывалю ўтрымлівае ў сабе шмат разнастайных “страў”. Да іх яшчэ варта далучыць тэатралізаваныя прадстаўленні, канцэрты,

творчыя сустрэчы, выстаўкі, майстар-класы — і вымаганае свята, багатае ўражаннямі для ўсіх.

Што да конкурснай праграмы, як ужо паведамляла “К”, у ёй за спецыяльны прыз “Анімаёўкі” — “Хрустальны аловак” — спаборнічаюць 44 рэжысёрскія працы з 19 краін свету. Беларускі блок фільмаў-канкурсантаў прадстаўлены працамі Аляксандра Ленкіна, Міхаіла Тумелі, Ігара Волчака, Алены Пяткевіч, Ірыны Кадзюковай, Таццяны Кульбіцкай і Наталі Касцючанка.

Асаблівай падзейі форуму, як паведамляюць арганізатары, стане канцэрт-прэзентацыя “Анімаёўка сустракае сяброў”, які адбудзецца 28 верасня ў магілёўскім кінатэатры “Радзіма”.

Д.А.

У адпаведнасці з п. 3 пратакола даручэння Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнка ад 10 кастрычніка 2002 г. № 42 Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь сумесна з Беларуска-рэспубліканскім саюзам моладзі, Беларуска-рэспубліканскім саюзам пісьменнікаў Беларусі, а таксама РУП “Беларускі відэацэнтр” штогод праводзіць адкрыты маладзёжны конкурс на стварэнне літаратурных сцэнарыяў фільмаў, прысвечаных нацыянальнай тэматыцы. Нагадваем, што да даты завяршэння прыёму заявак на сёлетняе творчае спаборніцтва засталася ўсяго некалькі дзён.

ПАЛАЖЭННЕ аб адкрытым конкурсе на стварэнне сцэнарыяў дакументальных фільмаў, сацыяльных ролікаў, прысвечаных нацыянальнай тэматыцы

1. Гэтым Палажэннем вызначаецца парадак правядзення адкрытага маладзёжнага конкурсу на стварэнне сцэнарыяў дакументальных фільмаў, сацыяльных ролікаў, прысвечаных нацыянальнай тэматыцы (далей — Конкурс).

2. Заснавальнікамі Конкурсу з’яўляюцца Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, рэспубліканскае грамадскае аб’яднанне “Беларускі саюз кінематаграфістаў”, грамадскае аб’яднанне “Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі”, грамадскае аб’яднанне “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, вытворча-творчае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Беларускі відэацэнтр”.

3. Конкурс праводзіцца ў мэтах: *павышэння ролі нацыянальнай кінематаграфіі ў сацыяльна-культурным жыцці грамадства, захавання і развіцця традыцый нацыянальнага кінавідэамастацтва;*

стварэння новых арыгінальных сцэнарыяў дакументальных фільмаў, сацыяльных ролікаў, якія ў мастацкай форме адлюстроўваюць эмацыянальны перажыванні і раскрываюць унутраны свет чалавека, яго імкненне да высокіх духоўных, маральных і эстэтычных ідэалаў, паказваюць лепшыя рысы беларускага народа;

выяўлення і стымулявання эстэтычных пошукаў маладых аўтараў, уласаблення і прасоўвання іх сцэнарных работ на экраны рэспублікі.

4. Работу па арганізацыі і правядзенні Конкурсу ажыццяўляе арганізацыйны камітэт (далей — аргкамітэт).

Аргкамітэт у мэтах падрыхтоўкі і правядзення Конкурсу: *фарміруе і зацвярджае склад адборачнай камісіі;*

разглядае і зацвярджае спіс удзельнікаў Конкурсу;

разглядае фінансавыя і арганізацыйна-тэхнічныя пытанні;

даводзіць да ўсеагульнага ведама інфармацыю аб парадуку і ўмовах правядзення Конкурсу, а таксама яго выніках шляхам яе размяшчэння ў сродках масавай інфармацыі, у тым ліку ў Інтэрнэце;

вырашае іншыя пытанні, якія ўзнікаюць у ходзе падрыхтоўкі і правядзення Конкурсу.

5. Адборачная камісія: *разглядае заявы на ўдзел у Конкурсе на прадмет іх адпаведнасці ўмовам Конкурсу;*

праводзіць папярэдні прагляд заяўленых для ўдзелу ў Конкурсе сцэнарыяў;

уносіць на разгляд аргкамітэта прапановы аб допуску сцэнарыяў да ўдзелу ў Конкурсе.

6. Да ўдзелу ў Конкурсе дапускаюцца паўналетнія грамадзяне, узрост якіх на момант прадстаўлення заявы на ўдзел у Конкурсе не перавышае трыццаці аднаго года.

7. Конкурс праводзіцца ў г. Мінску. Прыём заяў на ўдзел у Конкурсе здзяйсняецца ў перыяд з 1 мая па 30 верасня 2010 г.

8. Для ўдзелу ў Конкурсе аўтары павінны накіраваць на адрас Дэпартаменту па кінематаграфіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь (пр-т Пераможцаў, 11, 220004, г. Мінск) з пазнакай “На конкурс”:

заяву па форме адпаведна дадатку;

сцэнарый дакументальнага фільма, сацыяльнага роліка, прысвечанага нацыянальнай тэматыцы (далей — сцэнарый), у двух экзэмплярах;

копіі старонак дакумента, што пацвярджае асобу заяўніка (у тым ліку нацыянальнага пашпарта грамадзяніна замежнай дзяржавы), якія ўтрымліваюць звесткі аб прозвішчы, імені, імені па бацьку, даце і месцы нараджэння, рэгістрацыі па месцы жыхарства альбо па месцы знаходжання заяўніка.

Сцэнарый павінен быць прадстаўлены на папяровым носбіце ў фармаце А4 (на адным баку аркуша), памер шрыфту не менш за 14 пунктаў.

Сцэнарый не рэцэнзуецца і не вяртаюцца.

9. Конкурсныя заявы, прадстаўленыя пазней за 30 верасня 2010 г., да ўдзелу ў Конкурсе не дапускаюцца.

Днём прадстаўлення конкурсных заяў, што перасылаюцца па пошце, лічыцца дата іх адпраўлення (па даце паштовага штэмпеля месца іх адпраўлення).

10. Падвядзенне вынікаў Конкурсу адбываецца ў перыяд з 1 кастрычніка па 30 лістапада 2010 г.

11. Адборачная камісія накіроўвае прадстаўленыя сцэнарыі на разгляд журы Конкурсу (далей — журы) у тэрмін да 1 лістапада 2010 г.

12. Работа журы арганізуецца ў форме пасяджэння. Месца і час правядзення пасяджэння журы вызначаецца яго старшынёй.

Пасяджэнні журы лічацца правамоцнымі, калі на іх прысутнічае не менш за 2/3 яго спісачнага складу.

Члены журы прысутнічаюць на пасяджэннях журы без права замены.

Рашэнне журы прымаецца адкрытым галасаваннем і лічыцца

Увага!

прынятым, калі за яго прагаласавала больш за палову членаў журы, прысутных на пасяджэнні. Пры аднолькавым размеркаванні галасоў прымаецца рашэнне, за якое прагаласавала старшыня журы.

Рашэнне журы афармляецца пратаколам, які падпісваецца старшынёй журы і яго сакратаром на працягу дня, наступнага за днём правядзення пасяджэння журы.

ЗАЦВЕРДЖАНА Загад Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь 02.04.2010 № 71

Рашэнне журы з’яўляецца канчатковым і абскарджанню не падлягае.

13. Пераможцам Конкурсу ўручаюцца адпаведныя дыпламы і грашовыя прэміі ў памеры:

адна першая — 40 базавых велічынь;

адна другая — 30 базавых велічынь;

адна трэцяя — 20 базавых велічынь.

Памер грашовай прэміі вызначаецца зыходзячы з памеру базавай велічыні, устаноўленай у Рэспубліцы Беларусь на дзень выплаты прэміі.

Па выніках Конкурсу журы пры неабходнасці можа перагледзець колькасць і памер прэміі.

Аргкамітэт мае права засноўваць дадатковыя заахвочвальныя прызы і дыпламы, іншыя формы заахвочвання удзельнікаў Конкурсу.

14. Абвясчэнне вынікаў Конкурсу і ўзнагароджанне пераможцаў адбудзецца 17 снежня 2010 г. у рамках правядзення мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню Дня беларускага кіно.

15. Ва ўстаноўленым заканадаўствам парадуку права на экранізацыю літаратурных сцэнарыяў, адзначаных на Конкурсе, заснавальнікі Конкурсу могуць прапаноўваць арганізацыям-вытворцам фільмаў (прадзюсерам) з выплатай аўтарам адпаведнага ўзнагароджання.

16. Фінансаванне арганізацыі і правядзення Конкурсу ажыццяўляецца за кошт сродкаў, прадугледжаных Міністэрству культуры ў рэспубліканскім бюджэце на правядзенне цэнтралізаваных мерапрыемстваў, спонсарскіх сродкаў, а таксама іншых крыніц, не забароненых заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

17. Аплаце падлягаюць выдаткі, непасрэдна звязаныя з арганізацыяй, падрыхтоўкай і правядзеннем Конкурсу.

За ўдзел у Конкурсе членам журы можа выплачвацца ўзнагарода, памеры якой зацвярджаюцца аргкамітэтам у межах каштарысу выдаткаў на падрыхтоўку і правядзенне Конкурсу.

Выдаткі па праездзе, харчаванні, пражыванні, паштовыя і іншыя выдаткі ўдзельнікаў Конкурсу выплачаюцца за кошт сродкаў каштарысу на падрыхтоўку і правядзенне Конкурсу не падлягаюць.

Заявление

Я, _____ (фамилия, имя, отчество), _____, дата рождения _____, _____ (почтовый индекс, область, район, населенный пункт, улица, дом, корпус, квартира) _____ место работы (службы, учебы) _____ образование _____, тел. дом. _____, тел. раб. _____, тел. моб. _____, адрес электронной почты _____, являюсь автором и обладаю исключительными авторскими правами на представляемое мною для рассмотрения произведение. В случае поддержки моего кинопроекта обязуюсь: передать Департаменту по кинематографии либо УП «Национальная киностудия «Беларусьфильм», РУП «Белвидеоцентр» исключительные имущественные права на производство документального фильма (социального ролика) по представленному мною сценарию (снюписису) сроком на 5 (пять) лет, а также права на использование созданного по данному сценарию (снюписису) фильма (ролика) всеми способами на срок действия авторского права на территории всего мира – на основании авторского договора.

Заявитель _____ (подпись) _____ (инициалы, фамилия) «__» _____ 200__ г.

Зарегистрировано «__» _____ 2010 г. № _____

Пад час чарговай сесіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь плануецца разгляд у першым чытанні Закона “Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь “Аб музеях і музейных фондах Рэспублікі Беларусь”.

— Гэтыя юрыдычныя інавацыі абумовіла сама практыка ў сферы музейнай дзейнасці нашай краіны, — пераканана намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навучы і навукова-тэхнічным прагрэсе Святлана Сухавей. — Жыццё не стаіць на месцы, і заканадаўства павінна аператыўна рэагаваць на яго актуальныя патрэбы.

“Страхоўка” ад імя дзяржавы

Прапанаваныя змены тычацца самых розных аспектаў музейнага жыцця. Адзін з іх — забеспячэнне дзяржаўных гарантыйных абавязальстваў захавання і своечасовага вяртання культурных каштоўнасцяў. Іх у абавязковым парадку патрабуюць замежныя партнёры айчынных музеяў перад тым, як бясцэнныя артэфакты з іх фондаў перасякуць мяжу Рэспублікі Бела-

Асобны артыкул законапраекта тычыцца скансэнаў, дзе ўмовы захавання экспанатаў кардынальна адрозніваюцца ад “музеяў пад дахам”. Зберагчы артэфакты пад адкрытым небам ад згубнага ўздзеяння надвор’я папросту не ўяўляецца магчымым. Адсюль і патрэба ў юрыдычнай дыферэнцыяцыі.

Увогуле, стварэнню спецыяльных рэжымаў захавання музейных фондаў у новым законапраекце нададзена асабліва ўвага. Гэта выяўляе нават змена фармулёўкі артыкула 4 дзейна-

каў павінен быць іх прагматычны інтарэс, а не даведзеныя планы. Прапанаваныя змены ў закон аб музеях могуць надаць гэтаму падыходу юрыдычны статус.

Новым законам уведзена забарона на ўстанаўленне музеяў нарматываў атрымання даходу. Аднак, калі праект набудзе сілу, планы платных паслуг гэтай сферы ўжо не будуць тычыцца.

На думку Святланы Сухавей, у асэнсаванні музейнай дзейнасці вельмі важна правільна ўсведамляць прыярытэты. Бо музей — гэта, у першую чаргу, складнік культурнага і інтэлектуальнага развіцця беларускага грамадства. Той аспект іх дзейнасці, які можна назваць “камерцыйна-забаўляльным”, — важны, але не найважнейшы. Аднак сёння наяўнасць плана платных паслуг істотным чынам карэкціруе музейную дзейнасць, і замест папаўнення фондаў, навуковых даследаванняў і стварэння новых выставак, прэрагатыва шмат у якіх установах надаецца зарабленню грошай.

Зразумела, нават не вядзецца і гаворкі пра згортванне вясельных абрадаў, “фота на памяць” у экспазіцыі, начных імпрэз ды ўсіх іншых цікавых ініцыятыў, якія распачалі нашы музеі, кіруючыся не толькі творчымі матывацыямі, але і камерцыйнымі. Проста фінансавыя вынікі гэтай дзейнасці не будуць рэгламентавацца “зверху”. І ўжо не яны стануць найважнейшым крытэрыем паспяхова дзейнасці ўстановаў.

— Пад час працы над законапраектам мы пачулі нямала аргументаў на карысць такой інавацыі, — кажа Святлана Сухавей. — Прыклад канкрэтны прыклад. Тэрыторыя Дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту нярэдка выкарыстоўваецца кінематографістамі ў якасці здымачнай пляцоўкі — што, у сваю чаргу, уплывае на аб’ём платных паслуг. Але ж стабілізаваць попыт на такую паслугу музей ніяк не можа — і, тым болей, стымуляваць яго павышэнне. Сёння строчыцца “натура” спатрэбілася рэжысёру, заўтра — хто ведае, паслязаўтра ізноў патэлефануюць... А план, тым часам, штогоду расце.

Іншы падобны казус тычыцца ўкаранення на Беларусі сусветнай традыцыі вольнага наведвання музеяў у адзін з дзён тыдня — цудоўнай піяр-акцыі, зданай істотна пашырыць кола аўдыторыі. Аднак... Супрацоўнікі музеяў скардзяцца на сапраўдны падрыў плана платных паслуг: не дзіва, што многія наведвальнікі абіраюць менавіта “бесплатны” дзень. Так эканамічны інтарэсы ўступаюць у супярэчнасць з найважнейшымі сацыякультурнымі задачамі.

Як адзначыла Святлана Сухавей, эканамічны эффект ад рэгулявання платных паслуг у музейнай сферы не надта вялікі. А вось грамадска-культурны плён адмены рэгулявання чакаецца куды большы. І на чашы шалюць ён аўна пераважае.

— Музейныя работнікі шчыра ўразілі мяне сваёй інтэлігентнасцю і бескарыслівай адданасцю справе, — кажа Святлана Сухавей. — Супрацоўніцтва з імі прынесла мне сапраўднае чалавечае і прафесійнае задавальненне. І ў сваіх пачынах гэтыя рупліўцы вымагаюць асаблівай увагі і падтрымкі дзяржавы. Урэшце, мы ўсе павінны ўсведамляць, што беларускія музеі — гэта важны складнік сусветнага іміджу краіны. І менавіта гэты падыход быў найпрыярытэтным пад час распрацоўкі законапраекта.

Прагматыка і стымул у музейным вымярэнні

Законапраект на разглядзе

Казачы пра істотныя змены ў дачыненні да музейнай сферы, натуральна, не выпадае. Большую частку дакумента займаюць прапановы па ўдасканаленні дзеючага закона — у тым ліку, і чыста тэрміналагічным. Аднак некаторыя інавацыі, акрэсленыя ў законапраекце, павінны закрануць не раўнуючы ўсіх работнікаў галіны.

Адпраўным пунктам распрацоўкі законапраекта можна лічыць выязное пасяджэнне камісіі Палаты прадстаўнікоў, якое адбылося на базе Нацыянальнага мастацкага музея 19 студзеня 2009 года (гл. “К” № 4 за 2009 г.).

— Тады мы здолелі выявіць і ўсвадоміць шэраг недахопаў, якія тычацца заканадаўчага рэгулявання галіны, — кажа Святлана Сухавей. — А далей сумесна з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь былі месяцы цікавай і плённай працы. Я і мая калега, намеснік старшыні профільнай камісіі Галіна Юргелевіч, знайшлі поўнае паразуменне са спецыялістамі Міністэрства. І, вядома, чынны ўдзел у распрацоўцы законапраекта ўзялі практыкі ў музейнай сферы і распрацоўшчыкі пастараліся ўлічыць усе іх канструктыўныя прапановы.

Такім чынам, аўтарства законапраекта належыць цэламу шэрагу прафесіяналаў, паміж якімі быў дасягнуты поўны кансэнсус па ўсіх прынцыповых пытаннях.

Што ж такое музей?

Сёння гэтае пытанне ўжо не падаецца рытарычным. Слова “музей” гучыць вельмі часта, і ўжываецца яно не толькі дачына салідных інстытуцый з “нацыянальным” статусам, але і, скажам, прыватных калекцый антыкварыята, якія лёгка змяшчаюцца ў адным пакоі. Аднак, патрэба ўдакладніць гэты тэрмін — прынамсі, у юрыдычным яго вымярэнні — наспела сама сабою.

Паводле дзейнага заканадаўства, музеям мае права лічыцца тая ўстанова, якая рэалізуе большую частку ўстаноўленых відаў музейнай дзейнасці — прынамсі 7 з 12. Стваральнікамі законапраекта прапануецца іншая фарму-

лёўка. Імі былі вызначаны тыя найпрыярытэтыя шэсць відаў дзейнасці, без якіх музей — не музей: выяўленне прадметаў музейнага значэння, камплектаванне фондаў, улік, захаванне, вывучэнне і папулярызацыя згаданых прадметаў і музейных калекцый. Калі папраўкі набудуць юрыдычную сілу, права называць сябе музеям атрымаюць толькі тыя арганізацыі, чыя дзейнасць адпавядае ўсім шасці пунктам.

— Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 247 упарадкаваў ужыванне словаў “нацыянальны” і “беларускі” ў назвах арганізацый. Распрацоўшчыкі палічылі патрэбным правесці такую самую карэкціроўку і адносна словаў “музей” і “музейны”, — кажа Святлана Сухавей.

У той самы час, гэтая юрыдычная інавацыя можа адбіцца і на тых паўтары тысячы музеяў, якія створаны пры навучальных установах Беларусі. Зразумела, невялічкіму збору, створанаму на энтузіязме настаўнікаў і вучняў вясковай школы, будзе няпроста адпавядаць усім высокім патрабаванням. Аднак, ён рызыкуе страціць права на такі статус.

— Гэтай тэме будзе прысвечана адмысловая нарада, якая, чакаецца, пройдзе 28 верасня на базе музеяў Белдзяржуніверсітэта, — кажа Святлана Сухавей. — Мы ўважліва азнаёмімся з праблематыкай, выслухаем тых, чые інтарэсы могуць закрануць будучыя заканадаўчыя змены. І пастараемся знайсці кампрамісны шлях. Магчыма, у юрыдычны ўжытак будзе ўведзена новае паняцце — прыкладам, “музейны куток”.

Іншыя ж юрыдычныя асобы або структурныя падраздзяленні юрыдычных асоб, якія рызыкуюць страціць статус музея, здоліюць адкарэкціраваць сваю дзейнасць.

У сваю чаргу, пералік відаў музейнай дзейнасці, прыведзены ў дзейным сёння законе, мае папоўніцца. Адбудзецца апошняе ў звязку з тым, што многія ўстановы галіны паспяхова практыкуюць правядзенне народных абрадаў ды “ажыўленне” іншых помнікаў нематэрыяльнай спадчыны.

Але пакуль такія абавязальствы айчынным заканадаўствам не прадугледжаны, і гэта стала прычынай зрыву не аднаго маштабнага выставачнага праекта. Прыкладам, творы Сальвадора Далі ў Мінску так і не ўбачылі. Афіцыйныя гарантыі Міністэрства культуры краіны маюць стаць належным грунтам для шэрагу амбітных ініцыятыў музейшчыкаў.

Пэўныя карэкціроўкі спазнае таксама і ўлік музейных прадметаў. На думку аўтараў законапраекта, далёка не ўсе з іх вартыя ўключэння ў Дзяржаўны каталог музейнага фонду Рэспублікі Беларусь. Значную частку складаюць ксеракопіі дакументаў, падшыўкі старых газет, малакаштоўны археалагічны матэрыял... Яго цэнтралізаваны ўлік прыводзіць да значных часавых выдаткаў, якія не заўсёды апраўданы. Аднак, прапануецца пакінуць гэтыя патрабаванні толькі для сапраўды значных артэфактаў.

Але адлюстроўвае асноўныя напрамкі дзяржаўнай палітыкі ў сферы музейнай справы.

У пункце 3 артыкула 10 дзейнага Закона, дзе сказана пра абавязковыя ўмовы для стварэння музеяў, слова “профіль” прапануецца замяніць на тое самае, але ў множным ліку. Таксама было палічана мэтазгодным удакладніць парадак перадачы музейнага фонду ліквідаванай установы іншым дзяржаўным музеям і заканадаўча замацаваць дзейнасць Рэспубліканскай рады дырэктараў музеяў, якая плённа працуе цягам васьмі гадоў.

План — не догма... І не дамоклаў меч

Літаральна ў мінулым нумары “К” прагучала думка дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Сяргея Вечара, які перакананы, што матывацыя павелічэння аб’ёмаў платных паслуг для музейшчы-

**Непадалёк ад...
садовага таварыства**

Камандзіроўка карэспандэнта “К” да колішняга пансіяната “Тэатральны” непадалёк ад Астрашыцкага Гарадка распачалася... з пошуку дарогі. Некалі велічны будынак сёння згубіўся за шматлікімі лапікамі сотак сталічных дачнікаў. Не заўважыла цягам усяго шляху ніводнага ўказальніка, з цяжкасцю верыла, што разбітая шаша можа вывесці да мэты паездкі.

Аднак патрапіла на месца і адразу забылася на ўсе цяжкасці шляху — так уразілі краявіды. Адрозна бачна, што будынак ствараўся канцэптuallyна: шыкоўныя камінныя залы, вінтавыя лесвіцы, велічныя холы... На жаль, змяняючы адрозна аднаго арандатара хутка прывялі арыгінальны архітэктурны аб’ект у запустенне. Але сітуацыя, як ужо зазначала, кардынальна змянілася сёлета.

Яшчэ на пачатку года Беларускі саюз тэатральных дзеячаў і Міжнароднае грамадскае аб’яднанне “Рыцары Утрэмера” стварылі сумеснае таварыства з абмежаванай адказнасцю. Яно і стала першым крокам да ажыццяўлення ўнікальнага праекта. Гісторыка-культурны комплекс стане з цягам часу свайго роду інтэрактыўным музеем. Дарэчы, падобныя тэматычныя комплексы на еўрапейскай прасторы існуюць усяго ў трох гарадах.

Маштабны праект патрабуе вялікіх укладанняў. Таму было прынята, відаць, самае эфектыўнае рашэнне: грошы на развіццё аб’екта атрымліваць ад прыбытку за кошт арэнды плошчаў, правядзення гістарычных турніраў і фестываляў, спектакляў,

Пансіянат “Тэатральны” з’явіўся, як той казаў, не ў свой час: урачыста адкрыты напрыканцы 1980-х, навабуд не змог знайсці сваё месца ні ў рэкрэацыйна-турыстычнай, ні ў творчай прасторы рэспублікі. Сёлета ўласніку будынка Рэспубліканскаму грамадскаму аб’яднанню “Беларускі саюз тэатральных дзеячаў” паступіла прапанова стварыць на базе былога пансіяната гісторыка-культурны цэнтр “Рыцарскі замак”. Улетку пачалі працаваць першыя аб’екты гэтага маштабнага праекта, і адразу стала зразумела: ён будзе не толькі ядром, якое аб’яднае і ўздыме на новую вяршыню айчынны рух ваенна-гістарычнай рэканструкцыі, але — дапаможа многім культурным мерапрыемствам паволагу заявіць пра сябе. Балазе, самі тэатральныя дзеячы і іх цэхавае арганізацыя не застануцца “па-за гульнёй”.

атральных дзеячаў Аляксею Дудараву, які ў праекце адразу ўбачыў яшчэ адну шыкоўную магчымасць выкарыстання былога пансіяната: “Арыгінальныя інтэр’еры, комплексны падыход да ўзнаўлення гісторыі дае тэатралам новую пляцоўку для паказу на гэтых падмостках спектакляў на гістарычныя тэмы. Ці не шыкоўны падарунак айчынным рэжысёрам — пабачыць сваю пастаноўку па тэматыцы Старажытнай Русі, еўрапейскага Сярэднявечча, Вялікага Княства Літоўскага ў атакчэнай рыцарскай атрыбутыкі?!”

Ужо сёння зразумела: калі зала атрымае патрэбнае абсталяванне, сюды можна будзе запрашаць замежныя трупы, праводзіць паказы гістарычных п’ес у рамках міжнародных фестываляў ці распачынаць арыгінальныя тэатральныя праекты. Тым больш, што творцаў тут не абмяжоўвае прастора. У летні час пастаноўкі магчыма перанесці на вуліцу, дзе для такой

ва працягнуць сумесную працу ў новых маштабах. Вы толькі ўявіце сабе, якімі фарбамі зайграў бы, напрыклад, дударайскі “Князь Вітаўт” Купалаўскага тэатра, каб персанажы выехалі да гледачоў на сапраўдных конях у акружэнні некалькіх дзясяткаў рыцараў, прычым — ля падножжа старадаўняга замка! Таму да нашых імпрэз гатовы прыцягнуць мастакоў тэатра.

У пачатку дарогі

Увядзенне ўсіх аб’ектаў гісторыка-культурнага комплексу “Рыцарскі замак” разлічана на чатыры гады. Літаральна днямі запрацуе сайт, прысвечаны праекту БСТД і рыцарскага клуба. На віртуальных старонках патэнцыйныя турысты змогуць даведацца аб планах на будучае, бягучых работах, а таксама параўнаць новыя інтэр’еры і краявіды з тым, што ўбачыла ў пансіянаце гаспадарлівая каманда, калі распачалася праца.

— Спадзяюся, наша пачынанне знойдзе водгук у рэспубліцы, — зазначае Дзмітрый Нясцюк. — І гаворка тут не толькі пра новую прыступку ў развіццё рыцарскага руху (раней большасць гістарычных выступленняў была прывязана да буйных мерапрыемстваў кшталту Дня горада), але і пра ўзаемадзеянне з тэатральнай грамадой.

— Першы м

Як пансіянат пераўтварыць у замак? або Пасадзіць артыста на жывога каня

канцэртаў, карпаратыўных мерапрыемстваў... Вядома, у працэсе развіцця комплексу мяркуюцца прырост прыбытку за кошт яго актыўнай эксплуатацыі. Таму было вырашана не вызначаць пэўную дату здачы ўсяго аб’екта, а ўводзіць яго па частках.

Што ж зроблена на сённяшні дзень? За пяць месяцаў ачысцілі ад смецця і шматгадовых зараснікаў тэрыторыю, збудавалі рыстальніцу, сцэну для выступленняў пад адкрытым небам, правялі шэраг рамонтных работ у памішканнях. Дапамагачы прыехалі дзясяткі валанцёраў, выхаванцы Першага мінскага кадэцкага корпуса...

Нават дырэктара новаўтворанага СТАА Дзмітрыя Несцюка я заспела ў рабочай спяцоўцы: ён толькі што вывучаў разам з сантэхнікамі праблемны ўчастак каналізацыі.

— Усе камунікацыі не працавалі амаль 15 гадоў, — зазначаў Дзмітрый. — Многія каналізацыйныя люкі дачнікі ўвогуле пасыпалі. Даводзіцца ўсё наноў ачышчаць. Наша задача — зрабіць так, каб сюды прыежджалі людзі. Маштабы гэтай работы мо і незаўважныя, аднак усё зробленае дазволіць хутка ўвесці будынак у круглагадовае выкарыстанне.

У пакоях князя Вітаўта

На тэрыторыі колішняга пансіяната “Тэатральны” работы не спыняюцца ні на хвіліну. Цікава, што асноўную іх частку прадстаўнікі клубаў ваенна-гістарычнай рэканструкцыі выконваюць сваімі рукамі. Мой су-

размоўца па-гаспадарску радуецца з’яўленню асабістай піларамы, якая забяспечыць будоўлю неабходнымі матэрыяламі.

— Кожны з прадстаўнікоў рыцарскіх аб’яднанняў валодае прафесіяй, і гэты праект стаў пляцоўкай для таго, каб працявіць сябе, — сцвярджае дырэктар СТАА. — Мы самастойна фарбуем сцены, рамантуем катлы ў кацельні, рыхтуем даспехі і кальчугі для аздаблення інтэр’ераў.

Апошнія, відаць, найбольш ярка ўразаўца на прыкладзе гасцініцы на 125 месцаў, дзе, згодна з канцэпцыяй, плануецца ўвесці як нумары эканом-класа, што аздабленнем нагадаюць келлі манахаў, так і VIP-пакоі. Замест падобных, як дзве кроплі вады, стандартных гатэльных нумароў у хуткім часе з’явіцца “імяныя” спачывальні князя Вітаўта, караля Рычарда... Градацыя ў цане дапаможа зацікавіць кліентаў з рознымі магчымасцямі, а арыгінальны інтэр’ер не дазволіць патэнцыйнаму турысту прайсці міма такой эксклюзіўнай прапановы. Дарэчы, у летні перыяд наведвальнікам цэнтру прапануюць альтэрнатыўу ў выглядзе... рыцарскага лагера, для якога ўжо цяпер шыюцца палаткі.

Побач з гасцініцай у будынку былога пансіяната ўзнікнуць памяшканні тэатральнага, экскурсійнага, забаўляльнага характару, адкрыецца невялікі тэматычны музей. Задзейнічаюць нават дах — там плануецца стварыць аглядавую пляцоўку з падзорнымі трубаў і тэлескопамі. А літа-

ральна на маіх вачах узаўлялі вялікія каміны, што былі сапраўдным упрыгожаннем “Тэатральнага”.

Пакрысе каманда рамантуе асобныя памяшканні будынка і адразу запускае іх у дзеянне: актыўна працуюць сталовая і бар, банкетная зала здаецца для правядзення вясяляў і карпаратыўных вечароў у стылістыцы Сярэднявечча, нумары таксама адразу прапануюцца гасцям. А колішняя кіназала ператварылася ў шыкоўную пляцоўку для масавых культурных мерапрыемстваў, прычым арэнда яе ўжо цяпер распісана на некалькі месяцаў наперад. Пансіянат набывае выгляд сярэднявковага замчышча, але гэты антураж не замінае аматарам ірландскіх танцаў, дыскатэк... Зрэшты, як казалі мне на будаўнічай пляцоўцы, калі ў Еўропе робяць акцэнт у падобных праектах на Сярэднявечча, дык мы можам дазволіць сабе глядзець куды шырэй:

— Мы вырашылі не стрымліваць сябе нейкімі рамкамі, што надае комплексу вялікую папулярнасць.

Натуральныя падмосткі для гістарычнай п’есы

Ідзі, прапанаваныя клубам ваенна-гістарычнай рэканструкцыі, прыйшліся даспадобы старшыні Беларускага саюза тэ-

маты прапануецца як вялікая сцэна, так і шматлікія стылізаваныя пад даўніну аб’екты.

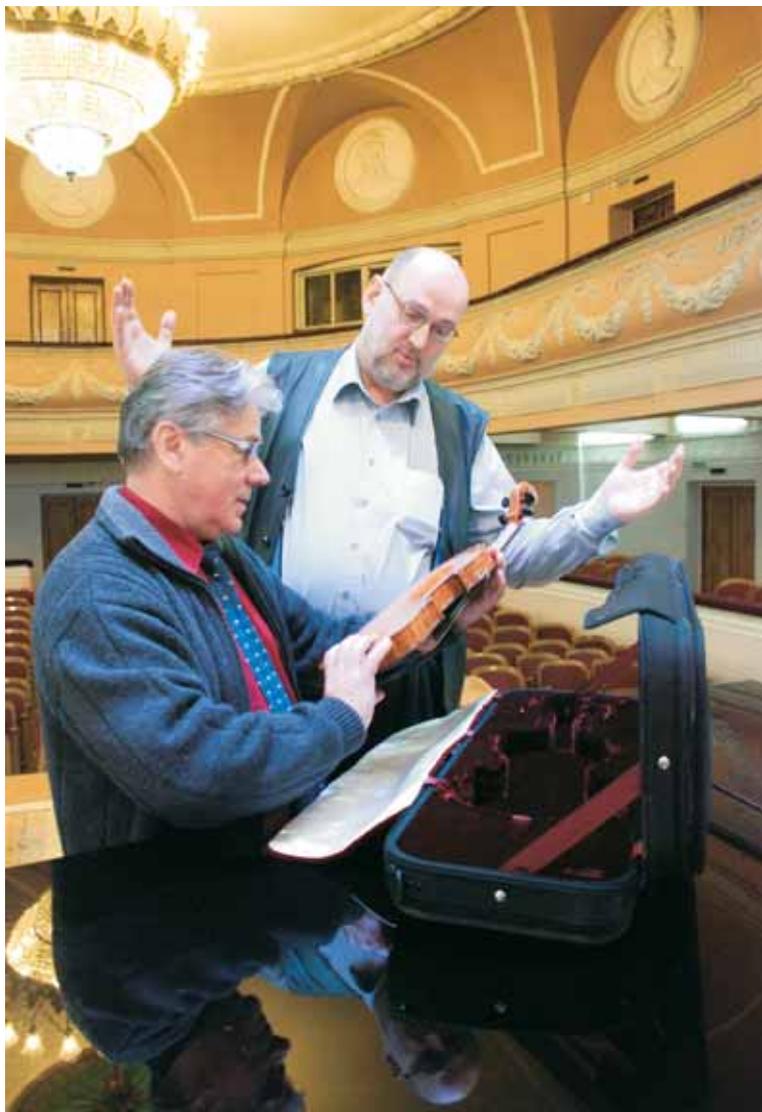
Перад будынкам, як ужо казала, існуе рыцарскае рыстальніца. Пакуль гэта роўная пляцоўка, але хутка там паўстануць трыбуны. З іншага боку з’явіцца вуліца рамеснікаў і гандляроў з мноствам крам і стылізаваных дамкоў. Зразумела, у першую чаргу тут будуць прадаваць сувеніры, старадаўнія адзенне і абутак, даспехі і зброю. Але чым такія дэкарацыі не падыдуць, скажам, для здымак гістарычнай перадачы для тэлебачання ці нават сцэны мастацкай стужкі? Хаця кінематаграфістам, напэўна, прыйдзецца даспадобы палігон лучнікаў і парк асадных машын, куды ўвойдзе тэхніка Х—XIV стагоддзяў з катапультамі, балістамі, трабушэнтамі. А возара, дзе плануецца пабудаваць прычал з сярэднявечнымі лодкамі, зможа стаць натуральным антуражам для фестываля этнічнай ці класічнай музыкі.

— Дарэчы, клубы ваенна-гістарычнай рэканструкцыі і тэатры цесна супрацоўнічалі задоўга да з’яўлення праекта “Рыцарскі замак”, — распавядае Дзмітрый Нясцюк. — Нашы майстэрні часцяком дапамагалі ствараць даспехі для гістарычных п’ес, нашы спецыялісты не раз ставілі пастановачныя баі ў спектаклях. Было б ціка-

уласна тэатральным праектам, праведзеным у гэтых сценах, стануць урачыстасці, прысвечаныя Міжнароднаму дню тэатра, — дадае Аляксею Дудараву. — Ужо ў наступным сакавіку будзем уручаць “Крышталёвую Паўлінку” ў сярэднявечным антуражы. У новым комплексе мы адзначым прафесійнае свята не традыцыйным двухгадзінным канцэртам, а цэлым шэрагам мерапрыемстваў, якія зоймуць некалькі дзён. Мяркую, праект дасць магчымасць тэатралам завязаць яшчэ больш цесныя прафесійныя стасункі, а моладзь бліжэй пазнаёміцца з мэтрамі нашай прафесіі.

Гісторыка-культурны комплекс ужо сёння абяцае стаць запатрабаваным турыстычным аб’ектам. Пасля поўнага запуску плануецца, што ў год яго змогуць наведваць не менш за 40 тысяч айчынных і замежных турыстаў. Канешне, нельга сцвярджаць, што на такую ж колькасць асоб павялічыцца лік прыхільнікаў тэатра і мастацтва наогул, але пастаноўкі, музычныя фестывалі, пленэры дапамогуць стварыць на базе колішняга пансіяната арыгінальны шматвектарны культурны аб’ект. Балазе, ніша пакуль вольная.

Настасся ПАНКРАТАВА

Аляксандр Рашчупкін (справа) і Эдуард Кучынскі.

Днямі ў Мінск дастаўлена скрыпка работы Андрэа Гварнеры, набытая ў Вялікабрытаніі. Інструмент, створаны майстрам у 1673 годзе, быў абраны нашымі спецыялістамі сярод сотні іншых. Іграць на ўнікальным інструменце змогуць самыя адораныя скрыпачы Беларусі. На старонках “К” — гісторыя і перагiсторыя гэтай падзеі, расказаная яе непасрэднымі ўдзельнікамі і сведкамі.

Як набыць рарытэт?

— Скрыпка набывалася па даручэнні Прэзідэнта нашай краіны Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі, — паведамляе намеснік міністра культуры Беларусі Віктар Кураш. — Як вядома, да Кіраўніка нашай дзяржавы звярнуўся сусветна вядомы расійскі скрыпач, дырыжор Уладзімір Співакоў. У сваім лісце ён ухваліў беларускую выканальніцкую школу і заўважыў, што нашы скрыпачы маглі б выступаць яшчэ больш паспяхова, каб ігралі на добрых інструментах старадаўніх майстроў.

У справядлівасці гэтых слоў мог пераканацца кожны, патрапіўшы год таму на канцэрты Міжнароднага фестывалю Юрыя Башмета. На буйны музычны форум было прывезена некалькі рарытэтных інструментаў, і нашы лаўрэаты, стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі Арцём Шышкоў і Улада Бражняя змаглі іх апрабаваць: спачатку ў класе на рэпетыцыі, а потым — непасрэдна пад час выступленняў у фестывальных канцэртах на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Так што, можна сказаць, фестываль Башмета таксама падштурхнуў далейшыя падзеі.

Сапраўды, у неабходнасці набыцця добрай скрыпкі ніхто не сумняваўся. Але аляксіцэнне гэтай працэдуры сталася шматэтапным працэсам. Па-першае, трэба было знайсці сам інструмент, які б адпавядаў неабходным патрабаванням. Скрыпка выбіралася, калі можна так сказаць, на конкурснай аснове. Правядзенне тэндара не дало выніку: у абедзвюх з прапанаваных нам скрыпак якасць інструментаў не адпавядала іх кошту. Так што пошукі давалася працягнуць. І, вядома, у самым шчыльным кантакце з Міністэрствам замежных спраў. Яго супрацоўнікі звязваліся з дыпламатычнымі прадстаўніцтвамі нашай краіны ў замежжы. Тыя, у сваю чаргу,

вывучалі наяўнасць адпаведных фірм, іх магчымасці і прапановы, інфармавалі пра гэта нас. У выніку мы спыніліся на трох фірмах: з Германіі, Францыі, Вялікабрытаніі. Далейшая праца яшчэ больш звужала кола: Лондан. Бо там аказаўся самы багаты выбар пры даволі вялікай грашовай разбежцы: фірма “Florian Leonhard Fine Violins” магла прапанаваць больш як сотню скрыпак коштам ад дваццаці тысяч да шасці мільёнаў долараў ЗША. Да таго ж, гэтая кампанія забяспечвала поўную сертыфікацыю інструмента і змагла выдаць пасведчанне аб яго сапраўднасці, якое дзейнічае па ўсім свеце. Каб канчаткова выбраць інструмент, у якасці экспертаў у Вялікабрытанію былі камандзіраваны прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Эдуард Кучынскі і ягоны зорны выхаванец Арцём Шышкоў, чью ігру, дарэчы, у свой час і адзначыў згаданы Уладзімір Співакоў.

Асобная гісторыя — пошукі грошай. Мы вельмі ўдзячны спонсарам, якімі сталі гіганты айчынай прамысловасці “Белнафтахім” і “Нафтан”, а таксама — “Белтрансгаз”. Сёння скрыпка ўжо дастаўлена, так што вельмі хутка ўсе не толькі пабачаць яе, але і пачуюць. Мы плануем правесці вечар-прэзентацыю.

— Набыты інструмент, — дадала начальнік аддзела навучальных устаноў і работы з творчай моладдзю Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля Шмакава, — уласнасць дзяржавы. Але ён для таго і набыўся, каб гучаць. Таму яго будучы выдаваць лепшым музыкантам — стыпендыятам і лаўрэатам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. І, вядома ж, не для пастаянных заняткаў, а толькі тады, калі праграма ўжо развучана, падрыхтавана — непасрэдна перад адказнымі конкурснымі і канцэртнымі выступленнямі.

Душа на далонях

— Кожны музыкант, — філасофскі заўважыў рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Аляксандр Рашчупкін, — вельмі трапятліва ставіцца да свайго інструмента. А скрыпачы — тым больш. Скрыпка невыпадкова параўноўвалася і параўноўваецца з душой, і адбываецца гэта не толькі з-за пэўнага тэмбру. Добры выканаўца аддае скрыпцы часцінку сваёй душы — і яна адказвае яму тым жа. А ў старадаўніх інструментаў, прасякнутых, вобразна кажучы, “духам стагоддзяў”, энергетыка ўвогуле асабліва. З імі заўсёды звязана амаль што нейкая містыка — угадайце хаця б вядомую тэлестужку “Візіт да Мінатаўра”. Інструменты, вырабленыя ў адзіным экзэмпляры, застаюцца нябачна знітанымі і з тым майстрам, які іх нарадзіў, і з усімі музыкантамі, што да іх дакраліся. Таму набытая скрыпка, падкрэсліваю, — гэта не прадмет шоу і не своеасабліва “топ-мадэль”, якая павінна “пазіраваць”, удзельнічаць у прыёмах — адно з-за сваёй вонкавай прыгажосці. Куды важней захаваць яе ўнутраную сутнасць, яе душу, а гэта значыць — ставіцца да яе не проста

ведвання. Мы вельмі ўдзячныя і нашаму Міністэрству культуры, і супрацоўнікам Пасольства Беларусі ў Вялікабрытаніі, бо прыехалі ўжо на “падрыхтаваную глебу”: з фірмай правялі перамовы, дасягнулі дамоўленасці аб сустрэчы. У Лондане нас суправаджалі прадстаўнікі амбасады, менавіта яны ўстанавілі кантакты. Дый уласна ў “краме” стварылі ўсе ўмовы для спакойнага, цалкам асэнсаванага выбару. Высветліўшы, інструмент якой катэгорыі нам патрэбны, гаспадары прапанавалі сем варыянтаў — на выбар. І пакінулі нас у зале, дзе мы з Арцёмам змаглі апрабаваць інструменты.

Дадам, што ў гэтай лонданскай “краме” — дзве залы, прызначаныя для падобных “прымераў”, і працаваць там можна не хвіліну-дзве, а па некалькі дзён, каб канчаткова вызначыцца з пакупкай. Мы з Арцёмам пайгралі на ўсіх інструментах, зрабілі папярэдні прыкід, потым прыйшлі на другі дзень, каб пераканацца ў правільнасці свайго выбару. З сямі інструментаў спыніліся на трох. І на фінальным этапе ўладальнікі фірмы замовілі на пэўны час філарманіч-

Падкрэсліваю, што ўся гэта інфармацыя абсалютна адкрытая, даступная для любога карыстальніка Інтэрнэту. І робіцца гэта яшчэ і дзеля аховы рарытэтных інструментаў. Прывяду такі прыклад. Пасля смерці Давіда Ойстраха зніклі два інструменты з яго калекцыі. Але праз нейкі час злодзеі сам прынеслі іх у міліцыю: маўляў, толькі забярыце, бо прадаць іх немагчыма! Нават за самыя “смешныя” грошы: адразу зразумела, адкуль яны ўзяліся ў “новага гаспадара”...

Дарэчы, на нашых “агледзінах” выбар інструмента не завяршыўся. Бо пасля нас тую лонданскую фірму наведаў расійскі эксперт Міхаіл Гаранок — дырэктар Дзяржаўнай калекцыі ўнікальных музычных інструментаў Дзяржаўнага музея-выставачнага цэнтру “РОСИЗО” Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі. Ён таксама даў сваю ацэнку, падтрымаў наш выбар.

Дадам таксама, што акрамя скрыпкі, якая каштавала 230 тысяч долараў, быў набыты і смычок — за 18 тысяч долараў. Смычок выраблены французскім майстрам Анры ў другой палове XIX стагоддзя. Скрыпка ж, нагадаю, — знакамітым крэмонцам

Конкурс для... Гварнеры

Не “топ-мадэль”, а гук і дух стагоддзяў

акуратна, а з неабходным піетэтам, як да яркай асобы, што мае не проста “свой голас”, але і свой уласны характар. Яна не пацерпіць ні бяздзейнага знаходжання ў скрыні-футарале, ні, тым больш, панібрацкага да сябе стаўлення. Іншымі словамі, набытая скрыпка — інструмент адухоўлены. І патрабуе такой жа адухоўленасці і чыстых, светлых памкненняў ад кожнага, хто апынецца побач і, тым больш, возьме яе ў рукі.

“Любоў з першага погляду” або...

— Падобныя інструменты, — распавёў прафесар БДАМ Эдуард Кучынскі, — звычайна набываюцца на аўкцыёнах. Сярод пакупнікоў бываюць як прыватныя асобы, так і спецыялізаваныя фірмы, якія, набыўшы інструмент, займаюцца яго рэстаўрацыяй, даводзяць да ладу і потым зноў выстаўляюць на продаж. У адной з такіх фірмаў, у Лондане, мы і пабывалі з Арцёмам Шышковым.

Раслуначу, гэта не “музычная крама” ў яе звыклым выглядзе. Уявіце вялізны асабняк, абнесены металічнай агароджай з сігналацыяй. Туды нельга ўвайсці проста так, “з вуліцы”: неабходна папярэдне дамовіцца, удакладніць час і мэты на-

ную залу, каб мы маглі паслухаць гучанне інструментаў непасрэдна ў канцэртных умовах.

Насамрэч, мы ледзь не адразу пачалі “сімпатызаваць” той скрыпцы, якую ў выніку і абралі. Але, пагадзіцеся, любая інтуіцыя і “любоў з першага погляду” павінна падмацоўвацца разважлівацю, асэнсаванасцю важнага кроку. Таму пачуць не толькі сам тэмбр і тэхнічныя магчымасці інструмента, але і яго акустычныя якасці, відавочныя ў філарманічных умовах, было папросту неабходна. Дый любая сур’ёзная фірма зацікаўлена не ў спантаных пакупніках, што падпарадкоўваюцца адно рухам пачуццяў, а ў такіх жа сур’ёзных, разважлівых кліентах, якія, перш чым адрэзаць, дзесяць разоў адмераюць. Гэта не кірмаш, дзе могуць падмануць: тут на кожны інструмент маюцца падрабязныя звесткі і пра ранейшых гаспадароў (наша скрыпка, між іншым, “кватаравала” ў Мексіцы, перш чым яе набыла лонданская фірма), і пра тыя рэстаўрацыйныя работы, што праводзіліся. Бо любы інструмент, якому больш за тры стагоддзі, патрабуе не толькі адпаведнага догляду, але і рэстаўрацыі, касметычных працэдур.

Андрэа Гварнеры, вучнем італьянца Амаці і пачынальнікам цэлага сямейства знакамітых скрыпачных майстроў. Больш вядомы ягоны ўнук — Джузэпэ Гварнеры, менавіта на яго інструменце іграў Паганіні. У параўнанні з дзедом, ва ўнучка інструменты набылі больш “гламурнае” аблічча. Але мы не гналіся за знешняй прыгажосцю, аддаючы перавагу ўласнаму музычным якасцям. На гэта звярнулі ўвагу і ўладальнікі фірмы, яны так і сказалі: “Прыязджаюць кітайцы ды японцы — ім найперш “карцінку” давай, а вы, беларусы, больш ценіце тэмбр, музычнасць”. Так і ёсць!

Акрамя таго, кожны музыкант павінен знайсці “свайго” майстра. Той жа Давід Ойстрах, да прыкладу, іграў толькі на скрыпках Страдзівары, а ягоны сын Ігар Ойстрах (як, дарэчы, і Леанід Коган) — на інструментах Джузэпэ Гварнеры. Тут усё залежыць і ад эстаэтыкі эпохі, калі вырабляўся інструмент, і ад індывідуальнасцяў майстра і выканаўцы. Скрыпкі Страдзівары — з больш лёгкім, палётным гучаннем. Гварнеры — з больш моцным, разлічаным на іншую энергетыку, не на камерны салон, дзе чутна кожная дэталі, а на куды большыя канцэртныя залы.

Мы выбіралі інструмент, калі можна так сказаць, “пад рукі” маім вучняў, пад маю выканальніцкую школу. Але ў музыцы, як і ў культуры ўвогуле, не можа быць уніфікацыі, чагосьці “лепшага” адразу для ўсіх. Таму, трэба спадавацца, з цягам часу беларуская дзяржаўная калекцыя, пачатак якой пакладзены зараз, пачне папаўняцца. Гэта нармальнае сусветнае практыка. Іншым краінам, вядома, прасцей, бо такія фонды складаліся ў іх цягам стагоддзяў. У той жа Расіі ў Доме-музеі Глінкі на сёння захоўваецца некалькі дзясяткаў унікальных інструментаў. Мы ж гэтую працу яшчэ толькі пачынаем. Затое колькі новых мастацкіх адкрыццяў у нас наперадзе!

Надзея БУНЦЭВІЧ
Фота Юрыя ІВАНОВА

зьялёныя галінкі журавін.

Удзельнікі праходзяць праз святочную браму, упрыгожаную гірляндамі ягад, у тым ліку журавін, і трапляюць на кірмаш, размешчаны каля цэнтральнай плошчы.

На ўзвышэнні аформлены куточак альманскага балота, дзе выдзяляюцца некалькі вялізных купін, упрыгожаных галінкамі з журавінамі, паабалал іх — радочкі аеру і рознай балотнай зеляніны. Там жа выстаўка страў “Ягадная асалода”, на якую кожная клубная ўстанова раёна выстаўляе свае, загадзя прыгатаваныя стравы з журавінамі і іншымі ягадамі.

З правага боку — выстаўка народных майстроў. Побач з літаратурнай выстаўкай працуе выстаўка-продаж “Зялёная аптэка”. Гэта палатка з галінак дрэў.

У латарэі “Балотныя дары” разыгрываюцца вырабы народных умельцаў, святочныя стравы, літаратура аб журавінах, дыскі з запісамі фальклорных калектываў Століншчыны.

На пляцоўцы “Альманскія ігрышчы” ідзе конкурс самадзейных гарманістаў.

Адным з найважнейшых элементаў свята з’яўляецца відэатэка. Тут да пачатку свята гледачы могуць праглядаць відэафільмы з выступленнем аўтэнтчных фальклорных калектываў, якія выконваюць баравыя і ягадныя песні, таксама мастацкія фільмы...

І вось — пазыўныя Свята. На фоне клёкату буслоў і мелодыі на дудачцы і ражку дзяўчаты ў стылізаваных касцюмах выконваюць харэаграфічную кампазіцыю. У фінале яны з галінкамі журавін становяцца ў “журавінавую дарогу”. Скрозь яе пад гарэзлівы перазвон цымбал на плошчу выязджае “Балотная гаспадыня” — Гаспадыня ў вянку з розных ягад, у вопратцы, упрыгожанай галінкамі і лісцем. Балотная гаспадыня едзе на возе, стылізаваным пад балота, потым падымаецца на ўзвышша.

Балотная гаспадыня. Цудоўная пара года — восень. Гэта час збору дароў прыроды — грыбоў, арэхаў і ягад. Менавіта восенню спее журавіна, якой славіцца старажытная вёска Альманы, дзе бясконца цягнецца прыгожае, таямнічае балота. Як гаспадыня гэтага балота вельмі ганаруся, што сённяшняе свята прысвячаецца маёй цудоўнай ягадзе журавіне.

У Альманах людзі працягваюць традыцыю сваіх продкаў: займаюцца земляробствам, жывёлагадоўляй, рыбалоўствам. Але самае галоўнае — як і раней, займаюцца зборам журавін, якія застаюцца асноўным сродкам іх матэрыяльнага дабрабыту. Таму мы прысвячаем сённяшняе свята чарадзейнай ягадзе журавіне і пачас-

туем усіх прысутных і гасцей пірагом з журавінамі. Частуйцеся, калі ласка. Давайце разам скажам: “Дзякуй табе, журавіна!”

Балотная гаспадыня садзіцца на высокую купіну і назірае за прысутнымі.

Скрозь “журавінавую дарогу” пад мелодыю дудачкі і ражка дзяўчаты нясуць гасцям свята пірагі з журавінамі.

Балотная гаспадыня.

Гэй, народ, збірайся ў карагод, Да нас свята прыйшло, Радасць усім прынясло.

Дзяўчаты-журавінкі знікаюць, пачынаецца ваджэнне карагодуў.

“Журавінная завіруха”:

Старажылы вёскі выконваюць абрадавую баравую песню, а фальклорны калектыв “Журавушка” — песню аб журавіне.

Дзіцячы калектыв спявае таксама баравую песню.

На сцэне ўдзельнікі народнага тэатра выконваюць пластычны эцюд па легендзе аб паходжанні назвы вёскі.

Балотная гаспадыня. Наш продак Альман пакінуў пасля сябе працавітых і добрых людзей, якія і цяпер жывуць і працуюць на альманскай зямлі.

Пад лірычную мелодыю пачынаецца харэаграфічная кампазіцыя “Збор журавін”. Жанчыны ў яркіх фартуках збіраюць у танцы журавіны. (Затым яны збіраюцца ў “запол” — фартух.) Затым у танцы спяваюць ягадную баравую песню “Зозулька борава”.

З кірмашовых радоў выходзяць мажыныя Гаспадар і Гаспадыня, апранутыя ў строі вёскі.

ГАСПАДАР.

Сюды, сюды, кірмаш пачынаецца,

Усе запрашаюцца!

Спыніцеся, падзівіцеся!

Да цудаў звярніцеся!

ГАСПАДЫНЯ. Добры дзень, шанюўныя!

ГАСПАДАР. Віншум вас са святам!

ГАСПАДЫНЯ. Эге, колькі вас тут сабралася!

Калі ласка, даражэнькія, сюды зірніце — які чуд! Ткацтва, рэзь па дрэве, макраме, усё ўласнага вырабу. Дальбог добрыя, дальбог прыгожыя.

ГАСПАДАР.

Ай і тавар, які харошы,

Даставайце хутчэй грошы,

А нашы гаспадыні цуда-кулінары.

Пірагі з журавінамі і пернікі

Ласункам усім сапернікі!

ГАСПАДЫНЯ.

Спецыяльна да свята

З журавінамі аладкі,

Для дзедз і бабкі,

На малых рабятка

На сто рублёў дзясятка.

Налятайце, купляйце, грошы даставайце **ГАСПАДАР.**

А вось морс, самы раз,

Альманскі з ільдом,

Дарам грошай не бяром.

Пробкі рве, дым ідзе.

ГАСПАДЫНЯ. Сёння ў вас ёсць магчымасць паспрабаваць усе прысмакі з журавінай.

ГАСПАДАР. Сёлета такія добры ўраджай ягадны, што ёсць з чым і на кірмаш ісці. Ой, а гэта што за авоська?

ГАСПАДЫНЯ. А ты на маю авоську не глядзі, гэта не для цябе. Гэта падарункі для лепшых збіральных ягад!

ГАСПАДАР. А ты ведаеш іх?

ГАСПАДЫНЯ. А я правяла сярод жыхароў вёскі анкетаванне і даведлася, што самымі быстрымі, самымі спрытнымі і ўмельцамі збіральнікамі ягад сталі жанчыны з Уцешка, Карэі і Замаркоўя (назвы частак вёскі). Яны пабывалі на балотах Засамінскіх, Нечаісе, Казловых, Драянах, Любліне...

ГАСПАДАР. Калі ласка, падыміцеся на сцэну.

ГАСПАДЫНЯ. Дык вось, даражэнькія, вы ўзнагароджваецеся граматамі “Лепшая збіральніца журавін”...

ГАСПАДАР. Прыміце ад нас і ўсіх прысутных словы ўдзячнасці і павагі.

ГАСПАДЫНЯ. Весялосці і бадзёрасці вам. І гэты падарунак для вас. *Музычны нумар.*

ГАСПАДЫНЯ. Значыць, лепшых збіральных мы ўзнагародзілі. Але людзі са мною пагодзяцца, што цяжка ім прыйшлося бы без таго, хто закупляе ў іх ягады.

ГАСПАДАР. І мы просім выйсці да нас лепшага закупшчыка ягад. Ну што, мая любая! Місію мы сваю выканалі. На кірмаш усіх запрасілі...

ГАСПАДЫНЯ. Збіральных лепшых узнагародзілі.

ГАСПАДАР. Цяпер і канцэрт можна паглядзець.

ГАСПАДЫНЯ. А пасля канцэрта падвядзём вынікі конкурсаў і выставак нашага свята.

Балотная гаспадыня.

Жывіце, Альманы, і вечна красуйце,

Людзі, працуйце і святы святкуйце.

Хай наша свята прадаўжаецца,

Канцэрт святочны пачынаецца.

(Пачынаецца святочны канцэрт)

У фінале на сцэну выходзяць усе ўдзельнікі свята і спяваюць развітальную песню. Пакуль спяваецца песня, адбываецца “Журавінавы феерверк”. Затым пачынаюцца танцы.

Ніна БУДКЕВІЧ, метадыст па фальклоры Столінскага РМЦ

Па гэтай лініі складаці

“КУФРА-РАДЦА”

Паважаныя культасветнікі!

Чарговы, вераснёўскі, выпуск “Куфрарадцы”, можна сказаць, робім з перспектывай ажно да канца восені.

Мяркуйце самі. 14 кастрычніка ў Беларусі адзначаецца Дзень маці — а ў “Сцэнарным партфелі” “Куфра” адпаведная распрацоўка. Напрыканцы лістапада 80-я ўгодкі з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча — а на нашых старонках інсцэніроўка паводле казак пісьменніка і фрагмент песеннага цыкла Эдуарда Зарыцкага на яго вершы. Урэшце, на “Конкурс “сцэнарыстаў” прапануем і ўзор рэгіянальнага свята “Журавінавая завіруха”, таксама звязанага з ураджайным часам! Завяршаем жа выпуск, па традыцыі, “Шашачнай культурай”.

**Чытайце “Куфр”!
Да новых сустрэч!**

ВЫПУСК № 9 (45)

Увага, “сцэнарысты”! Засталася тры “Куфры” да...

Сапраўды, засталася ўсяго тры выпускі “Куфрарадцы” і ўсяго тры месяцы для вашых крэатыўных прапаноў у наш “Сцэнарны партфель”!

Рэдакцыя “Культуры” нагадвае: конкурс аўтарскіх сцэнарыяў для клубнага, бібліятэчнага, музейнага мерапрыемства — яркага, крэатыўнага і карыснага для любой установы культуры — працягваецца! У шматлікіх камандзіроўках нашы карэспандэнты пераканаліся: менавіта ў такім метадычным матэрыяле адчуваецца надзённая патрэба.

У конкурсе могуць браць удзел метадысты, клубнікі, бібліятэкары, музейшчыкі, выкладчыкі школ мастацтваў — карацей, усе работнікі культуры. Зрэшты, работы ўжо дасылаюцца!

Лепшыя сцэнарыі будзем штомесяц змяшчаць у пастаяннай укладцы да

“К” — “Куфры-радцы” пад ужо знаёмай вам рубрыкай “Сцэнарны партфель”. Крытэрыі адбору: якасць, выкарыстанне мясцовага матэрыялу, надзёнасць, выхаваўчы і пазнаваўчы аспекты.

Узнагарода для лепшых аўтараў — публікацыя ў “К” пра крэатыўныя формы дзейнасці таго культработніка, што напісаў сцэнарый, пра работу ягонай установы і, канешне ж, пра гісторыю самой распрацоўкі. Вядома, як і ўсім сваім аўтарам, “сцэнарыстам” газета выплачвае ганарары, таму не забудзьцеся пазначыць неабходныя звесткі пра сябе (іх пералік — на стар. 24). Такім чынам, неўзабаве на газетных старонках будзе створана своеасабліва “галерэя культработнікаў-крэатыўшчыкаў” праз рэпрэзентацыю іх творцаў.

Наш адрас: 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 77.

Наша электронная скрыня: kultura@tut.by.

*Сайт газеты: www.kimpress.by.
Новыя работы — у гэтым выпуску!*

“Кветка сонца” з “Зямлі дзядоў”

Але ж нараджэннем гэтага твора мы павінны быць абавязаны не толькі ўласна кампазітару, але і, найперш, кіраўніку славуага калектыву — народнаму артысту краіны, прафесару Міхаілу Фінбергу: менавіта ён, дбаючы пра пашырэнне беларускамоўнага рэпертуару, замовіў кампазітару новыя песні на вершы нашага класіка.

— Міхаіл Якаўлевіч, — распавядае народны артыст Беларусі Эдуард Зарыцкі, — не ўпершыню выступае ініцыятарам стварэння такіх буйных кампазіцый. У свой час ён гэтак жа натхніў мяне звярнуцца да паэзіі Якуба Коласа — і ўзнік песенны цыкл “Край ясназоры”, які пазней нават даў назву дзіцячаму харавому свята. Гэтак жа ўзнікла і песенная Анталогія (таксама прыдумка Фінберга) на вершы беларускіх паэтаў-класікаў XVIII — XX стагоддзяў.

Песень на вершы Уладзіміра Караткевіча раней амаль не было. І гэта невыпадкова: ягоныя радкі на-

КВЕТКА СОНЦА

Музыка
Э.Зарыцкага
Словы
У.Караткевіча

столькі самадастатковыя, што, здавалася б, украпанне музыкі (а тым больш, эстраднай) можа парушыць іх унутраную гармонію і філасофскую паглыбленасць. Сапраўды, ствараць песні на словы Караткевіча — вельмі няпроста. Але якое ж гэта шчасце — далучыцца да творчых таямніц вялікага майстра! І ўзважышы кожнае слоўца, кожную інтанацыю, зноў ды зноў пераканацца ў багацці і бязмежнасці беларускай мовы, якой падудны філасофскія глыбіні, прычым у аднасці з яркай вобразнасцю. Вось, да прыкладу, “Кветка сонца”. Якая каларытная карцінка паўстае ад аднаго толькі гэтага словазлучэння! Не сланечнік, не сонечныя бліскаўкі-праменьчыкі, а менавіта — фантастычная дзівосная кветка...

Цыкл названы, паводле адной з частак, “Зямля дзядоў”. Песні ў ім розныя і па тэматыцы, і па настроі. Але ўсе іх аб’ядноўвае тэма любові і памяці. Маштабнасць, усеабдымнасць гэтых двух паняццяў і, галоўнае, іх суладдзе паміж сабой таксама сімвалічныя. Бо любоў немагчыма без памяці, а памяць — без любові. І ўся творчасць Уладзіміра Караткевіча — гэта, на маю думку, спроба наладзіць паміж імі тую непадзельнасць, тую павязь (цудоўнае беларускае слова, “адкрытае” мной менавіта ў Караткевіча), што складвалася стагоддзямі і дыктавалася самім жыццём.

Таму, можа, і песні на вершы Караткевіча атрымаліся рознымі, шматграннымі — як само жыццё. Дый выконваюць іх такія ж розныя па сваёй творчай індывідуальнасці маладыя эстрадныя салісты, разам ствараючы абагульнены вобраз цяперашняй Беларусі — маладой і адначасова старажытнай краіны, якая не забываецца на сваю гісторыю і смела крочыць у будучыню.

Занатавала Н.Б.

Ўстану ранкам насустрач сонцу
І па цёплай зямлі пабрыду
Там, дзе яблыні мараць бясконца
У блакітным вясновым саду.

Прыпеў:

Ў лесе азёры вясеннія, сінія,
Дзеткі-бярозкі выйшлі на бераг...
Крылы жар-птушкі, воблік дзяўчыны,
Вочы смяюцца, вялікія, шэрыя.
Песня ўзлятае ў імклівым палёце,
Песня лікуе майскім святаннем
Ў гэтай пранізліва-страснай пшчоце,
Ў гэтай любові, ў першым каханні.

І па расістых пайдуд палетках
Так, каб з новым спаткацца днём,
І махнатая, алая кветка,
Кветка сонца зазьяе агнём.

Ў новым дні ўсё прыгожым будзе,
Ён паўстане над новай зямлёй.
Паднімайцеся, добрыя людзі.
Крочце к сонцу поруч са мной.

Прыпеў:

Такога няма нідзе!

Ніна Будкевіч нарадзілася ў палескай вёсцы Альманы, дзе наваколле ўвосень — сапраўдны журавінны рай. Тады, напэўна, і нарадзілася мара стварыць у вёсцы... Свята журавін. Свята, якога няма пакуль нідзе. Гэтая мара і натхніла дзяўчыну на выбар творчасці як жыццёвага шляху.

У 2003 годзе яна сканчвае Пінскае вучылішча мастацтваў. Па накіраванні трапляе ў вёску Рубель роднага раёна. Два гады працуе дырэктарам СДК. Працуе з такім плёнам, што атрымлівае на Століншчыне званне “Малады чалавек года”. Тады дзяўчыну і пераводзяць на працу ў Раённы метадычны цэнтр, дзе яна займае пасаду метадыста па фальклоры.

Тры гады таму Ніна Будкевіч паступае на завочнае аддзяленне Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. На ўступных іспытах яна прапаноўвае ў якасці творчай працы сцэнарную распрацоўку... Свята журавін і з поспехам залічваецца ў студэнты.

З таго часу сцэнарый пастаянна ўдасканальваецца, насычаецца тэатралізацыяй, папаўняецца дзейнымі асобамі і пашыраецца ў часе і прасторы. Менавіта Свята журавін лягло ў аснову адной з курсавых прац Ніны Будкевіч, па яе перакананні, перарасце сцэнарый і ў працу дыпломную, а пасля гэтага абавязкова будзе рэалізаваны ў родных Альманах.

Цяпер Ніна Будкевіч — у дэкрэтным адпачынку, на працу выходзіць наступным летам, а ўвосень, як спадзяецца, запрасіць “К” у Альманы на Свята журавін.

Журавінавая завіруха

Сцэнарны план
Свята журавін

Месца правядзення: вёска Альманы Столінскага раёна, плошча ля СДК. Час правядзення — умоўны.
9.00 — “Запрашаем на свята” — аб’езд хат на возе.
10.00 — “Збірайцеся разам” — пастраенне калон для масавага шэсця.
10.30 — “Усе на свята” — удзельнікі рушаць да месца правядзення свята. Па ходзе шэсця — конкурс на лепшыя пачастункі падвор’яў “Адзін перад адным”.
11.30 — “Вы з намі і ўдзень, і ў свята” — ускладанне кветак да помніка воінам-землякам.
11.50 — “Хутчэй на свята” — шэсце.
12.00 — “Адвечная ягада журавіна” — урачыстае адкрыццё.
12.20 — “Частуйцеся, калі ласка” — частаванне пірагом з журавінамі.
12.35 — “Журавінавая завіруха” — ваджэнне карагодаў для ўсіх узростаў (выкананне ягадных баравых песень).
12.50 — “Са святам вас, аднавяскоўцы” — віншаванне старшыні сельскага выканаўчага камітэта.
13.25 — “Спецыяльна для вас” — музычны падарунак для збіральных.
14.20 — “Гуляй, мая вёска” — святочная канцэртная праграма.
(Пакуль ідзе канцэрт, глядачы могуць паласавацца стравамі з выстаўкі “Ягадная асалода”, паглядзець творы народных майстроў, выстаўку літаратуры аб ягадах і іх магчымасцях, завітаць у “зялёную аптэку”, пагуляць у латарэю “Балотныя дары”...)
19.00 — “Самыя-самыя...” — падвядзенне вынікаў конкурсаў і выставак.
19.30 — “Пакуль не ўсё” — развітанне вядучых з глядачамі і абвешчэнне дыскатэкі.
19.40 — “Журавінавы феерверк” — сапраўдны феерверк з ягад.
20.00 — “Весяліся, народ” — святочная дыскатэка.

Абгрунтаванне выбару тэмы.

Журавіна з даўніх часоў з’яўляецца сімвалам жыцця, асновай матэрыяльнага дабрабыту жыхароў вёскі Альманы Столінскага раёна. Але кожны год збор ураджаю ў сялянскіх сем’ях святкаваўся па-свойму. Агульнага эталона няма. Таму варта, каб людзі калектыўна збіраліся хоць раз на год і разам адзначалі свята.

Стварэнне святочнага настрою

Па вёсках раёна размешчаны афішы будучага свята. Адрэзаны культуры распаўсюджвае запрашальныя білеты. У вёсцы Альманы, дзе праводзіцца свята, вывешаны плакаты-расцяжкі.

Мясцовая газета “Навіны Палесся” дае аб’яву аб правядзенні свята.

Напярэдадні па мясцовым радыё вядзецца гаворка аб будучым мерапрыемстве.

У дзень яго правядзення галоўная плошча каля СДК вёскі Альманы святочная ўпрыгожана.

Рэжысёрская эксплікацыя

1. Усе элементы свята звязваюцца ў адно драматычнае цэлае.

2. Накіраванасць свята:

А) Звышзадача: зрабіць свята традыцыйным.

Б) Звышзвышзадача: падобныя можна

ладзіць і ў іншых рэгіёнах (свята гурка — у вёсцы Альшаны, свята капусты — у вёсцы Рубель...)

3. Мастацкі вобраз свята: журавіна. Вобраз адлюстроўваецца ў мастацка-дэкаратыўным афармленні свята: у эмблеме, якая выяўлена на сцэне, вулічных расцяжках, у праграмках і запрашэннях.

На свяце працуюць роставыя лялькі-журавінкі.

Сцэнарый Свята журавін

Пад час шэсця на возе вязуцца мяшкі з журавінамі, капелюшы музыкаў дэкарыраваны ягадамі, у вяночкі дзяўчат уплецены

І няхай святыя вобразы, вышытыя на гэтых карцінах народных умельцаў, саграваюць сённяшні дзень промнямі сусветнай любові Маці!

А для ўрачыстага слова на сцэну запрашаецца намеснік старшыні раённага выканаўчага камітэта.

(Выступленне.)

Выход выканаўцы музычнага нумара з фотаальбомам. Гучыць музыка.

САЛІСТКА.

Вось дом маёй мамы, брамка, якую я заўсёды спяшаюся ад-амкнуць, прабегчы некалькі крокаў па вузенькай сцежцы, і хоць юнацтва ўжо далёка, усё роўна ўляцець на ганак і, канешне, крыкнуць, каб усе пачулі: “Мама, я прыехала!”...

Так шчыра мне ніхто не радуецца.

Так, лепшая з дарог — дарога да мамы.

Гучаць песні пра маці.

ВЯДУЧАЯ.

Дзе час той нябачны і месца такое, у якім нараджаецца шчасце людское?

З упэўненасцю магу сказаць, што гэта радзілыны дом. Менавіта тут жанчына становіцца маці. Упершыню бярэ дзіця на рукі і прыкладае да сэрца. Побач з ёй людзі, якія дапамагаюць з’явіцца на свет маленькаму чалавеку і зрабіць першы ўздых.

(Знаёмства і гутарка з дактарамі.)

ВЯДУЧАЯ.

У мяне цяпер пытанне да маладых сем’яў. Якіх жывёл вы трымаеце дома на падворку? А спіце вы галавой на поўдзень ці на поўнач?

Пытанні гэтыя не выпадковыя. Прадказанне полу будучага немаўляці хвалявала людзей яшчэ з глыбокай старажытнасці. У паданнях, замовах знайшла сваё адлюстраванне невычэрпная народная мудрасць, кемлінасць.

(Інсцэніроўка паданняў, дзе галоўныя героі — дзеткі.)

Гучаць песні пра маці.

ВЯДУЧАЯ.

Кожную секунду ў свеце нараджаюцца тры чалавекі, якія таксама хутка змогуць сказаць слова “мама”. Сонца сагравае ўсё жывое, а маці — жыццё дзіцяці. Гэта яе бяссонныя ночы гадуюць пры-

гожых дзяўчынак і адважных хлопчыкаў. Гэта яе вялікая цяжарнасць, яе рукі, яе сэрца робяць з іх цудоўных дзяўчат і высакародных юнакоў.

Якім жа запасам любові трэба валодаць, каб стаць шматдзетнай маці. Такая жанчына прысутнічае ў нашай зале, яна ўзнагароджана ордэнам Маці. Распавядзіце пра сваю сям’ю.

(Гутарка са шматдзетнай маці.)

ВЯДУЧАЯ.

А ці ведаеце вы, што па статыстыцы, імёны сваім дзецям часцей за ўсё прыдумваюць маці? Падыходзіць да гэтага пытання трэба адказна, бо імя ў многім вызначае лёс чалавека.

Пытанні да мам:

— *Вы з гэтым згодні?*

— *Якія імёны ў вашых дзяцей?*

— *Чым вы кіраваліся, калі давалі імя дзіцяці?*

— *А ці ведаеце вы, што азначаюць вашы імёны?*

Гульня “Што ў імені табе мам?” (дзве каманды)

Гучаць песні пра маці.

ВЯДУЧАЯ.

Ёсць жанчыны, здольныя дарыць цеплыню, надзею і любоў тым, хто мае ў гэтым патрэбу. Я кажу пра прыёмных маці. Адну з іх запрашаю на сцэну. Сакрэт сямейнага шчасця тут не ў тым, каб апрануць і накарміць дзяцей, а ў тым, каб падарыць ім часцінку сваёй душы, аб’яднаць агульнай справай.

(Дэманстрацыя калекцыі лялек, зробленых у сям’і, дзе выходзіць прыёмныя дзеці.)

Гучыць музыка. Галасы дзяцей у запісе:

— *Што для птушак, скажыце, трэба?*

— *Сонца, зеляніна саду, неба.*

— *А для мора?*

— *Берагі.*

— *А для лыж?*

— *А для лыж — снягі.*

Ну, а мне, скажу я прама:

“Каб была са мною...”

УСЕ: Мама!

(Уручэнне падарункаў.)

ВЯДУЧАЯ.

У маіх руках сардэчка — сімвал нашай любові да маці. Парадуем іх, прыдумваючы самыя пяшчотныя і цеплыя словы.

Эстафета для дзяцей “Мая мама — самая...”

Выход салісткі з пласцінкай.

САЛІСТКА.

Мне хацелася б распавесці вам адну гісторыю. Адночы, перакладваючы рэчы, я знайшла стос старых пласцінак. І вырашыла паслухаць адну з іх. І як толькі загучала музыка, я чамусьці ўгадала маё дзяцінства і маму, якая вучыла мяне танцаваць пад гэтыя дзіцячыя песні.

І зараз я захоўваю тыя пласцінкі, як успамін аб дзяцінстве і маме.

Гучаць песні пра маці.

ВЯДУЧАЯ.

Калісьці лічылася, што прафесійная дзейнасць маці і яе роля ў сям’і несумяшчальныя. Гэтыя дзве грані жанчыны могуць быць нібыта толькі ў канфлікце. Сацыёлагі прыдумалі нават спецыяльны тэрмін “парадокс ХХ стагоддзя”. Але ёсць жанчыны, для якіх парадокс такі не існуе. І праца, і дзеці ў іх лёсе — адзінае, гарманічнае цэлае. Я з задавальненнем запрашаю на сцэну валявую, моцную, мэтанакіраваную жанчыну, якая дасягнула поспехаў у кар’еры.

Раскажыце пра сваіх дзяцей.

Як вы маглі спалучаць выхаванне дзяцей з паспяховай кар’ерай?

Як склалася сямейная дынастыя?

Чаму дзеці абралі менавіта такі шлях?

(Гутарка з гасцяй.)

ВЯДУЧАЯ.

У жанчыны, пра якую я хачу распавесці, — складаны лёс. Ваеннае ліхалецце зрабіла дзяўчынку непаўнагадовым вязнем фашысцкіх лагераў. Гэтая мужная жанчына знайшла ў сабе сілы стаць шчаслівай і падарыць сваю любоў сваім дзецям, якіх аб’ядноўвае адзіная прафесія.

(Нумар ад дынастыі, якую заклала маці.)

ВЯДУЧАЯ.

У гэты дзень — Дзень маці, прыміце нашы шчырыя віншаванні. Са святам вас, дарагія жанчыны.

Уручэнне букетаў, падарункаў.

Наталля ДЗЁМІНА, дырэктар

Полацкага РДК,

Святлана ЗАЙЦАВА, намеснік

дырэктара Полацкага РДК

Зямля дзядоў

Музыка Э.Зарыцкага
Словы У.Караткевіча

Зямля дзядоў! Любімы мой народзе, што моц сваю пазычыў у дубоў, Дыхтоўна зробленыя на стагоддзе Нашчадкі бортнікаў і рыбакоў.

Прыпеў:
Народзе мой, да шчасця чалавека Ідзем з табой дарогаю адной, Твае сябры — мае сябры на векі, Твой вораг — самы люты вораг мой.

Не зверне шлях мой на шляхі чужыя, Заўсёды дарагімі будуць мне Зарэчча, горад, хвоі залатыя, Ашыткі на прароўскім мулкім дне.

Сямейна-аўтарскі дуэт

Наталля Дзёміна і Святлана Зайцава — родныя сёстры. Прызначэнне ў іх аднолькавае — творчасць, ды і лёсы вельмі падобныя. Абедзве пачыналі ў свой час з педагогічнай дзейнасці ў музычнай школе. Першая — у вёсцы Ломашы Глыбоцкага раёна, другая — у самім Глыбокім. Наталля Іванаўна ў сферы культуры — больш за дзясятак гадоў, Святлана Іванаўна — крыху менш.

Наталля Дзёміна скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры, узначаліла неўзабаве Полацкі РДК. Святлана Зайцава стала яе намесніцай. Але кіруючыя пасады ніякім чынам не замяняюць творчасці. Сёстры адказваюць за правядзенне ўсіх раённых мерапрыемстваў. За год РДК рыхтуе дзеля гэтага па

160 — 180 арыгінальных сцэнарыяў. Аўтарамі пераважнай большасці з іх з’яўляюцца дырэктар Раённага дома культуры і яе намесніца.

У сцэнарыях заўжды прысутнічаюць канкрэтыка і персаналіі рэгіёна. Больш за тое, кожнае свята насычана музычнымі нумарамі. Нездарма абедзве маюць народна-харавую адукацыю. Дарэчы, аўтарамі музыкі і слоў да шэрагу песень, выкарыстаных у сцэнарыях, з’яўляюцца таксама яны — Наталля Дзёміна і Святлана Зайцава. Так што сцэнарыі — цалкам аўтарскія, таму і папулярнасць творчых дзей заўжды гарантаваная.

“Лепшая з дарог — дарога да мамы”

Сцэнарыі свята, прысвечанага Дню маці

Пралог

1. Літаратурна-музычная замалёўка “Беларуская калыханка”.

2. Музыкальна-харэаграфічная кампазіцыя “Матчына песня” (дзяўчаты ў нацыянальных строях выконваюць пластычны малюнак).

ДЫКТАРСКІ ТЭКСТ.

Калыханка... У кожнага народа яна — заповітны дар. Знала б мовы ўсіх народаў, узяла бы ў кожнага па адным лістку, па адной калыханцы — якая б гэта была Песня песняў, кніга вечнага Быцця!

Хто спявае маю калыханку?

Мая маці. Бо яна — пачатак усіх пачаткаў, апора і надзея, будучае, падтрымка ў горы і ў радасці.

На адным лістку — жыццё чалавека. У адной калыханцы — жыццё народа.

Я была б удзячная лёсу, каб на магутным дрэве жыцця затрапятаў і мой лісток — калыханка маёй маці.

Калыхаюць мацеркі сваіх дзяцей, квітнее беларускі край і гучыць матчына песня.

(Выхад вядучай, гучыць музыка.)
ВЯДУЧАЯ.

Добры дзень, дарагія сябры! У

гэтыя дні ўся наша краіна адзначае Дзень маці.

Невыпадкава гэтае светлае свята супадае з Пакровамі — сімвалам таго, што Прасвятая Багародзіца бярэ пад свой покрыву ўсіх нас, імкнецца кожнага абараніць ад благага.

Ці не такія ж памкненні ў нашых маці? Ці не яны вядуць нас па жыцці пад сваім покрывам? Ці не мы ім абавязаны ўсім, што нясём у душы праз жыццё?

Дарагія мамы, са святам! Няхай заўсёды толькі радасць і шчасце напаўняюць вашы сэрцы.

Культура № 39 25 верасня — 1 кастрычніка 2010 г.

Дзед Талаш — Генадзь Гарбук.

Рэжысёрскія парады Сяргея Шульгі.

Талаш?

Тут характар патрэбны...

Распачаліся здымкі новай стужкі "Беларусьфільма" паводле "Дрыгвы" Якуба Коласа

20 верасня на "Беларусьфільме" распачаты здымкі чатырохсерыйнай тэлекарціны "Талаш" паводле аповесці Якуба Коласа "Дрыгва". Праца ідзе ў выключна напружаным рэжыме. Звяззца з рэжысёрам і выканаўцам галоўнай ролі папросту немагчыма: "мабільнікі" адключаны. Іхнія жонкі толькі разводзяць рукамі: маўляў, здымачная група адпраўляецца ў Смалявічы зранку, а вяртаецца ледзь не апоўначы. Але пад час здачы нумара мы ўсё ж здолелі пагутарыць з трыма асобамі, чыё жыццё так ці інакш звязана з Коласавым творам.

"Асоба, што гарой стаіць за Бацькаўшчыну..."

Міхась МІЦКЕВІЧ, сын Якуба Коласа:

— Я калі даведаўся, што ролю дзеда Талаша выканае Генадзь Гарбук, дык вельмі быў задаволены: лепшага акцёра і не знойдзеш. Тут, пагадзіцеся, характар патрэбны не абы-які, сіла духу, грунтоўнасць і імклівае думках і ўчынках... Я сустракаўся з дзедам Талашом, калі ён дзесьці ў сярэдзіне 1930-х прыязджаў у Мінск, а потым і ў Маскве бачыліся. Чалавек незвычайны. Яго вельмі дакладна Якуб Колас апісвае: каржакаваты, невысокі, з моцным поціскам

рукі, разумны, хітраваты... Гэта асоба, што гарой стаіць за Бацькаўшчыну. Чужога не возьме, але і свайго не аддасць. А гэта — нацыянальны характар. І каму, як не Генадзю Гарбуку, яго ўвасабляць... За адзінае перажываю: занадта даўно "Дрыгва" напісана. Але аповесць — адно, а сцэнарый — зусім іншае...

Нацыянальныя рысы

Сяргей ШУЛЬГА, рэжысёр-пастаноўшчык "Талаша":

— Фільм, можна сказаць, заказваў Генадзь Гарбук. Сцэнарый пісаў менавіта пад яго. На "Белвядэацэнтры" зняў дакументальную стужку

"Доўгая дарога да сябе" (адбылося тое ў 2008 годзе — Я.Р.), пасля чаго Генадзь Міхайлавіч сказаў: "Было б добра сыграць Талаша"... Узлілі "Дрыгву", звязаліся з Музеем Якуба Коласа, пагутарылі з яго малодшым сынам, атрымалі блашлавенне, так бы мовіць, — вось і нарадзіўся сцэнарый, напісаны пад канкрэтнага выканаўцу галоўнай ролі...

Чаму менавіта "Дрыгва"? Я не бачу іншага твора, які здолеў бы напоўніцу раскрыць гэтага акцёра. А мне падаецца, што яго магутны патэнцыял раскрыты не цалкам. Кіраўнік нашага праекта Генадзь Палока, у якога Гарбук здымаўся ў карціне "Вока за вока", зазначыў вельмі дакладна, што Генадзь Міхайлавіч як акцёр — нароўні з Міронавым, Еўсцігнеевым, Смактуноўскім, з якімі ён, дарэчы, і здымаўся некалі разам... Цалкам далучаюся да гэтага меркавання. Паўта-

руся: яго не раскрылі канчаткова. І цяпер, калі акцёру 76 гадоў, "Дрыгва", як мне думаецца, адзіны класічны нацыянальны твор, дзе можна было б ярка паказаць гэтага артыста...

Аператар карціны Сяргей Бондараў, мастак-пастаноўшчык Алег Сыравараў... З 20 верасня мы здымаем сыходзячую натуру. Гэта пачатак фільма: Палессе, 1914 год, прырада Першай сусветнай вайны, завязка сюжэта. Працуем на натур-пляцоўцы пад Смалявічамі... А здымкі будуць доўжыцца да канца лютага. Паедзем у Пружаны, у мясцовы палацк. Здымкі плануюцца і ў Музеі архітэктуры і побыту ў Строчыцы, а таксама — у наваколлях Ракава.

Жанр фільма — гістарычная трагедыя. Галоўная ідэя карціны — ідэя незалежнасці Беларусі. Гэта спроба паказаць, што ў той час былі такія людзі, як дзед Талаш, Макар

Балук, Мартын Лаза, што насуперак усяму імкнуліся захаваць адзінства нацыі, каб не трапіць ні пад чый уплыў. Зазначу: замежных акцёраў у мяне няма, здымаюцца толькі беларускія.

"Ёсць над чым ламаць галовы"

Генадзь ГАРБУК, народны артыст Беларусі, выканаўца ролі дзеда Талаша:

— Пра ролю гэтую марыў даўно, нават калі яшчэ дакладна не ведаў біяграфію Васіля Ісакавіча. Але калі яе вывучыў, быў яшчэ больш уражаны. Калі Талаш пад час вайны з палкамі пайшоў у партызаны, арганізаваў атрад, змагаўся, яму было ўжо 76 гадоў. Разуеце, у 76 гадоў у чалавека адбыўся ўнутры неверагодны пераварот, бо дагэтуль займаўся ён адно толькі ўласнай гаспадаркай! І раптам — пералом! Больш за тое, калі пачынаецца Вялікая Айчынная вайна, Талашу — 99 гадоў. І ён зноў у шэрагу барацьбітоў, гэтым разам — з фашызмам. Цяжка нават уявіць такое — 99 гадоў...

У мяне прыкмета ёсць: аб тым, як павінна быць роля зроблена, я ніколі не кажу, вось калі зраблю — тады я вам "бочку арыштантаў" нагавару. А я цяпер толькі аб фактах біяграфіі гэтага неверагоднага чалавека. Ён нават у сто гадоў дома ўседзець не мог, працаваў лесніком, а праца — не з лёгкіх! У Талашу, я ўпэўнены, сканцэнтраваліся ўсе лепшыя рысы народа нашага: розум, цвярозы падыход да жыцця, неверагоднае працалюбства, ацэнка людзей, аналіз падзей... І не прыгадаю больш дакладнага ўвасаблення народнага духу. Усё ж перад намі не мастацкі прыдуманы вобраз, а рэальны чалавек...

Сяргей Шульга напісаў цудоўны сцэнарый, арыгінальны, але з захаваннем усёй гістарычнай дакладнасці падзей. Уведзена шмат новых вобразаў. Карацей, акцёрам ёсць над чым ламаць галовы.

**Маналогі пра кіно занатаваў Яўген РАГІН
Фота з кінапроб
Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА**

У нашым антуражы

21 верасня на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага адбылася прэм'ера спектакля "Дзева і Смерць" А.Дорфмана ў пастаноўцы польскага рэжысёра Кшыштафа Занусі (перадпрэм'ерны эксклюзіўны рэпартаж з закулісся — у мінулым нумары "К"). А неўзабаве наступным крокам беларуска-польскіх тэатральных стасункаў стане прэм'ера "Пінскай шляхты" В.Дуніна-Марцінкевіча на сцэне варшаўскага тэатра "Рампа" ў рэжысуры Мікалая Пінігіна, якая адбудзецца ў польскай сталіцы 30 верасня гэтага года.

Ідэя пастаноўкі ў Польшчы самага знакамітага твора Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча нарадзілася падчас мінулага года Міжнароднага тэатральнага фестывалю "Панарама", які адкрываўся сцэнічнай версіяй "Пінскай шляхты" купалаўцаў. Акурат тады прадстаўнікі "Рампы", уражаныя і скораныя яркасцю і жывым каларытам драматургічнага матэрыялу, прапанавалі Мікалаю Пінігіну творае супрацоўніцтва. Разам з ім на польскай сцэне працуюць мастак-пастаноўшчык Вольга Мацкевіч, кампазітар Андрэй Зубрыч. А таксама — зорка айчыннага тэатра і ўлюбёнец купалаўскай публікі акцёр Віктар Манаеў. Ён, як і

дома, сыграе на польскай сцэне прыстава Кручкова.

Ул. інф. На здымку: сцэны са спектакля "Пінская шляхта". Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА

Варта сказаць, што польскія гледачы змогуць убачыць і купалаўскі спектакль: на сцэне "Рампы" беларускія акцёры сыграюць сваю "Пінскую шляхту" за некалькі дзён да польскай прэм'еры. У далейшых жа перспектывах — творчыя абмены паміж нашымі краінамі: купалаўцы час ад часу будуць працаваць са сваім спектаклем на варшаўскай сцэне ў польскіх дэкарацыях, рампаўцы ж — іграць польскую версію "Пінскай шляхты" ў беларускім антуражы.

Услед за брэсцкай "Белай вежай" пачатак кастрычніка ў беларускай сталіцы таксама пройдзе пад знакам 150-годдзя з дня нараджэння Антона Чэхава.

Да нас едзе Чэхаў у "Масцы"!

У рамках "Тэатральнага тыдня з "Белгазпрамбанкам", які пройдзе з 5 па 10 кастрычніка, Мінск наведаюць лепшыя расійскія спектаклі, створаныя па п'есах знакамітага класіка. Гэта ўжо далёка не першая акцыя па падтрымцы тэатральнага мастацтва ў беларускай сталіцы (спонсар "... тыдня" — галоўны партнёр Міжнароднага тэатральнага фестывалю "Панарама") і — яркавы ўзор таго, як мецэнацтва здольнае паспрыяць далучэнню нашага гледача да цікавых твораў тэатральнага мастацтва.

Сёлета "Тэатральны тыдзень" на пляцоўцы Рэспубліканскага Палаца культуры прафсаюзаў адкрываюць Дзяржаўны акадэмічны Малы тэатр Расіі са спектаклем "Вяселле, вяселле, вяселле" і Маскоўскі тэатр "Эрмітаж" з "Тайнымі запіскамі тайнага саветніка". Другая ж яго палова будзе "асветлена" пастаноўкамі, якія сталіся намінантамі і лаўрэатамі Расійскай Нацыянальнай прэміі "Залатая маска".

7 кастрычніка на пляцоўцы Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра гледа-

чы пабачаць знакімы спектакль "Дзьязьяк Ваня".

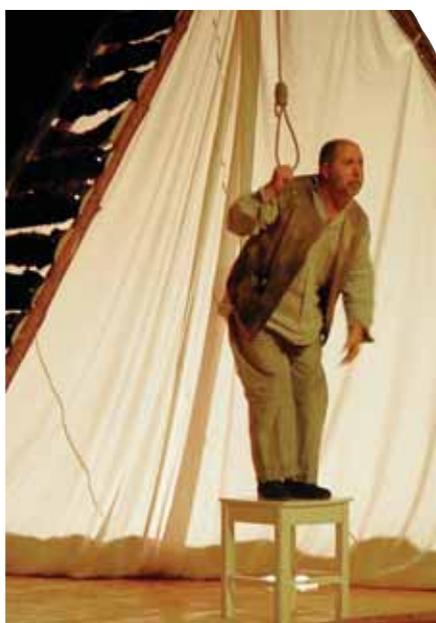

стра 10 кастрычніка змогуць пабачыць і яго не менш знакамітую "Анну Карэніну" па аднайменнаму раману Л.Талстога.

Можна не сумнявацца, што беларуская вандроўка "Залатой маскі" пакіне нашым сталічным гледачам шмат яркіх уражанняў і падстаў для разваг аб айчынным тэатры. Тым больш, што неўзабаве ў нашай краіне таксама з'явіцца яе творчы "аналаг" — Нацыянальная тэатральная прэмія. І верыцца, што гэтакім жа чынам, як цяпер "Залатая маска", у хуткім часе лепшыя беларускія спектаклі таксама змогуць годна прадстаўляць айчыннае тэатральнае мастацтва на падмостках розных краін свету.

На здымку: сцэны са спектакляў "Дзьязьяк Ваня" і "Тайныя запіскі тайнага саветніка".

"Стомлены..."? Нястомны!

Сучасная беларуская драматургія вядомая сёння і далёка за межамі нашай краіны. Гэта засведчыла нядаўняя прэм'ера спектакля "Стомлены д'ябал" па п'есе Сяргея Кавалёва, што адбылася ў славацкім горадзе Сеница. Паставіў спектакль славацкі рэжысёр і мастацкі кіраўнік тамтэйшага тэатра Іван Фодар.

Сеница і яе тэатр цікавыя тым, што месцяцца ў Загор'і — унікальным рэгіёне Славакіі, які знаходзіцца на мяжы з Чэхіяй і дзе мовай большасці насельніцтва з'яўляецца... загорацкі дыялект: на ім размаўляе каля двухсот тысяч чалавек. "Калі я толькі пачынаў сваю рэжысёрскую дзейнасць у Сеницы, — распавёў Іван Фодар, — я ставіў авангардныя спектаклі на славацкай мове, якія збіралі ўсяго толькі па 20 — 30 чалавек, пераважна з ліку маіх знаёмых і

сяброў. Але калі пачаў прадстаўляць пастаноўкі на загорацкім дыялекце, у тым ліку ў эксклюзіўную "Рамэа і Джульету", наша зала на 450 месцаў пачала запаўняцца, як кажуць, бітком".

Натуральна, што і "Стомлены д'ябал" для гэтай пастаноўкі спачатку быў перакладзены на славацкую мову Наталляй Кісялёвай, а потым з яе — на загорацкую гаворку — знымым славацкім пісьменнікам Юзафам Марашчыкам Якубоўцам.

На наступны дзень пасля прэм'еры беларускага гасця прыняў мясцовы прэзідэнт — гэтую неафіцыйную грамадскую пасаду ў сталіцы Загор'я Скаліцы займае кампазітар Пала Немец Лелін. Дарэчы, менавіта яго музыка гучыць у спектаклі. А самога драматурга ў час славацкай вандроўкі найбольш уразіла паездка ў невялічкую, але надзвычай гасцінную вёску пад назвай... Кавалёў.

Дарэчы, "Стомлены д'ябал" — не першы твор Сяргея Кавалёва, пастаўлены ў Славакіі. У 2008 годзе на сцэне тэатра лялек з Кошыцы беларускі рэжысёр Алег Жугжда ўвасобіў яго п'есу "Піліпка і ведзьма".

Ул. інф.

На здымку: сцэна са спектакля "Стомлены д'ябал".

XV Міжнародны тэатральны фестываль "Белая вежа", які на мінулым тыдні завяршыўся ў Брэсце, падвёў свае вынікі. І вось як выглядае сёлетні пантэон белавежскіх "зуброў".

Спецыяльныя дыпламы журы:

за лепшы спектакль новай драмы — спектакль "Да апошняга мужчыны" Гарадскога драматычнага тэатра (Ніжня-вартаўск, Расія);

за арыгінальнае музычнае афармленне — Яўген Навумаў, спектакль "Да апошняга мужчыны" Гарадскога драматычнага;

за маладзёжны эксперымент у сучаснай харэагра-

за сінтэз вулічнага і сцэнічнага драматычнага мастацтва ў дзвюх рэжысёрскіх рэдакцыях "Вішнёвага саду" — Яраслаў Федарышын, рэжысёр Львоўскага тэатра "Уваскрэсенне" (Украіна);

за лепшае выкананне нацыянальнай класікі рускім драматычным тэатрам — спектакль "Рустам і Сухроб" Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя У.Маякоўскага

Белавежскія "зубры"

Гран-пры фестывалю — спектакль "Калека з Інішмана" Пермскага тэатра "Ля Моста" (Расія);

лепшая мужчынская роля — Васіль Скіданаў за ролю Білі ў спектаклі "Калека з Інішмана" Пермскага тэатра "Ля Моста";

лепшая жаночая роля — Вольга Жук за ролю Ірыны ў спектаклі "Тры сястры" Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы (Беларусь);

лепшы вулічны спектакль — спектакль "Спяпыя" Тэатра КТО (Кракаў, Польшча);

лепшы спектакль малых формаў — спектакль "Кантрабас" Бакінскага тэатра юнага гледача (Азербайджан);

лепшы пластычны спектакль — Кампанія Dan Puric (Бухарэст, Румынія).

фії — Тэатр танца "KARAKULI" (Мінск, Беларусь);

за арыгінальнае асваенне новай мастацкай прасторы — Валерыі Анісенка, рэжысёр спектакля "Чайка" Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі (Мінск, Беларусь);

за лепшую эпізадычную ролю — Васіль Мініч за ролю настаўніка Медзвядзенкі ў спектаклі "Чайка" Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра (Беларусь);

(Душанбэ, Таджыкістан);

за захаванне традыцый рускай тэатральнай культуры за мяжой — спектакль "Сповідзь маскі" Берлінскага тэатра "Руская сцэна" (Германія);

за вопыт асваення пазіі на драматычнай сцэне — Вячаслаў Мілер, Тэатр жывой пазіі "Эмпірай" (Мельбурн, Аўстралія).

А летась трое тых “лявона-песняроўцаў” — Сяргей Мядзведзеў, Алег Усціновіч і Сяргей Осіпаў — знайшлі аднадумцаў. На сёння ў калектыве, акрамя іх, яшчэ Ян Жанчак, Павел Хасанаў і Юрый Рудакоўскі. Арт-дырэктарам гурта стала Марына Мулявіна — дачка Вялікага Песняра. За плячыма ансамбля — кампакт “Гісторыя працягваецца...”, шматлікія гастролі па Расіі, Украіне, Казахстане. А песень — яшчэ на два альбомы, адзін з якіх плануецца выпусціць ужо ў кастрычніку. Праца ў “Лявонаў” над ім папраўдзе кіпіць. Ледзь не ўвесь дзень хлопцы правялі ў студыі, і нават на нашу сустрэчу “вырваліся” толькі ўдвух, пакінуўшы астатніх “дапрацоўваць”.

— Што павязеце на “Дажынікі”?

Сяргей Мядзведзеў: — Песні з усіх трох нашых праграм. Галоўнае, каб сольнік атрымаўся добрым па настроі, бо на такім свяце, як гэта, трэба пасылаць у залу выключна пазітыўныя імпульсы. Ёсць у нас і песня “Дайнова” (дарэчы, цалкам наша — Сяргея Осіпава на словы Алега Усціновіча): на Лідчыне сустракаюцца паселішчы з падобнымі назвамі, наўпрост звязанымі з іх этнічным паходжаннем. Узнікла і песня пра Грунвальдскую бітву

Алег Усціновіч: — Ты не сказаў пра новыя сцэнічныя строі — вельмі прыгожыя! Дапамог у гэтым Барысаўскі мясакамбінат. Увогуле ж, можна сказаць, з Ліды пачынаецца наш вялікі гастрольны тур па Беларусі.

— Няўжо раней у Лідзе ніколі не былі? У кожнага з вас багатае канцэртнае мінулае, прычым у складзе розных калектываў.

А.У.: — Упершыню я быў у Лідзе 12 гадоў таму — разам з Віктарам Вуячычам. Цікава будзе паглядзець, як змяніўся горад.

— А як змяніліся самі “Лявонаў”, з’явіўшыся на нашым эстрадным небасхіле ўжо трэці раз? Пытаюся пра гэта яшчэ і таму, што многія вашы новыя песні — бы знойдзеныя ў архівах, раней не вядомая творчасць ранніх “Песняроў”, толькі з іншымі аранжыроўкамі і выканаўцамі. Вы свядома абралі такі кірунак, на якім трымаліся мулявінскія “Лявонаў”? Спалучэн-

Лепшы падарунак? Беларускае хлеб!

“Лявонаў” ў стэрэа і мана

У святочнай праграме “Дажынак” — сольны канцэрт фолк-рок-гурта “Лявонаў”. “Што за дзіва!” — схвае хітрынку на вуснах хтосьці. А ўсё таму, што гурт, замацаваўшы ў 2009-м новы склад, па Беларусі пакуль амаль не гастралюваў. Але ж назва ў яго і сапраўды славетная!

Прыхільнікі творчасці Уладзіміра Мулявіна адразу згадаюць той ансамбль, што даў нараджэнне “Песнярам”. Калі ў 1969 годзе мулявінскія хлопцы ехалі на конкурс у Маскву, называць іх “Лявонамі” падалося несалідным: маўляў, балагурны нейкія, ды і толькі. Стаўшы “Песнярамі”, яны перамаглі на тым спаборніцтве — і засталіся зніжванымі з “песнярствам” назаўжды. Але Уладзімір Георгіевіч не забыўся на колішні эксперыментальны “лявонаўскі” перыяд і ў 1995-м з’яўнаў вакол сябе творчую моладзь, стварыўшы з яе “сыноўні” калектывы. Праз тры гады новыя “Лявонаў” ўліліся ў асноўны склад “Песняроў”.

Алег Усціновіч.

не фолка з рокам, прычым пад знакам здаровай іроніі, — бы адраджэнне таго маладога Мулявіна, якому яшчэ не ўласцівы баладны трагізм лучанкоўскага “Гусяра”, драматычная канцэпцыйнасць цыкла “Праз усю вайну”, светлая лірыка многіх пазнейшых песень.

А.У.: — З’явіўшы, што ў “Лявонаў” сапраўды “Гісторыя працягваецца”, мы імкнуліся не проста да пачатку гэтага калектыву, але і, шырэй, да саміх народна-песенных вытокаў. Штосьці падобнае задумвалася яшчэ з Мулявіным: менавіта ён прапанаваў нам у сярэдзіне 1990-х стварыць новае гучанне старых песень. І не проста новае, а яшчэ і абавязкова сучаснае. Прычым не толькі сучаснае, але і таму часу, калі песні ствараліся. Увогуле ж, “Лявонаў” пачыналіся ў канцы 1960-х з эксперыменту. Гэта была творчая лабараторыя, што падпітвалася, з аднаго боку, нацыянальнай народна-песеннай трады-

Сяргей Мядзведзеў.

адной вокладкай самай рознага кірунку. А яшчэ мы адчувалі, што павінны вярнуць “запэчанні” — іншымі словамі, дарабіць тыя песні, якія калісьці ўзніклі на шляху нашых папярэднікаў. Так, даўно была задума запісаць песню на вершы Уладзіміра Караткевіча. Зараз яна ажыццявілася. У аснову лірычна-баладнай кампазіцыі Сяргея Осіпава быў пакладзены белы верш паэта “Жанчыне з бэзам” у перакладзе на рускую мову, бо рытміка перакладу лепей спалучалася з музыкай. Калісьці знакаміты Ігар Лучанок спецыяльна для “Лявонаў” стварыў песню “Венера”, але тады яна штосьці не запісалася — і мы выпраўляем гэтую сітуацыю.

— Што да эксперыменту, дык я ўвогуле адразу адзначыла б гэтую “нефарматнасць” Сяргея Осіпава. Гэты музыкант, аўтар многіх кампазіцый, аранжыроўшчык, гукарэжысёр, заўсёды, колькі яго ведаю (а ён працаваў раней з многімі салістамі),

імкнецца ў творчасці да новых тэмбравых спалучэнняў, часта стварае гэтую эстрадна-авангардную санарыстыку і нават імпрэсіянізм, выкарыстоўвае тонкія, няўлоўныя “акварэлевыя” інструментальныя фарбы замест плакатнай “гушы” і, тым больш, балончыкаў для “графіцы”.

С.М.: — Ягоны “нефармат” мы ператвараем у “фармат” — не ў тым сэнсе, што разбураем яго, ні ў якім разе! Але накіроўваем яго фантазіі ў патрэбнае рэчышча. Апошнім часам ягонай “фішкай” стала выкарыстанне жывога гучання японскай флейты сякухаці. На гэтым інструменце будыйскіх манахаў ён іграе сам. У нас адразу з’явіліся прыхільнікі яшчэ і ў Японіі — вядома, праз Інтэрнэт.

— На маю ж думку, тут самае цікавае тое, як гэты экзатычны інструмент пасуе беларускаму старадаўняму культуры, выклікаючы асацыяцыі не толькі з разнастайнымі драўлянымі флейтамі, але і з нашай... жалейкай. Тым самым чырвонай ніткай праз такія кампазіцыі пракладаецца думка аб пэўнай блізкасці ўсіх культур свету на першасным “грунтоўным” узроўні — і іх збліжэнні, умённы разумець адно аднаго ў сучаснасці. Дарэчы, ці працягваеце вы закладзеныя Уладзімірам Мулявіным традыцыі калектываўнай творчасці? Я маю на ўвазе такую форму апрацоўкі музычнага матэрыялу, калі ў прапанаваную песню кожны робіць свой унёсак, выказвае свае музычныя ідэі.

А.У.: — Творчасць немагчыма падзяліць. Бо любая ідэя патрабуе свайго развіцця, і часта атрымліваецца так, што нечая думка дае штуршок, але яе далейшае разгортванне і, галоўнае, канчатковы вы-

нік вельмі далёка адыходзяць ад першавытоку. Дык хто, у такім выпадку, аўтар ідэі? Так, кожны сам прадумвае свае сола, але ўсё роўна патрабуецца канчатковы “погляд з боку”. А галоўнае — каб хтосьці ўзяў на сябе адказнасць пакінуць у канчатковым варыянце менавіта тое, што трэба. І такім “адказным”, вядома, становіцца Сяргей. Ён нават самалётам кіраваць умее, а не толькі нам!

— Кажуць, вы і цяпер за штурвал самалёта сядзеце?

А.У.: — Калі не палётае, дык хварэць пачынае.

С.М.: — Сапраўды, па адукацыі я авіяцыйны інжынер, афіцэр запасу. І ў Калінінградзе працягваю вучыцца на пілота малой авіяцыі. Гэта не толькі адрэналін і адчуванне шчасця. У небе пачынаеш мысліць іначай — больш глабальна. І ў музыцы гэта таксама дапамагае. Але што ўсё пра мяне? Вось Алег у нас — мастак па адукацыі.

А.У.: — І мару выпусціць кнігу вершаў: іх ужо даволі назбіралася. Самавыяўленне асобы заўсёды закранае розныя грані — гэта звычайная з’ява, я не нейкі там унікум.

— Гэта дэманстрацыя сціпласці? Ці без лыжкі дзёгцю ў бочцы мёду аб’ясціся не маглі?

А.У.: — Ой, з мёдам у нас увогуле ўсё не так проста складаецца. Запрасілі нас некалькі разоў у Сочы, на фестываль мёду, з цэлым цыклам канцэртаў. Паабяцалі, як выступім, падарыць кожнаму па вядру мёду. А нам такія авацыі ўчынілі, са сцэны не адпускалі, што мы ў эйфарыі на тыя вядры і забыліся. Самі сябе, атрымалася, пакінулі без салодкага.

— Гастролямі вы не абдзелены, у Маскве ледзь не штормеяць выступіце. Дый сярод бліжэйшых канцэртаў на вашым сайце пазначаны і чарговы сольнік у тамтэйшым Тэатры “Залатое кальцо”, і ўдзел у гала-канцэрце “Хіт-парад 1980-х”, што пройдзе ў новай маскоўскай зале на 8 тысяч глядачоў.

С.М.: — А колькі суайчыннікаў мы сустракаем на такіх выступленнях! Нядаўна пазнаеміліся з прадстаўнікамі Беларускага культурнага цэнтру Краснадарскага края, з тамтэйшым фальклорным калектывам “Дзіва”. Думаем зрабіць нейкі сумесны праект.

— А што замежным сябрам у падарунак звычайна везьце?

С.М.: — Хлеб беларускі...

Гутарыла Надзея БУНЦЭВІЧ

так... Недзе тут браткі мае... (Лукае ў гушчар.) Гэй!.. Вадзянік! Лесавік!..

З'яўляюцца Вадзянік і Лесавік.

ВАДЗЯНІК. Ну, чаго табе?

ЛЕСАВІК. Прыйшоў сваім добрым жыццём у Янкі пахваліцца?

НЯЧЫСЦІК. Якім добрым?! Там мне цяпер не жыццё, а...

ЛЕСАВІК. І праўда — скруціла... Ды няўжо Янка з сынамі чоху табе далі?

НЯЧЫСЦІК. Які Янка!.. Якія сыны?!.. Нешта страшнае, калматае!.. На котку падобнае!

ВАДЗЯНІК (*пераглядваецца з Лесавіком, круціць ля скроні пальцам*). На котку, кажаш? Ох, відаць, на добрых харчах ты там зусім з глузду з'ехаў.

НЯЧЫСЦІК. Ды не, кажу! Гэта нейкі страшны, люты звер! Я ў цемры яго не бачыў, але навобмацак — вельмі на котку падобны!

ЛЕСАВІК. Сам леў ці хто?..

НЯЧЫСЦІК. Мож, і леў! А можа, і мядзведзь.

ЛЕСАВІК. Ну калі мядзведзь — мы з ім управімся. (*Да Вадзяніка, ціха*.) Хто там гэтаму дурню ўрэзаў — невядома, але хату ўжо ведаем — знойдзем сабе зноў спажыву!

ВАДЗЯНІК. Ага!.. Я мінулым разам праснак адзін не даеў — у падпечак схаваў. Трэба дастаць: смачны!..

ЛЕСАВІК. Ага! А я — мёду паўлітэрку!.. Добра, дапаможам! Будзеш зноў панам жыць у Янкавай хаце!.. Як выганім Янку ды сыноў з хаты — яна табе назаўжды застанецца, а мы штоночы ў госці хадзіць ды баляваць там будзем. Як, згода?

НЯЧЫСЦІК. Згода, згода! І баляваць, і шыкаваць!

ЛЕСАВІК. Ну пайшлі!

ВАДЗЯНІК. Ага!..

Сцэна 4.

Вечар. Праз акно бачна, як Янка з сынамі ды Коткаю вячэраюць — п'юць гарбату ды трушчаць абаранкі. Паволі апускаецца сонца, цямнее.

ЯНКА. Эх, зноў пасплю ў сваёй роднай хаце! Нармальным чалавекам! Гэты Нячысцік крыху шкоды нарабіў — але нічога. Тут падмажам, тут падправім — і зноў мір ды спакой будзе!

БУТРЫМ. Ну!.. І прысмакі яшчэ засталіся.

МАЦЕЙ. І гарбаты — поўны самавар!..

Чутно, як за печкай цяжка варочаецца Мядзведзь.

КОТКА (*глядзіць у бок печы*). І мышы, як і раней, бегаюць! Гэх, ноччу паганяю!..

ЯНКА. Дабранач, мае родныя! Час класціся спаць!..

Усе пачынаюць пазяхаць, разбрыдаюцца па сваіх кутках.

У хаце гасне святло.

ЛЕСАВІК. Во, здаецца, усе паснулі! Самы час!..

ВАДЗЯНІК. Ага!..

Лесавік і Вадзянік праз адчыненнае акно залазяць у хату. За імі наўздагон Нячысцік.

Сцэна 5.

Вадзянік адразу шкандыбае да печы, згінаецца ды заглядвае ў падпечак.

ВАДЗЯНІК. Так, дзе тут мая смарката? Дзе тут прасначкі мае?.. (*Шнарыць сваімі лапамі, аброслымі тванню, у падпеччы. Раптам намацвае пысу Мядзведзя.*) Вой!.. У-ой!..

Мядзведзь, відавочна не задаволены, што яго так нахабна абмацваюць, раве ды цягне да сябе Вадзяніка.

ЛЕСАВІК. Ну, што ты там ніяк не адшукаеш?! Цягні давай! І мёд мой не забудзься!

ВАДЗЯНІК (*упіраецца, хоча вызваліцца з магутных мядзведжых абдымкаў*). Я!.. А-а!..

ЛЕСАВІК. Пасунься! Я сам!.. (*Сунецца таксама ў падпечак, Мядзведзь зграбае і яго*.) Вой! Аў-хр-р!.. Што гэта, Вадзянік?!

ВАДЗЯНІК (*скрозь хрыпы*). А я ведаю?! А-а-а! Мож, і праўда — леў афрыканскі!..

КОТКА. Бач, як гэтыя мышы ўсхадзіліся! Будзе мне сёння спажыва! (*Кідаецца на Вадзяніка і Лесавіка, ірве ім плечы сваімі кіпцямі ды зубамі*.)

ЛЕСАВІК. А-а, ратуйце!

НЯЧЫСЦІК. А, так!.. Толькі вы лепш!.. без мяне! (*Хоча ўцякаць з хаты, аднак Павадыр, які да гэтага часу нерухома ляжаў пад лаваю, хапае яго за нагу і моцна трымае*.) А-а-а!

ПАВАДЫР. Гэй, Янка! Хутчэй падымайся ды будзі сыноў сваіх разумных! Злавіў я твайго нячысціка!

Янка ды Бутрым з Мацейкам падхопліваюцца з ложкаў. У гэты момант Вадзянік і Лесавік неяк вырываюцца ад Мядзведзя і Коткі, хоць уцякаць. Але сутыкаюцца нос

да носа з сынамі, пераляканыя, яшчэ болей галосыць і кідаюцца ў акно і дзверы, моцна застраюць там і там: абодва сыны — у дзвярах, Лесавік і Вадзянік — у акне.

А між тым, Павадыр моцна трымае Нячысціка, а яго з усіх бакоў хвошчуць ды абходжаюць Мядзведзь, Котка і Янка.

НЯЧЫСЦІК (*не ведаючы, чым застаўся ад каго абараняцца*). Вой!.. Не лупіце! Ай!.. Не біце! Адпусціце!..

ЯНКА. Ах ты! Мала, што хату мне ўсю разваліў, дык хацеў яшчэ гэтых прывабіць?!

Вадзянік і Лесавік нарэшце прапіхваюцца ў акно, а Бутрым і Мацей — у дзверы.

ЯНКА (*нарэшце, замораны, спыняецца, пераводзіць дыханне*). Што будзем далей з ім рабіць?

НЯЧЫСЦІК. Не забівай мяне, добры Янка! Не такі я і шкодны. Гэта я так — гарэзнічаў!..

ЯНКА. Нішто сабе гарэзнічаў. Мне цяпер сваю хату — тры гады адбудуваць!..

НЯЧЫСЦІК. Гэй, Янка!..

ЯНКА. Ну, што яшчэ?..

НЯЧЫСЦІК. Зіма хутка... Можна... я ў тваёй хаце жыць буду? Дамавіком! Толькі добрым-добрыйм!

ЯНКА. У маёй хаце? І зноў дурэць ды сваволіць?

НЯЧЫСЦІК. Не! Гэта я дурэў, таму што сумна мне было, сэнсу жыцця не бачыў! А як далі мне прачухацца... раптам... — пабачыў! Карацей, хачу верна табе служыць і сыноў тваіх надта разумных выходзіць!

ЯНКА. Ну, не ведаю... (*Да Павадыра*.) Што скажаш, Павадыр?

ПАВАДЫР. Гэта ўжо, Янка, табе вырашаць. Калі дамавік ды ў хаце гаспадарлівага беларуса жыве — дык, можа, тое і добра!

ЯНКА (*павагаўшыся*). Эх, ладна! Заставайся! Толькі як што якое!.. — Мы цябе з Маруськаю нашай адразу на мароз прыстроім!..

ДАМАВІК. Не бойся, Янка! Са мною — не прападзеш!

ПАВАДЫР. Пайшлі, Мішка! Мож, дзе па дарозе яшчэ якую сілу нячыстую дабру навучым...
Тупу-тупу-тупу,

Нясе Мішка ступу.

ЗАСЛОНА

(*На старонках выпуска — аўтаршаржы і малюнкi Уладзіміра Караткевіча*)

Я сумую па Радзіме

Музыка Э. Зарыцкага

Словы У.Караткевіча

О мой цудоўны край,
Мой заснежаны рай...
Ціхі званочкаў смех,
Смех, смех, смех.

Снег у лесе начным,
Смех у садзе пустым,
Коней спакойны бег,
Снег, снег, снег...

Прыпеў:

Я сумую па Радзіме.
Бачу ціхія паляны.
Цёплы мёд яе маліны
Адчуваю на губах.

Ты — мая лясная казка
У красе доўгачаканай,
Ты мая святая песня,
Свет адзіны у вачах.

Сню я, што шэрань цвіце,
Падае з чорных сукоў
І што з табою ўдваіх
Еду між дрэваў начных.

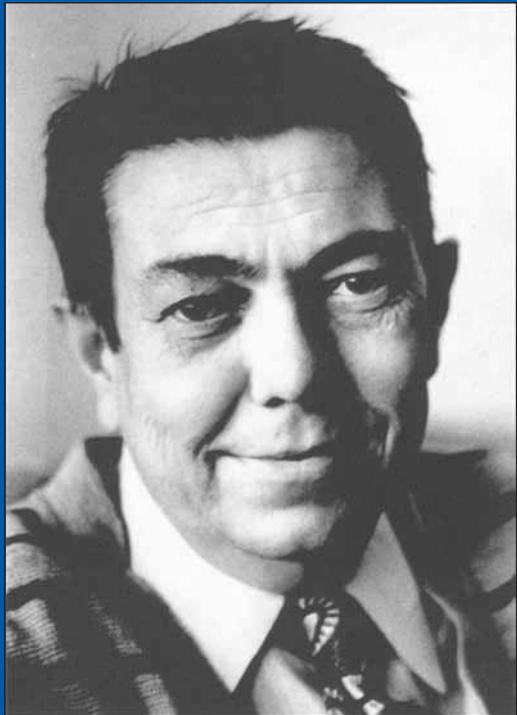
Лес радзейшым стае.

Шэрань заткала бары.

Хутка між яблынь густых

Будзеш смяяцца і ты.

Прыпеў.

Праз два месяцы, 26 лістапада, спаўняецца 80 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча — беларускага пісьменніка, які стаў адной са знакавых фігур нацыянальнай культуры ХХ стагоддзя.

Свет караткевічаўскіх твораў — дзівосны і прыцягальны. Здаецца, няма такога літаратурнага жанру, у якім бы не працаваў непаўторны класік, заглябляючыся ў духоўную спадчыну нашага народа. Не абмінуў ён і спрадвечна багаты культурны пласт народных казак, паданняў і легенд, у якіх глыбінная мудрасць, увасоблена ў кемлівым мужыку, перамагае любыя нягоды і перашкоды, даючы адпор нават "класічнаму" спакушальніку — нячысціку, вядомаму ў беларускай фальклорнай традыцыі з часоў Сярэднявечча, а ў літаратуры — пачынаючы з "Камедыі" Каятана Марашэўскага. Сёння мы прапануем чытачам "Куфра" інсцэніроўку паводле вядомых казак Уладзіміра Караткевіча, зробленую драматургам Ігарам Сідаруком.

Котка, заходзяць у хату.

Сцэна 2.

ПАВАДЫР (лежаць на лаве). А добра, Мішка, пасля бульбы з гаро-хам спіцца!..

МІШКА (каля печы). А-у-гр-хр!..

ПАВАДЫР. І Нячысціка, здаецца, няма нікага... Але як з'явіцца — ты ўжо маху не давай.

МІШКА. У-а-хр-гр!..

ПАВАДЫР. Ну, усё, дабранач...
Павадыр засынае. На стале застаецца гарэць толькі маленькая свечачка...

Раптам у коміне нешта грукоча, чуюцца бразгат, свіст, і з коміна, узняўшы цэлую хмару сажы, выкочваецца Нячысцік.

НЯЧЫСЦІК. А вось і я — у Янкі-прасцяка ў хаце гаспадар! (Знаходзіць гаршчок з рэпаю.) Так, што тут? Во, параная рэпа! (Запускае лапы ў гаршчок.) Салодкая!.. Толькі лушпінняў багата. Цьфу! Цьфу!.. (Плюе ды кідае лушпінне на падлогу, якое трапляе акурат у Мядзведзя.)

МІШКА (спрасоння падбірае лушпінне, пачынае ім чмякаць). О-у-р-

мр-рм-мм!.. М-р-р-гр-му-мы-ммм-ня!..

НЯЧЫСЦІК. Котка?.. Ты зноў тут?! Апсік, апсік, гадасць такая! (Дрыгае лапаю, чапляе ды штурхае Мядзведзя, потым яшчэ і яшчэ — у плечы, у бакі, у пысу!) Пайшла вон!

Раззлаваны Мядзведзь устае ва ўвесь рост, раве ды зграбае Нячысціка ў ахапак, пачынае валтузіць яго ды калашмаціць, мяць ды прасваць, малаціць ды дубасіць, за рогі круціць ды дзерці.

МІШКА. А-ау-у-аа-о-гр!!!—р-ммм! О-у-гр-гам!-мгrrr!-о-ууу!..

А тут яшчэ і Маруська налятае, свае кіпці ў поўсць нячысцікавую ўсаджвае.

КОТКА. Гэта табе за морду пярэстую!.. Гэта табе за гадасць! А гэта табе за апсік!

НЯЧЫСЦІК. Адпусціце! (Неяк вырываецца з мядзведжых абдымкаў, скідвае з сябе Котку.) Век болей да хаты гэтай не падыйду!

Зноў кідаецца ў комін, лезе праз яго на страху, коўзаецца па ёй ды чыкільгае далей ад хаты.

ПАВАДЫР (узімаецца з лавы).

А?.. Што?.. Я ўсё праспаў?

КОТКА. Ну, галоўнае... Дзякуй табе, Павадыр, і Мішку твайму — дзякуй асаблівы! Пайдзі, скажу Янку, няхай вяртаецца: цяпер зноў спакой будзе ў хаце.

ПАВАДЫР (усміхаецца). Калі так, самы час збірацца нам у дарогу.

КОТКА (крычыць, ідучы да адрынка). Янка! Бутрымка! Мацейка!.. Усё, прагналі. Вяртайцеся ў хату! Зноў у ёй, як нармальныя людзі ды прыстойныя коткі, жыць будзем!

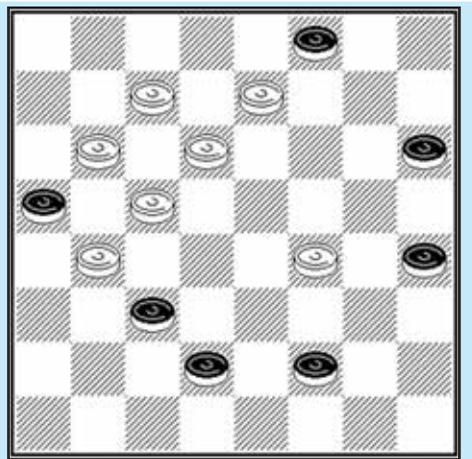
ПАВАДЫР (застаючыся ў хаце, да Мішкі). Так, Мішка, генерал ты мой таптыгінскі, адчуваю я, рана пакуль спяшацца. Пабудзем тут яшчэ. Хачу пераканацца, што Нячысцік сапраўды сюды болей ніколі не вернецца. Во, схвайся ў падпечак, а я пад лаваю перачакаю.

Павадыр і Мішка хаваюцца па сваіх месцах.

Сцэна 3.

НЯЧЫСЦІК (чухаючы бакі, шпарка шыбуе ўзлескам). Бач, як даў!.. Глядзі, як усмыліў! (Раптам спыняецца.) Але нічога, нічога! То яшчэ не перамога, а

d6, e5, e7, f6, h2, h8. (8) **№334(5) Мікалай Ляшкевіч** (Мінск) Белья: a5, d6, e7, f4, f6, g3, h4, h6. (8) Чорныя: a7, b2, b4, b8, c3, d2, e3, f8, g5, h2. (10) **№335(6) М. Ляшкевіч**. Белья: b6, c5, c7, f4, f6, g5, g7, h2. (8) Чорныя: a3, a7, b2, b4, d2, d4, d8, e3, h8. (8) **№336(7) М.Сцефановіч**. Белья: a5, b4, c3, c5, d2, e1, g1, g5. (8) Чорныя: a7, c7, d6, e5, e7, f8, g7, h4. (8) **№337(8) М. Сцефановіч**. Белья: a1, c1, c3, c5, d2, d4, e3, f2, h2. (9) Чорныя: a3, a5, a7, b6, e7, f4, g5, g7, h4. (9) **№338(9) Іван Наўроцкі** (Мінск). Белья: d2, d6, e1, f4, g5, h4. (6) Чорныя: b4, c5, e7, f8, g7, h8. (6) **№339(10) І. Наўроцкі**. Белья: b4, c3, c5, e1, g1, h2. (7) Чорныя: a5, c7, e5, f6, g5, g7, h4. (7) **№340(11) І.Наўроцкі**. Белья: b4, b6, c5, c7, d6, e7, f4. (7) Чорныя: a5, c3, d2, f2, f8, g7. (6)

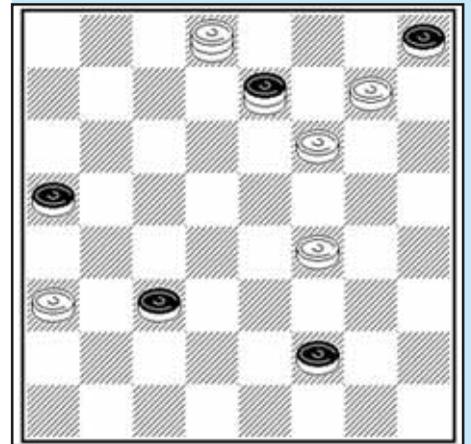

№328(1) І. Наўроцкі.

№341(12) Мікалай Наўроцкі. Белья: c1, d2, e3, f2, g1, g3, h2. (7) Чорныя: b4, c7, e5, f6, f8, g7, h4. (7)

Супаставім рашэнні: **№283** — bc7, c3, e7, g1, a1, e5, c5, a1 x **№284** — b6(a3A), e1, b2, g3, h6, c1 #

A (c1), b4-c5, g3, b2(Да мэты вядзе і h6(a3), f8, c5#), c5 # **№ 7 — 100** — 21, 7, 8, 1, 28, 43 x **№285** — ed6(c5A), d8, f4, dg5 # **№286** — h8, b8, h6, f4, c3, e7, g3 x **№287** — b8, b2, d6, d8, h4, e1 x **№288** — dc7, c7, g5, h8, a3 x **№289** — b6, c7, b2, d8, d8:a5:e1, d8, b2, h2(c3), g5 x **№290** — f8, h6, c7, f2, f2, b8, g3, g3 x **№291** — h4, e5, a5, dc3, d2 x **№292** — fe7, f6, g3, c7, b8(c5), f4, h8(a3), c3(b2), b4, c3 x

№327 В. Грабенка.

Рашылі пазіцыі і даслалі свае лісты ў рэдакцыю: **Марыя Лічко** (в. Возера Уздзенскага раёна), **Ігар Ананіч** (Гродна), **Уладзімір Сапяжынскі**, **Аляксандр Перавознікаў** (Рагачоў), **Уладзімір Бандарык** (в. Лугавая Слабада Мінскага раёна), **Дзмітрый Камчыцкі**, **Сяргей Фурману** (Магілёў), **Аляксандр Янчук** (Камянец).

Падведзены вынікі Чэмпіянату свету па складанні малых праблем у міжнародных шашкі PWCP 3.

Чэмпіянат аказаўся удалым для беларускіх кампазітараў. Вось вынікі: 1-е месца — **Уладзімір Матус** (Расія), 2-е месца — **Валдас Беляўскас** (Літва), 3-е месца — **Віктар Шульга** (Беларусь), 4-е месца — **Аляксандр Маісееў** (ЗША), 5-е месца — **Аляксандр Сапегін** (Беларусь), 6-е месца — **Міхаіл Цветаў** (Ізраіль).

Віктар Шульга выканаў нарматыў міжнароднага майстра спорту, а **Аляксандр Сапегін** — майстра FMJD па шашачнай кампазіцыі.

Свае адказы і новыя творы дасылайце на адрас рэдакцыі

220013, Мінск, пр.Незалежнасці,77, рэдакцыя газеты «Культура», Шашкі.

Адрас электроннай пошты: **'kultura@tut.by'**

Віктар Шульга, майстар ФМЖД, нацыянальны майстар спорту па шашачнай кампазіцыі

МАЦЕЙ. Ага!.. Во такая калмачына!..

ПАВАДЫР. Гэй, Мішка, пакажы, як дзеці гарох крадуць!

Мядзведзь паказвае. З адрынку выглядвае сам Янка. Але хаваецца таксама.

ЯНКА. Ну во!.. Спачатку Нячысцік, а тут яшчэ і Мядзведзь! І дзе ж гэта я так нагршыў?!..

Котка Маруська падб'ягае да Павадыра, тузае яго за крыссе.

КОТКА. Дзядзечка Павадыр! Дзядзечка павадыр!..

ПАВАДЫР. Чаго табе, добрая котка?

КОТКА. Я добраю была, калі разам з гаспадаром у хаце жыла. А цяпер там завёўся Нячысцік, і я злязлая!..

ПАВАДЫР. Дык чаго ты хочаш?

КОТКА. Хачу, каб вы нас ад гэтага нячысціка — пазбавілі!

ПАВАДЫР. Бадай, з маім Мішкам — тое не складана! А ў хату пусціце пераначаваць?

КОТКА. А гэта ўжо лепей з Янкам табе гаварыць. Ён тут гаспадар.

ПАВАДЫР. Гэй, гаспадар! Янка!

Выходзь, дзе ты там?

Янка, а за ім сыны з насцярогай выходзяць.

ЯНКА. Ну, я Янка. Чаго вам?..

ПАВАДЫР. Здароў, Янка. (З цікавасцю аглядае крыху дурнаватых з выгляду сыноў.) І сыночкам тваім — прывітанка з хвосцікам! Ці пусціш мяне з Мішкам у хаце пераначаваць?

ЯНКА. Мне што! Начуйце. Толькі я сам з сынамі на сене сплю.

ПАВАДЫР. А што такое?

ЯНКА. Ды Нячысцік у хаце завёўся! Так сваволіць, што ратунку няма. У коміне вые. А ноччу нешта ў падпеччы, як жар, гарыць. Страшна!

ПАВАДЫР. Ё-э. Не ўсе ж такія разумныя, як твайго бацькі дзеці. Каб гэта Павадыр, ды яшчэ з мядзведзем, нейкага там нячысціка спалохаўся? Не бывала яшчэ такога на свеце.

ЯНКА. То ідзі. Там бульба з гарохам — будзе вам павячэраць. А ў печы яшчэ гаршчок з паранай рэпай ёсць — на раніцу падсілкавацца застанецца. А мы — на сена!..

Янка з сынамі зноў хаваюцца ў адрынку.

Павадыр з Мядзведзем, а за імі

Ігар СІДАРУК

Адкуль пайшлі дамавікі?

Інсцэніроўка паводле казак Уладзіміра Караткевіча

Дзейныя асобы:

ЯНКА
БУТРЫМ, яго сын
МАЦЕЙ, яго сын
НЯЧЫСЦІК (пасля — ДАМАВІК)
ЛЕСАВІК
ВАДЗЯНІК
ПАВАДЫР
МЯДЗВЕДЗЬ
КОТКА

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ
Сцэна 1.

Сялянская хата, дзе ўсё да месца. У вокны даўно заглядаюць яркія промні сонца, аднак на ложках спяць два дзецюкі, чуваць смачны і працяплы храп.

Котка, якая ляжыць на лаўцы, з кожным чарговым пералівам толькі захінаецца хвостом ад гэтага храпу, аднак, не сказаць, каб паспяхова...

У пакой уваходзіць Янка.

ЯНКА. Бутрымка! Мацейка! Ах вы, сыночкі мае любя!.. Падымайцеся — час даўно кароў ды хмары пасвіць!

БУТРЫМ (дрыгае нагою). М-м!.. Яшчэ рана...

ЯНКА. Якое рана?! Сонца з Месяцам ужо даўно размінуліся. Вунь, промні па падлозе польку як скачуць!

МАЦЕЙ. А ў нас кішкі ад голаду — кракавяка!.. (Рэзка падхопліваецца на ложку.) Есці хочам!

БУТРЫМ (таксама падхопліваецца). Ага! Куляшу з салам!

МАЦЕЙ. Не, бульбы з гарохам!

БУТРЫМ. Куляшу з салам!

МАЦЕЙ. Не хачу куляшу з салам!

Хачу бульбы з гарохам!

БУТРЫМ. Я тут старэйшы! Зна-

чыць, кулеш з салам!

МАЦЕЙ. А я — малодшы! Мяне болей шанавець трэба! Бульбы з гарохам!

ЯНКА. Ціха, ціха! Не сварыцеся!.. Мірна трэба жыць, дамаўляцца! Будзе вам і кулеш з салам, і бульба з гарохам!

Выходзіць з пакою і адразу вяртаецца з двума гаршчэчкамі. Ставіць на стол, здымае накрывку.

Браты Бутрым і Мацей, па-ранейшаму седзячы ў ложках, цягнуцца на самі да страў.

БУТРЫМ. М-м, пахошчы!

МАЦЕЙ. О-о, смачношчы!..

КОТКА. О-у, вур-р-р!.. Едзіва-на-едзіва!..

ЯНКА. Во, ешце!

БУТРЫМ (ляніва). Тату-у!..

ЯНКА. Што?

БУТРЫМ. Пакармі!..

МАЦЕЙ. Ага, і мяне!

БУТРЫМ. Мяне першага!

МАЦЕЙ. Не, мяне!

ЯНКА (ціха). Во, вырасіў гультаёў на свой голаў! Ужо самі і паесці не могуць!.. Але ладна! Абы не біліся ды не сварыліся. (Гучней.) Добра, добра! (Пачынае карміць сыноў.) Гэта за тату... Гэта за каровак... А гэта — за прэстую котку нашу...

КОТКА. Мур-мяў!.. Мяў-у!.. І мне!..

ЯНКА (дае лыжку Котцы). І табе, Маруська, табе!.. (Да сыноў.) Ну што, наеліся? Чуеце, як кароўкі равуць? Вас чакаюць!..

БУТРЫМ. Ай, тата, нешта пасля ежы на сон цягне. Бадай, мы яшчэ паспім.

МАЦЕЙ. Ага, паспім!.. Мы табе лепей у сне дапамагаць будзем.

Сыны зноў адкідваюцца на пад-

ушкі і праз імгненне дружна храпуць.

ЯНКА (разгублена пастаяўшы сярод хаты). Во, і кулешык з салам ды бульбу з гарохам амаль усю пад'елі, і падмогі ніякай. Гэх, ладна! Няхай спяць: хата ад гэтага не разваліцца, а з каровамі — і сам спраўлюся!

Янка, падправіўшы тое-сёе у хаце, выходзіць. Чутно, як на двары ён размаўляе з каровамі: "Ну што, мае рагулі? Зачакаліся? Пойдзем, пойдзем — час на пашу, час траўкі зялёнай пад'есці..."

Сцэна 2.

У хатку ціхенька праз прыадчыненае акно нехта крадзецца.

Перапалоханая Котка сычыць і шыпіць на яго, аднак Нячысцік (а гэта ён) праганяе яе прэч.

НЯЧЫСЦІК. Апсік! Пайшла, морда прэрэстая!

КОТКА (адб'ягаючы, пакрыўдажана). Морда прэрэстая?! Ну то за словы такія яшчэ адкажаш, хлюст рагаты!

Нячысцік заўважае на сталі гаршчэчкі з недаедзенымі стравамі, спачатку каштуе, а потым туды плюе, здымае з палічкі пачак, на якім надпіс "цукар", ператварае яго ў звычайны "пясок", насыпае ў стравы, а потым рассыпае па ўсёй хаце. З рога там перакульвае глечыкі, зрывае палічкі, адрывае рукавы ад адзення.

Бутрым і Мацей толькі смачна храпуць. Нарэшце Нячысцік заўважае і іх.

НЯЧЫСЦІК. О! Роботнічкі!.. Бач, як напрацаваліся — храпуць, нават мяне не чуюць!

Нячысцік ссоўвае лыжкі, на якіх спяць браты, галовамі, потым завязвае іх доўгія валасы тугім вузлом, усаджаецца пасярод — якраз на

"Шашачная культура"

(Выпуск № 35)

Вынікі конкурсу, новыя кампазіцыі, рашэнні заданняў мінулых выпускаў, таксама шашачныя навіны ў "Куфры-радцы" гэтым разам.

У мінулым выпуску мы паведамылі, што перамогу у XX Рэспубліканскім конкурсе па складанні шашачных кампазіцый у раздзеле "Дамачныя праблемы-64" атрымаў **Пётр Шклудаў** з Наваполацка. На другім месцы — мінчанін **Васіль Грабенка**. На дыяграме **№ 327** ягонае прызвае дамачная праблема. Трэцім стаў майстар спорту з Пінска **Аляксандр Кагоцька**. Яны атрымаюць дыпломы.

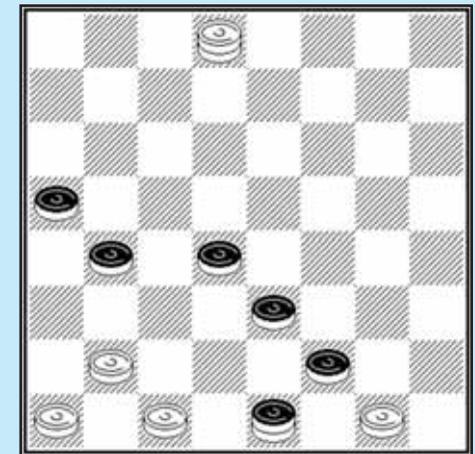
Чытачам, думаецца, будзе цікава пазнаёміцца з першай і даволі ўдалай задачай вядомага гомельскага кампазітара, кандыдата ў майстры спорту, актыўнага аўтара "Шашачнай культуры" **Мікалая Вяргейчыка №325. №326 і №329** — новыя творы задачнага маэстра з далёкага Самарканда **Іллі Вальтэра**.

Зараз заданні чарговага конкурсу **№328(1), №330(2) — №341(12)**. Заданне традыцыйнае — белыя пачынаюць і выйграюць. Пераможца будзе адзначаны!

№325 — Пазбавіць хадоў дамку і 4 шашкі чорных **c3(b2A), c3, f6, c3, c3-b2 — [(e1) — a3,d2,e3, f2] A** (d2), e7(b4B), a3, a3-b2 — [(e1)-c3,d2,e3, f2], **B** (c3), b4,

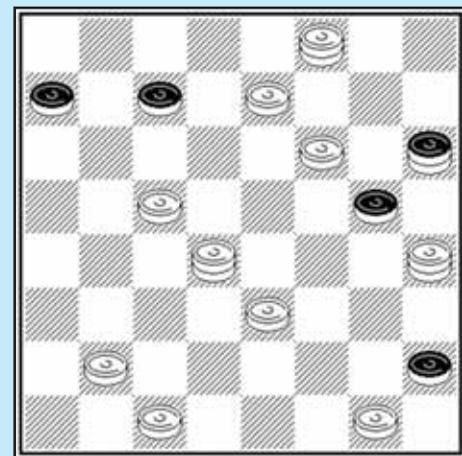
c3 — [(e1) — a5,d2,e3, f2] №326 — Пазбавіць хадоў дамку і шашку чорных **f8-g7(a3 A), dc3, b6, b4 c5 — [(a3), h2], A(b4), e5, c3/e1, a5, b4, f2, h2 — [(g1)-a3] №327** **e5(g5 A), b4(c3 B), b4(d4), d2 x A** (h4), e7, b4(c3) Цветаў **b4(a5 C), f8 x, B** (d4), c3, c1 x **C** (f6), d2(e5), e3 x.

№329 Ілля Вальтэр (Самарканд, Узбекістан). Белыя: Дамка g1. шашкі b2, b4, c5, d4, e1, e1. (10) Чорныя: шашкі a7, h2, h4. (3) Белыя пачынаюць і пазбавляюць хадоў сваю шашку — **a5(g3 A), ab6, g3, c5, c5, a3 — [a3] A**(b6), a7, b6, g3, c5, c3, c7(c1/

№325 М. Вяргейчык.

e1), e3/f2 — [a7].

№326 І. Вальтэр.

№330 (2) Аляксандр Рэмізаў (Мінск). Белыя: b4, d6, e5, e7, f6, g5. (6) Чорныя: a3, b6, c5, e3, f2, h4. (6) **№331(3) А.Рэмізаў** Белыя: c1, c3, c5, c7, d6, e7. (6) Чорныя: e5, f2, f4, f8, g7, h2, h4. (7).

№332(4) Мікалай Вяргейчык (Гомель). Белыя: a5, b2, c1, e7, f6, g3, g7, h6. (8) Чорныя: a3, a7, c3, c5, d4, d8, e3, e5, f4, h2. (10).

№333(4) М.Вяргейчык. Белыя: b2, d2, e3, f4, g3, g5, g7, h4. (8) Чорныя: a3, b8,

тварамі Бутрыма і Мацея. (Гучна раве.) О-ў! Гаў, гаў!

БУТРЫМ (спалоханы, хоча падскочыць, але ў яго нічога не атрымліваецца). А-а! Мацей, пусці! Адчапіся! (Заўважае Нячысціка, крычыць яшчэ галасней.)

МАЦЕЙ (прачынаецца таксама ад крыку і болю). Вой-ёй-ёй! Пусці, ты што, Бутрым, здурэў?! (Таксама заўважае Нячысціка, гарлае на ўсю моц.) А-а!

НЯЧЫСЦІК (рагоча, хоча яшчэ болей напужаць братаў). О-у-а!! Гр-р-гаў!!!

БУТРЫМ і МАЦЕЙ (равуць што ёсць сілы). А-а-а-а! Та-та-а-а-а! Та-та-ааа!..

У гэты момант Нячысцік хаваецца. У хату прыбгае агаломшаны Янка.

Сцэна 3.

ЯНКА. Бутрымка! Мацейка! Што з вамі?! Які нячысцік? (Заўважае сыноў, звязаных валасамі, азіраецца навокал.) Што, праўда?

КОТКА (вылазіць з-пад лавы). Мур-р, праўда, праўда. Мяне нават “пярэстай мордай” назваў.

ЯНКА (вызваляе з “палону” сыноў). Во, бач, якой шкоды нарабіў! Хіба гэта па-людску?!

Янка пачынае наводзіць парадак у хаце. Сыны толькі ходзяць за ім следам ды пачухваюць патыліцы...

Але, можа, яшчэ памірымся? Можа, ён так — пасваволіў і болей не будзе. Давайце лепей хлеб пекчы!

Янка замешвае цеста, ставіць у печ. Бутрым і Мацей, не марудзячы, дастаюць вялізныя нажы і відэльцы, загадзя ўсаджаюцца за стол.

8 Але раптам па сталі пачынае не-

шта гучна тупаецца, зверху сыплецца розны друз, а ў печы з коміну валіцца Нячысцік.

Ты што ж такое вычвараш, га?!.

Янка кідаецца да печы, але Нячысцік са смехам чхае ў чорную сажу, якая ляціць Гаспадару проста ў вочы, а сам зноў лезе ў комін. Янка чапляецца за качаргу, падае, качарга ляціць на яго зверху, моцна б’е па спіне.

(Так-сяк падымаецца з падлогі, працірае свае вочы.) Так ты яшчэ біцца, гадасць нячыстая?! Ну, усё! Ты мяне раззлаваў!!! (Нечакана ў хаце робіцца ціха.) Так, сыны мае! Трэба нам неяк гэтага Нячысціка злавіць ды з хаты выжыць! Але, відаць, мне аднаму з ім не справіцца. Будзеце мне дапамагаць!

БУТРЫМ. Ну...

МАЦЕЙ. Э-э...

ЯНКА. Не “ну” і не “э”! Сёння ноччу будзеце каравуліць. Як толькі пабачыце нешта падазронае — адразу хапайце ды ў мех! Ясна?

БУТРЫМ. Што ж, ясна...

МАЦЕЙ. Ага...

ЯНКА. Ну то не спіце! Вось вам мех, а я пад вокнамі каравуліць буду. Каб, гад, не выскачыў... (Глядзіць у акно.) Во, якраз і сонца садзіцца. Усё, я пад вокны. А вы тут — ва ўсе бакі глядзіце! Глядзі і ты, Маруська!

Янка выходзіць.

Сцэна 4.

Бутрым і Мацей застаюцца адныя. Бачна, што ім страшна.

БУТРЫМ. І дзе ён? Можа, уцёк даўно.

МАЦЕЙ. Можа, і ўцёк...

БУТРЫМ. Слухай, Мацей, а чаго нам абодвум каравуліць? Лепш давай па чарзе. Спачатку я гадзіну сплю, а потым ты.

МАЦЕЙ. А чаму гэта ты першым спаць будзеш? Я, можа, таксама хачу.

БУТРЫМ. Бо я першым на свет нарадзіўся, ясна? Мне першаму і спаць. Усё, трымай мех. Калі што — крычы!.. (Адразу, седзячы, адкідвае галаву, засынае.)

МАЦЕЙ (пакруціўшы ў руках мех). Сам крычы, калі смелы такі... А можа, і праўда не будзе тут нічога, ніякага Нячысціка. Ноч на дварэ... Усе нармальныя людзі даўно паснулі, а я тут сядзі, нячысціка нейкага падкаравульвай... (Клюе носам ды таксама засынае.)

З гарышча ў хату спускаецца Нячысцік. На дыбачках падыходзіць да братаў, якія пахропваюць, седзячы побач, прыслухоўваецца.

НЯЧЫСЦІК. Во, зноў спяць як кравы ў каноплях! Мяне так ловаць!

Ціхенька выцягвае мех з рук Мацея і накідвае яму на голаў. А потым рэзка штурхае ў бок Бутрыма.

Бутрым! Глядзі! Бі яго, лупі яго!

Нячысцік борзденька ўзлятае на гарышча.

БУТРЫМ (у сполаху прачынаецца, бачыць побач з сабою кагосьці накрытага мехам). А, што такое?! Мацей, хіба злавіў?! (З дрыготкай у голасе.) Так ён тут, смаркач пракляты?!.. Ну то я зараз!.. А во табе! (Пачынае заўзята лупцаваць Мацея ў мяху.) Гэй, бацька! Дзе ты там?! (Месіць ды месіць мех.) А во табе!.. Во! Тата!!! Я злавіў!

У хату прыбгае Янка.

ЯНКА. І дзе ён?

БУТРЫМ. А во! У мяху! Дзе ж яшчэ?

ЯНКА. То добра! Бач, як валтузіцца!.. Што, не падабаецца? Будзеш ведаць, як добрым людзям жыццё псаваць!

Янка з Бутрымам разам добра лупцюць мех, у якім сядзіць Мацей.

БУТРЫМ. А во табе!

ЯНКА. Бач, у хаце хацеў атабарыцца!.. Каб духу твайго паганага тут не было!.. Во, во!

МАЦЕЙ. Ай! Вой!

ЯНКА. А, не прызнаецца! Дай яму добра, Бутрымку!

БУТРЫМ. Улупі яму, татку!

МАЦЕЙ. Гэта я вам зараз улуплю!.. Гэта ж я, Мацей!

ЯНКА. Ага, упацей, упацей!

МАЦЕЙ. Гэта я — сын ваш і брат!

БУТРЫМ. Што кажаш? Не рад? А во табе!

МАЦЕЙ (нарэшце неяк вызваляецца з меху). Зусім здурэлі?.. А во і табе, братка! (Дае здачы Бутрыму.)

Распачынаецца сапраўдная бойка. Злятаюць паліцы, развальваюцца стол і ложка. Нават Котка ўвязваецца ў самы гушчар.

КОТКА. А-мяў! Хвост мне прыціснулі!..

Янка, прыкрываючы рукамі галаву, выкараскаваецца з-пад братаў, якія і не думваюць спыняцца.

ЯНКА. Ат, дурныя! Ох, дурныя!.. Яшчэ болей гора ў хаце нарабілі, чым той паганец!.. Хіба ж не я тут гаспа-

Яшчэ болей гора ў хаце нарабілі, чым той паганец!.. Хіба ж не я тут гаспадар? Я знайду на цябе ратунак. Ты яшчэ не ведаеш Янку-гаспадара!

Сцэна 5.

Янка шыбуе ў бліжэйшы лес. Дайшоўшы да яго ўскрайку, падносіць рукі да рота ды глухім голасам кажа:

ЯНКА. О-у!.. Вадзянік!.. Лесавік!.. Сябар балотны!.. Таварыш лесавы!.. Адгукніцеся, пакажыцеся!

ВАДЗЯНІК (паказваючыся з нейкай твані). Ну, чаго табе?

ЛЕСАВІК (выходзячы з ляснаго гушчару). Чаго хочаш, Янка?

ЯНКА. Бяда-гора ў маёй хаце! Жылі сабе мірна, жылі спакойна — як раптам завёўся там нейкі Нячысцік! Усё разваліў, усё збытаў, шкоды такой нарабіў, што хоць у балоце тапіся ці ў лесе вешайся!

ВАДЗЯНІК. А мы тут прычым?

ЛЕСАВІК. Ага!..

ЯНКА. Дык прасіць прыйшоў: дапамажыце ад пошасці той пазбавіцца! Я вам за тое мех зерня дам.

ВАДЗЯНІК. Мех зерня, кажаш?

ЛЕСАВІК. І ўсяго?..

ЯНКА. А яшчэ — дазволю вам цэлы год курэй у мяне даіць!

Вадзянік з Лесавіком перамігваюцца, заўзята штурхаюць адзін аднаго пад бакі...

ВАДЗЯНІК. О, то добра!

ЛЕСАВІК. Пайшли! Зараз выганім мы твайго Нячысціка!

Янка з Вадзянікам і Лесавіком прастуюць назад, да хаты.

ВАДЗЯНІК. Так, Янка. Давай свой мех зерня.

ЯНКА. Што, так адразу?

ЛЕСАВІК. Надта складаная задача... Трэба аванс наперад, каб падсілкавацца, духу змагарскага паднабрацца!

ЯНКА. Добра! Будзе вам — аванс...

Янка совае мех зерня. Задаволеныя Вадзянік і Лесавік смакуюць частунак.

ВАДЗЯНІК. А цяпер, Янка, лепей з намі туды не хадзі...

ЛЕСАВІК. Ага, лепей ты тут пабудзь. Мы самі ўжо як-небудзь са справай тваёй управімся.

ЯНКА. Ну глядзіце...

Сцэна 6.

Вадзянік і Лесавік заходзяць у хату.

ЛЕСАВІК. Гэй!.. Ты дзе?

ВАДЗЯНІК. А ну, вылазь!

ЛЕСАВІК. Рукі ўгару!

Нячысцік з шырокімі абдымкамі ідзе ім насустрач.

НЯЧЫСЦІК (гучна, на ўсю хату).

Ай, не чапайце! Вой, не трывожце!.. (Цішэй, да Вадзяніка з Лесавіком.) Чаго прыйшлі?

ВАДЗЯНІК (гучна). А, вось ты дзе! Неадкладна прэч з гэтай хаты, пакінь добрых людзей у спакой! Дай яму ў каршэнь, Лесавік! (Цішэй.) А пажывіцца ёсць чым?

НЯЧЫСЦІК (ціха). О, ды тут добра — заваліся! (Гучней.) Ай, вой, не трэба!..

ЛЕСАВІК (гучна). Як не трэба? Яшчэ як трэба! (Цішэй.) Тады цягні ўсё на стол!

Нячысцік, Вадзянік і Лесавік наладжваюць сапраўднае баляванне.

ВАДЗЯНІК. У комін яго гані, у комін!

ЛЕСАВІК. Ага, качаргой, пад хвост яму!..

НЯЧЫСЦІК. Ай! Вой! За што?!.. Я болей не буду!.. (Цішэй.) Дзякую, што прыйшлі!

ВАДЗЯНІК. Дык праведалі. (Гучна.) Бач, як дае драла!..

ЛЕСАВІК. Не забыліся!.. (Гучна.) Ага, з падскокам!

ВАДЗЯНІК. Ладна!.. Ты пакуль тут ціха... А мы ўжо пойдзем.

ЛЕСАВІК. Што трэба, атрымалі! Вадзянік і Лесавік выходзяць. На парозе іх у нецяярпенні чакае Янка.

ЯНКА. Ну што? Як? Прагналі?..

ВАДЗЯНІК (ікае). Ік!.. Анягож!

ЛЕСАВІК (асалавела). Най-най-леп-лепшым чынам!..

ЯНКА. От дзякую дык дзякую! І што я без вас рабіў бы? Цяпер будзе лад ды спакой у хаце!

ВАДЗЯНІК. Ага!.. Пайшли, братка! Вадзянік абдымае Лесавіка, і яны, ледзь стоячы на нагах, шыбуюць прэч.

ЛЕСАВІК. А кураў тваіх — мы яшчэ падоім!

Сцэна 7.

ЯНКА. Добра, добра! (Задаволены, заходзіць у хату і... дранцвее ад жаху.)

Усё пабіта, перавернута, стол застаўлены бутэлькамі; а проста на стала — сядзіць Нячысцік. Ён апрануты ў лепшыя гаспадарскія апранахі, смаільць люльку, трымае вялізную чарку.

НЯЧЫСЦІК. От, Янка!.. А добрая атрымалася пагулянка! Шкада, цябе не было!..

ЯНКА (хапаецца за галаву, кідаецца прэч з хаты). Ах вы, падманшчыкі!.. Ах вы, лозамі падпярэзаныя!.. Няма болей ліха, як у такой страшнай хаце жыць! З’яўляюцца пабітыя Бутрым і Мацей.

БУТРЫМ. Татка, татка! І мы з табою таксама!

МАЦЕЙ. Ага!.. Бо з гэтым Нячысцікам мы кашы не зварым!

ЯНКА. Як быццам са мною... зварыце.

МАЦЕЙ. З табою зварым. Ты нам, як заўсёды, сам дасі...

Бутрым і Мацей цягнуцца за Янкам.

НЯЧЫСЦІК (выкідвае з хаты Котку). І ты пайшла прэч, морда пярэстая!..

КОТКА. Гр-р, мяў!.. Ну, ты мяне сваёй “мордай пярэстай” ужо дапёк! Я цяпер табе, як і Янка, ужо не спушчу!..

КАНЕЦ ПЕРШАЙ ДЗЕІ

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

Сцэна 1.

На двары паказваюцца Павадыр з Мядзведзем.

ПАВАДЫР. Тупу-тупу-тупу,

Нясе Мішка ступу.

У ступе ўперамешку

Цукар і арэшкі,

Разынкі й цукеркі

У залатой паперцы.

Па шляхах, палетках

Нясе Мішка дзеткам

Салодкую ступу.

Тупу-тупу-тупу...

Мядзведзь гарэзнічае, забай-

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка ў час сустрэчы з Кшыштафам Занусі.

Свой нерв супраць “тэатра off”

Паўгадзіны з Кшыштафам Занусі

22 верасня на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага адбылася прэм’ера спектакля “Дзева і Смерць” у пастаноўцы рэжысёра Кшыштафа Занусі. Скажаць, што сталічныя тэатралы чакалі гэтай падзеі, значыць не скажаць нічога: імя знакамітага польскага кінематографіста, добра вядомае і беларускім прыхільнікам экраннага мастацтва, выклікала непадробны інтарэс да таго, што ж гэты творца прапануе на тэатральных падмостках.

У час наведвання Беларусі рэжысёрам з ім сустрэўся міністр культуры нашай краіны Павел Латушка. Падчас сустрэчы, сярод іншага, ішла гаворка пра шляхі актывізацыі беларуска-польскіх культурных сувязей, у тым ліку і ў галіне кінематографа...

А калі адна з апошніх рэпетыцый спектакля “Дзева і Смерць” скончылася, акцёры скіраваліся ў грымёркі, агні сафітаў згаслі, рэжысёр яшчэ працягваў задуменна ўглядацца ў прастору сцэны. Але праз імгненне Кшыштаф Занусі стаў самой увагай у час эксклюзіўнай гутаркі з карэспандэнтам “Культуры”.

— Для маладых рэжысёраў пярэдадзень спектакля — час хваляванняў. А ці захавалі вы тое адчуванне, што творчасць — гэта заўсёды рызыка?

— Натуральна, а як жа іначый! Страх — гэта як боль, гэта нармальна ўласцівае жывога арганізма. Таму я баюся пазбыцца страху. Без страху небяспечна жыць, паколькі гэта наша абарона.

— Праца над спектаклем завершана. Ці адчуваеце вы цяпер задавальненне?

— Я не адчуваю яго ніколі, бо ніколі вынік не адпавядае ідэалу. Але калі казаць непасрэдна пра гэтую пастаноўку... Так, я вельмі цешуся, што спектакль у нас складваецца, што сёння ў ігры акцёраў урэшце з’явіліся тыя адценні, якіх я вельмі чакаў.

— А што наконт пачуцця здзіўлення? Здаецца, вы пабачылі ўжо столькі, што ўразіць вас бадай немагчыма...

— На шчасце, гэта не так. Здзіўленне — гэта яшчэ адзін доказ таго, што вочы ў мяне расплюшчаныя. Толькі што вярнуўся з Кітая. Вандроўкі туды — гэта сапраўдны эмацыйны шок для прадстаўніка еўраатлантычнай цывілізацыі. Тое, што адбываецца там апошнія 10 — 15 гадоў, — гэта каласальны ўздым. Прызнаюся, Шанхай болей уражае, чым Нью-Ёрк.

— Вы маеце на ўвазе развіццё эканамічнае або культурнае?

— Усебаковае. Ёсць мовы, дзе гэтыя паняцці наогул не размежаваныя. Мне падаецца, што такое развіццё адбыва-

ецца паралельна, і дысананс у тэмпах можа быць толькі часовым. Чалавек, што жыве быццам звер, які павінен з ранку да ночы змагацца за сваё жыццё, наўрад ці будзе думаць пра ўзвышанае.

— Я ведаю, што вы вельмі любіце сабак...

— І гэтая любоў узаемная, што вельмі важна. Так у жыцці здараецца не заўсёды. Прыкладам, мая любоў да фізікі, якая захавалася і пагэтуль, на жаль, аднабаковая. Фізіка ніколі не працягнула да мяне “цёплыя пачуцця”, і таму я яе пакінуў.

— Адным з дасягненняў духоўнай сферы жыцця чалавека ў апошнія пару стагоддзяў лічыцца секулярызацыя.

— Я гатовы прызнаць як дасягненне. З нашага жыцця сыходзіць павярхоўная, фальшывая, бадай што язычніцкая рэлігійнасць, а яе месца займае куды больш глыбокая вера, якая заўсёды існавала і будзе існаваць. Таму секулярызацыя — гэта працэс, які тычыцца павярхоўнага, а не сутыкнення з пустэчай — вось куды больш глыбокая праблема. Творчасць тых, хто арыентуецца на скандал, мне ўвогуле нецікавая. Бога пакрыў-

— Гэта вельмі павярхоўныя падыходы. А тое, што мастацтва мае свае праблемы ў сутыкненні з пустэчай — вось куды больш глыбокая праблема. Творчасць тых, хто арыентуецца на скандал, мне ўвогуле нецікавая. Бога пакрыў-

дзіць немагчыма, і займаючыся падобным глупствам, чалавек адно толькі ганьбіць сябе.

— Складаецца ўражанне, быццам пазіцыя Касцёла адносна сучаснай культуры досыць спрэчная: адзін святар можа ў сваіх казаннях асуджаць рок-музыку, а другі і сам яе граць у хрысціянскім гурце.

— Ніводзін святар не павінен асуджаць тую або іншую з’яву культуры, бо не мае для гэтага паўнамоцтваў. Або, у крайнім выпадку, высюваць сур’ёзныя аргументы сваёй пазіцыі, падмацаваныя адпаведнай адукацыяй.

— Не магу назваць сябе прыхільнікам рок-музыкі, але, без сумневу, мяне яна не палохае. Асабліва сёння, калі з’явілася куды больш небяспечная рэч — нігілізм. Раней, у часы Дастаеўскага, быў гэты нігілізм абраных, які тычыўся толькі эліты. Сёння ж перад намі паўстае небяспека новага нігілізму, калі нават блюзнерства немагчымае, бо для чалавека няма нічога святога, калі Фаўст не знайшоў бы для свайго тавара пакупнікоў.

— Такім чынам, пытанне: да чаго ідзе сучаснае мастацтва?

— І яно — адкрытае, выклікае сапраўдны неспакой. Ці не занадта шмат там распаду? Ці не бракуе суму аб ідэале? Зноў-такі — вечная дyleма.

— Тая неверагодная эмансипацыя мас, якая адбываецца ў апошнія дзесяцігоддзі ў Еўропе і Амерыцы, — гэта, лічу, вельмі станоўчы працэс. Але эліта, авангард павінны сфармавацца нанова. Тыя, якія мы мелі, ужо вычарпалі сябе. Гэты працэс асабіста для мяне нязручны, але ён неабходны і выклікае аптымізм.

— Ведаеце, тэатр — гэта тая праява культуры, якая даступная толькі вельмі маленькаму працэнту насельніцтва. Прыкладам, паводле статыстыкі, толькі 4% амерыканцаў хоць раз у жыцці былі ў тэатры. А ў XIX стагоддзі ён выступаў галоўнай праявай культуры. Але ж чым больш дасканалымі будуць тэхналогіі, тым болей мы будзем сумаваць аб жывым акцёру, яго голасе, фізічнай прысутнасці.

— Маўляў, за хваляй маскультуры прыйдзе новы час росквіту?..

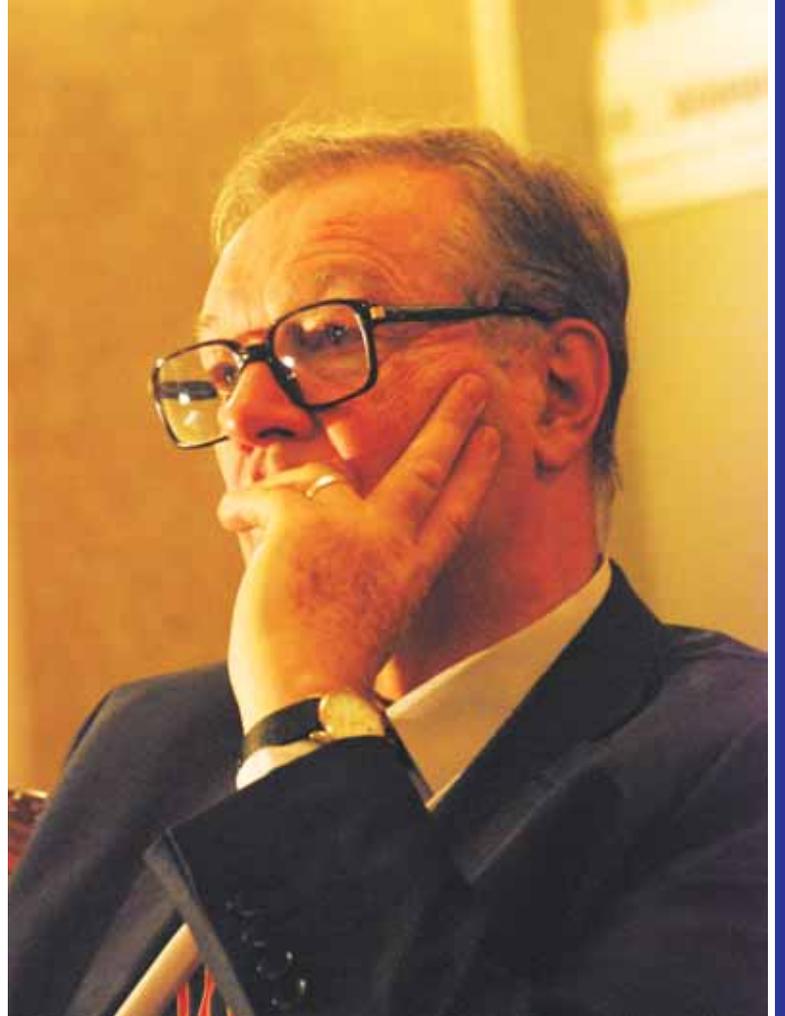
— Памятаю, колькі дзесяцігоддзяў таму адна мая цётка пачула пра з’яўленне “літаратуры для служанак” і вельмі здзівілася: няўжо служанкі ўжо ўмеюць чытаць? Галівудскія карціны, вобразна кажучы, накіраваны на непісьменных гледачоў, і для іх гэта ўжо вялізная культура. Гэта маленькі крок наперад. Але ім яшчэ далёка да Шэкспіра. Зрэшты, з іншага боку... Шэкспіра ў свой час глядзелі простыя людзі і глыбока разумелі. А сёння адвакаты і ўрачы глядзяць тэлесерыялы.

— На пачатку XX стагоддзя заснавальнік футурызму Марынеці пісаў: традыцыйны тэатр сваё ўжо аджыў, і на замену яму прапаноўваў атракцыйную забаву — мюзіхол. Ці не здаецца вам, што гэтыя прароцтвы ў значнай меры спраўдзіліся?

заснаваны на акцёрах, а не на рэжысёрах. Я не думаю, што тут можна казаць пра адставанне. Тое, што многія лічаць кансерватыўным, раптам выяўляецца акурат найбольш прагрэсіўным. Самае моцнае — рэалістычны псіхалагічны тэатр, са сваім нервам. А розныя “тэатры off” — яны банальныя. Авангард — не варты сапраўднага мастака. Гэта хіба для моладзі.

— Але ж у польскім тэатры было нямала слынных эксперыментаў — згадайма хаця б Кантара і Гратоўскага...

— У тым і справа, што яны не з’яўляліся эксперыментамі. Але такім чынам успрымалася іх творчасць. З Гратоўскім мне даводзілася сябраваць, і я ведаю: ні пра якія эксперыменты ён не думаў. Але ж тэатр у нас розны, і традыцыя псіхалагічнага тэатра ў Польшчы паранейшаму жывая. Але ёсць модны тэатр. Не думаю, што ён доўга пражыве.

— Напэўна, гэта прычына, па якой вы працуеце ў тэатры...

— Калі ў мяне нядаўна з’явілася новая п’еса, я адразу аддаў яе на тэлебачанне, бо ўсведмаляў, што там будзе ў сто разоў болей гледачоў. Нават пры поўных аншлагах у тэатрах немагчыма сабраць тую мільённую аўдыторыю, якую меў той твор у Польшчы.

— У наш век глабалізацыі ўжо без жартаў можна задаць пытанне: ці моцна адрозніваецца па сваім светаадчуванні Беларусь ад Кітая?

— Натуральна! Скажу нават болей: Беларусь адрозніваецца ад сваіх суседзяў: Расіі, Украіны, Прыбалтыкі. У вас ёсць нейкая спецыфіка, якую мне зараз цяжка будзе сфармуляваць, але... я вельмі добра яе адчуваю.

— У нашых тэатральных колах ужо не першы год існуе своеасаблівы комплекс непаўнаватраснасці ў сэнсе адставання ад сусветных магістральных тэндэнцый...

— Думаю, што ваш тэатр акурат бліжэй да іх. Эталон жывога тэатра — гэта Вялікабрытанія. У Германіі і Францыі тэатра шмат, але ён ужо не настолькі жывы, а ваш — псіхалагічна больш глыбокі,

Між іншым, крытыка — гэта вялікая цяжкасць для сучаснага тэатра. Чаму? Калі крытык уплывовага выдання робіць добрую рэцэнзію, нікога ўжо не цікавіць, што на гэты спектакль ніхто не купляе білеты. Дыктатура крытыкаў прыводзіць да кепскіх вынікаў.

На рынак трэба звяртаць увагу! Здаровы розум простага гледача — гэта крытэрыў, а крытык усё ж — не для таго, каб судзіць, а каб выплумаваць. А судзіць павінен глядач. Крытыкі мусяць паказаць, што яны ўбачылі ў спектаклі, абмяжоўваючы свой суб’ектыўнасцю, бо ў апошнім заўсёды ёсць вялікі складнік ганарлівасці. Так і хочацца спытаць: “Шаноўны крытык, а хто вы такі? Дакажыце, што вы разумелі мой спектакль і яго кантэкст, што вы дастаткова кампетэнтны спецыяліст, каб меркаваць на гэты конт. А цяпер розныя выданні яшчэ практыкуюць рэйтынг з зорачкамі. Поўнае глупства!

— Але ж гэтага вымагае сама кан’юнктура СМІ. Трэба напісаць нязмушана, з гумарам...

— А атрымаецца бязглузда! (Усміхаецца.) Кажу з усмешкай, але я шчыра веру ў тое, што глупства не застаецца беспакараным! Калі мы атрымалі такі шыкоўны падарунак ад Бога, як розум, давядзецца і даць справаздачу за яго выкарыстанне.

— Такім чынам, “чалавек — гучыць самавіта”...

— Для мяне слова “чалавек” не гучыць самавіта, я не пішу яго з вялікай літары. Слова “Бог” — іншая справа.

Ілля СВІРЫН
Фота Юрыя ІВАНОВА

Адраджэнне і развіццё сяла: самадастатковасць аддзела культуры

Установы культуры Круглянскага раёна імкнучца пераўтварыць канкурэнцыю ў творчае супрацоўніцтва. А канкурэнцыя ёсць, і вось між кім.

У Круглым на баланс аддзела культуры знаходзіцца маладзёжны клуб "Эльдарада". Але ёсць ў гарпасёлку і альтэрнатыва. Гаворка пра ведамасны Цэнтр адпачынку "Будаўнік", узведзены сіламі перасоўнай механізацыі калоны. У першай установе танцы-дыска-тэкі — платныя, у другой — уваход вольны. Таму "Эльдарада" назву сваю пакуль не надта пацвярджае і гадавы план па аказанні платных паслуг не выконвае. А ён — немалы: за сотню мільёнаў рублёў.

Другі нюанс "канкурэнтаздольнасці" ўстаноў культуры характэрны, як падаецца, ледзь не для ўсіх нашых раёнаў. Занадта ўжо адчувальны кантраст на Кругляншчыне паміж аграгарадкамі і вёскамі. У апошніх і матэрыяльная база далёкая ад ідэалу, і тэхнічная ўзброенасць кульгае, а значыць і магчымасці не надта вялікія. А планы аказання платных паслуг у вясковых устаноў — далёка не "літасцівыя".

Таму бліжэйшую перспектыву ўласнага развіцця аддзел культуры Круглянскага райвыканкама бачыць у наступным. Трэба, мякка кажучы, сістэматызаваць дынаміку пазабюджэту, словам, зрабіць планы аказання платных паслуг аптымальнымі. Наступны неадкладны накірунак дзейнасці, па меркаванні мясцовых культасветнікаў, — "падцягванне" (наколькі гэта цяпер магчыма) вясковых устаноў да ўзроўня аграгарадоцкіх. Маўляў, калі побач з Мінскам пачалі ўзнікаць гарады-спадарожнікі, дык чаму ў наваколлі аграгарадоў вёскі не могуць займаць падобны статус? Бо, у шэрагу выпадкаў, толькі ў гэтым бачыцца іх далейшая жыццяздольнасць...

Перспектывы — цалкам акрэсленыя і, без перабольшання, знакавыя для нашай рэгіянальнай культуры. Але колькі яны — бліжэйшыя? Гэта я і захацеў высветліць пад час камандзіроўкі.

Народ пытаецца і прапануе

"У нас заўжды ёсць варыянт"

Выснова, вынесена ў заглавак апытання, тычыцца баўлення вольнага часу. І належыць яна тым жыхарам Круглага, з якімі давялося сустрэцца. Гэткага выбару, на жаль, няма ў сьлячан, чые паселішчы не маюць аграгарадоцкага статусу.

Аляксей, 25-гадовы рабочы з Круглага:

— Мне падабаецца, што ў гарпасёлку ёсць і "Эльдарада", і "Будаўнік", заўжды маем выбар, дзе і як адпачыць. Спартыўныя трэнажоры больш "прасунутыя" ў "Будаўніку", а дыскатэчныя праграмы, хоць і платныя, больш насычаныя, на мой погляд, у "Эльдарада".

Старшакласнікі аграгарадка "Філатава":

— Асабліва скардзіцца нам няма на што. Вёска стала аграгарадком у 2006 годзе, але СДК выглядае так, быццам учора рамонт зрабілі. Побач — фізкультурна-аздраўленчы комплекс, маляўнічая алея. Шмат мерапрыемстваў і ў сельскай бібліятэцы.

Ніна Антонава, бібліятэкар сельскай бібліятэкі вёскі Шыпілевічы:

— Вонкава будынак бібліятэкі няблага выглядае, бо рэгулярна робім бягучыя рамонтныя... Але столь у пакоях правісла, камп'ютара няма...

Таццяна Саланенка, дырэктар Шыпілевіцкага СК:

— Прыкладна такая ж карціна і ў нас. Клубныя памяшканні старыя, падлога ў танцзале "хвалюмі" ходзіць, гукаўзмацняльная апаратура далёкая ад дасканаласці.

Праблемы і перспектывы развіцця рэгіянальнай культуры абмеркавалі пад час традыцыйнай "лятучкі" з "К" намеснік старшыні Круглянскага райвыканкама па сацыяльных пытаннях Тамара АКСЕНАВА і начальнік мясцовага аддзела культуры Наталля ЦІМАНАВА.

Яўген РАГІН:

— Пачну, даруйце, не з устаноў, падпарадкаваных аддзелу культуры... Вельмі актыўны кіраўнік ПМК Мікалай Патрончык за апошні час літаральна пераўтварыў Круглае: з'явілася шмат жылля, будуюцца гасцініца, боўлінг... Узнікненне Цэнтра адпачынку "Будаўнік" выявіла прастору для канкурэнцыі ў сферы культуры гарадскога пасёлка. У чым бачыцца далейшае і эфектыўнае суіснаванне такіх структур як РДК, "Эльдарада", "Будаўнік"?

Тамара АКСЕНАВА:

— Калі мы "насыцім" свае ўстановы яркімі мерапрыемствамі, што ідуць ад жыцця, калі мы зробім усё, каб зацікавіць людзей, яны не абмінуць ні РДК, ні "Эльдарада", дзе ёсць танцавальная зала, памяшканне для відэапраглядаў, камп'ютарных гульняў, а таксама бильярдная, тэнісная і трэнажорная залы... Безумоўна, для таго патрэбныя амбіцыйныя крэатыўшчыкі. Менавіта адзін з іх, у ўпэўненне, і павінен кіраваць "Эльдарада".

Зрэшты, неаспрэчна, што аддзел культуры павінен зарабляць, бо за кошт пазабюджэту ён сёння і жыве. Але шукаць неабходна залатую сярэдзіну...

Наталля ЦІМАНАВА:

— Я хацела б пра канкурэнцыю колькі слоў дадаць... Менавіта "Будаўнік" падштурхнуў нас да больш актыўнай дзейнасці. Адкрываем, да прыкладу, інтэрнэт-клуб у "Эльдарада". Для таго, каб наведвальнікаў не згубіць з

плана пазабюджэтай работы справіцца... Апошні для ўстановы сёлета больш чым стоміліённы... Я ведаю, за кошт гэтых грошай мы сябе ўтрымліваем. Але платныя паслугі, мяркую, не павінны ўплываць на змест, якасць нашай дзейнасці... Менавіта асветай, выхаваннем мы і павінны займацца ў першую чаргу. А ў полі ж нашага зроку таксама — цяжкія падлеткі, дзеці з няпоўных сем'яў. Ці ж можна з іх браць грошы? Мы сёння гонімся за працэнтам выканання, павялічваем колькасць канцэртаў, дыскатэк, але часцяком аўтаматычна губляем іх якасць.

Яўген РАГІН:

— Аднак якраз "гонка" гэтая многіх у рэспубліцы прымусіла згадаць: культура — няспынны творчы пошук, які не можа не

Тамара АКСЕНАВА:

— Тым не менш, трэба шукаць і знаходзіць, трэба здзіўляць і зацікаўліваць. Тады канкурэнцыя пераўтварыцца ў супрацоўніцтва. Але адбудзецца гэта пры ўмове, калі ўсе ўстановы культуры райцэнтра займаюць непаўторнае аблічча... Гэта раней мы думалі: што б ні было, а ў "Эльдарада" ўсё роўна прыйдуць, бо ісці больш проста няма куды... Цяпер — альтэрнатыва, і ўсё ад нашага крэатыву залежыць.

Яўген РАГІН:

— Пабываў у аграгарадках "Ракушава", "Філатава", "Цяцерын", у вёсцы Шыпілевічы — крэатыўных задумак шмат, але іх рэалізацыю, як прызнаюцца мясцовыя работнікі культуры, стрымлівае адсутнасць планавага фінансавання. Усе спадзя-

права? Вось у Вішове суседняга Бялыніцкага раёна кіраўніцтва мясцовага сельскагаспадарчага прадпрыемства даплачвае сваім рабочым за ўдзел у мастацкай самадзейнасці...

Тамара АКСЕНАВА:

— Мы таксама даплачваем артыстам, але — разова, за канкрэтнае мерапрыемства. У Цяцерыне нашых артыстаў прастымулявала таксама мясцовая гаспадарка... Але такая матэрыяльная падтрымка, мяркую, павінна быць сістэмнай, заканадаўча прапісанай.

Наталля ЦІМАНАВА:

— У мастацкай самадзейнасці заняты не толькі работнікі культуры. І гэтыя людзі, рабочыя, служачыя, займаюцца любімай справай не дзеля камандзіровачных...

Мінімум і максімум дынамікі пазабюджэту

"Эльдарада"

Райвыканкамаўская "лятучка" з "К"

прывесці да творчых знаходак... Ведаю, што ў "Эльдарада" вы пачалі запрашаць сталічных дзі-дзэ-яў...

Наталля ЦІМАНАВА:

— ... якім таксама трэба плаціць... Але падкрэслію яшчэ раз: аддзел культуры — не камерцыйная арганізацыя...

Тамара АКСЕНАВА:

— Залатая сярэдзіна тут, на мой погляд, — у дыферэнцыяцыі паслуг. І мы пачалі гэтым займацца. На дыскатэкі, вечары мы выдаткоўваем бясплатныя білеты для дзяцей з мнагадзетных сем'яў ці сем'яў, так бы мовіць, небяспечных. Рашэнне аб гэтым прынята выканкамам. І

юцца на будучую Дзяржпраграму развіцця нашай культуры, дзе гэтае фінансаванне плануецца прапісаць з належнай канкрэтыкай: пад развіццё клубнай справы, бібліятэчнай і музэйнай.

Тамара АКСЕНАВА:

— Вельмі хацелася б, каб гэтаму была нададзена першачарговая ўвага. Я цвёрда пераканана, што паняцці "культура" і "аэстаткавы прынтцып" проста несумяшчальныя. Ва ўстаноў культуры трэба ўкладаць грошы. У гэтым — будучыня нашых малых гарадоў і вёсак. Я не кажу, што тыя грошы павінны быць вялікімі. Не. Яны павінны быць сістэмнымі і планавымі.

Тамара АКСЕНАВА:

— Аднак кожны з нашых артыстаў павінен ведаць, што яго цэняць.

Наталля ЦІМАНАВА:

— Ды я цалкам з гэтым пагаджаюся! Але ўсё неабходна ў рамках закана рабіць...

Яўген РАГІН:

— Між іншым, з прыемным здзіўленнем даведаўся, што ў штаце аддзела культуры ёсць адзінка юрыс-консульта. Скажам, у вашых ашмянскіх калег пра гэта толькі мараць. Як удалося адзінку вылучыць?

Наталля ЦІМАНАВА:

— Вы самі цудоўна ведаеце, колькі складана бывае знайсці ў нашай справе юрыдычную ісціну. Эксперыментаваць тут не выпадае. Таму стварылі ў свой час арганізацыйна-метадычны аддзел: кіраўнік справавод-юрыст. На жаль, толькі на палову стаўкі. А пытанню яму даводзіцца вырашаць процыму: працоўныя спрэчкі, звязаныя з кантрактнай сістэмай працы, яе аплатай, адпускімі... А ў сферы раённай культуры працуе без малага 200 чалавек, і кожнаму трэба дапамагчы парадамі, кансультацыяй... Я пастаянна кантакту з калегамі, што працуюць у

СЦК у аграгарадку "Цяцерын"...

мы са згаданай катэгорыяй дзяцей павінны паўнаважна працаваць...

Наталля ЦІМАНАВА:

— З раённага бюджэту на падтрымку нашай культуры ідзе шэсць працэнтаў грашовых сродкаў. Я падлічыла: за кошт фінансаў аддзелаўскага спецраёна мы гэты паказчык пастаянна павялічваем да 10 працэнтаў. З дапамогай пазабюджэту робім усе бягучыя рамонтныя, набываем сцэнічныя касцюмы, падвышаем заробак культурна-работнікаў (у жніўні сярэднямесячная заробатная плата ў нас — каля 750 тысяч, як і прадугледжана заданнем). І ці можна сказаць пасля гэтага, што мы недастаткова развіваем пазабюджэтную дзейнасць?

... і СК у вёсцы Шыпілевічы.

Наталля ЦІМАНАВА:

— Канешне, мы не сядзім і не чакаем запланаваных фінансаў, як працавалі, так і працуем. Да прыкладу, нядаўняе свята вёскі Цяцерын правялі. Свята атрымалася шыкоўнае, самадзейныя калектывы з усёго раёна адпрацавалі там цэлы дзень...

Яўген РАГІН:

— Але выплаціць ім камандзіровачныя, накарміць за свой кошт вы, мусіць, не мелі юрыдычнага

іншых раёнах, і ведаю: заканадаўчыя нюансы заўжды выклікаюць у людзей масу пытанняў.

Тамара АКСЕНАВА:

— Мы часта на райвыканкамаўскім узроўні прымаем рашэнні, якія, на мой погляд, наўпрост звязаныя з удасканаленнем дзейнасці аддзела культуры. Заўжды складаецца рабочы план на любое мерапрыемства, падключаюцца ўсе службы... Словам, плячох аддзелу падстаўляем пастаянна...

Яўген РАГІН:

— Давайце вернемся да альтэрнатывы ў выбары формы адпачынку. Не маю на ўвазе сем вашых аграгарадкоў, дзе захоўваюцца ўсе сацыяльныя стандарты, ва ўстановах культуры — належная база і сучасная апаратура... Я пабываў у Цяцерынскім СЦК, пачуў, як гучаць дынамікі філарманічнай пляцоўкі, пабачыў шыкоўнае адзенне сцэны і пераканаўся, што мне — спажыўцу культуры — іншага і не трэба... Дык вось, я не пра аграгарадкі, а пра звычайныя вёскі кшталту Шыпілевіч. Там жыхары не маюць той аграгарадоцкай альтэрнатывы, для іх на сёння проста недасягальнай. Бо і столь правісла, і падлога "хістаецца", і апаратура крытыкі не вытрымлівае. Якой вам бачыцца перспектыва такіх вёсак? Кіраўнікі тамтэйшых устаноў культуры таксама мараць мець у распараджэнні камп'ютарную тэхніку. Дык калі іх мары здзейсняцца?

аўтабібліятэка і аўтакрама. Безумоўна, паселішча — не вёска-спадарожнік. Такіх, аддаленых і маланаселеных, у раёне больш за сотню. Ці ёсць сістэма ў іх сацыяльна-культурным абслугоўванні?

Тамара АКСЁНАВА:

— Сістэма гэтая — ва ўзаемадзянні райвыканкамаўскіх службаў. Маю на ўвазе інфармацыйныя "цягнікі". У іх складзе заўжды ёсць работнікі культуры, чый абавязак — дайсці да кожнага чалавека ў самым далёкім кутку раёна...

Яўген РАГІН:

— У адпаведнасці з Дзяржпраграмай адраджэння і развіцця сяла сёлета ў раёне неабходна здаць апошні, сёмы, па ліку, аграгарадок — "Елькаўшчына". Як там на сёння справы?

Тамара АКСЁНАВА:

— Па мясцовым СДК праектна-каштарысная дакументацыя разлічана на 970 мільёнаў. Палову сумы мы ўжо атрымалі. Падключаецца, нату-

Намеснік старшыні Круглянскага райвыканкама па сацыяльных пытаннях Тамара Аксёнава (злева) і начальнік аддзела культуры Наталля Ціманова ў гісторыка-краязнаўчым музеі.

Дэталі

да агульнай карціны

Медыя плюс...

Бібліятэкар з аграгарадка "Цяцерын" Надзея Яроміна вырашыла стварыць ва ўстанове медыяклас.

Крэатыўную ініцыятыву падтрымалі ў абласной і раённай бібліятэках. У снежны быў адкрыты аграгарадок, а ў бібліятэцы, што месціцца ў шыкоўным будынку сельскага Цэнтра культуры, пачало дзейнічаць новаўтварэнне.

У медыякласе — некалькі дзясяткаў кампакт-дыскаў. Лішне казаць, што медыяклас абсталяваны найноўшай камп'ютарнай тэхнікай для прагляду дыскаў. Дарэчы, іх можна ўзяць і дахаты. Карыстанне адным дыскам цягам сутак каштуе крыху больш за тысячу рублёў.

на полі канкурэнтаздольнасці

"Эльдарада"...

Тамара АКСЁНАВА:

— Аграгарадкі — гэта толькі пачатак. Сёння распрацоўваем праграму, што пачне дзейнічаць з наступнага года і забяспечыць паэтапнае аднаўленне ўсіх вясковых устаноў культуры. Натуральна, пачнём з тых паселішчаў, дзе больш вяскоўцаў пражывае...

Наталля ЦІМАНОВА:

— Ва ўпраўленні культуры Магілёўскага аблвыканкама была ў свой час абмеркавана мэтазгоднасць стварэння вакол аграгарадкоў вёска-спадарожнікаў... Вельмі спадзяюся, што праграма гэтая пачне неўзабаве дзейнічаць, бо, сапраўды, кантраст паміж нашымі аграгарадкамі і вёскамі вельмі вялікі.

Тамара АКСЁНАВА:

— Мы і на ўзроўні раёна добра бачым гэтую праблему і будзем, канешне, яе паступова вырашаць. Тым больш, гаворка вядзецца пра тое, што бюджэт наступнага года станеца, так бы мовіць, больш сацыяльным. Дый на ўласны пазабюджэт, як заўжды, вялікія спадзяванні ўскладаем. Будзем, натуральна, і спонсараў шукаць... Сёння мы распрацоўваем праграму, дзе па кожнай установе культуры прадугледжаны канкрэтныя перспектывы мерапрыемстваў.

Яўген РАГІН:

— Ад гэтых захадаў, як вы раней казалі, залежыць далейшы лёс беларускай вёскі... Мне сёння расказвалі, што ёсць на Кругляншчыне паселішча, дзе толькі тры чалавекі жывуць — Маня, Марыя, Маруся (самай малодшай — за 70), — якія не захацелі да дзяцей у горад з'язджаць. І гэтую вёску рэгулярна наведваюць аўтаклуб,

Наталля ЦІМАНОВА:

— У музеі гаспадарчая група аддзела культуры рамантуе адно з памяшканняў пад карцінную галерэю... У бібліятэцы летась працякаў дах, сітуацыю выправілі. Ремонт будзем працягваць і плануем рабіць гэта сваімі сіламі.

Яўген РАГІН:

— У вашым адказе нейкая крыўда на бібліятэкараў адчуваецца...

Наталля ЦІМАНОВА:

— Ёсць вялікае жаданне давесці ўсім, што трэба пазбаўляцца спажывецкасці, шукаць новыя формы работы...

Тамара АКСЁНАВА:

— І зарабляць на сябе... З гэтай нагоды не магу не вярнуцца да плана пазабю-

джэтнай дзейнасці. Ён павінен быць рэальным і канкрэтным. І канкрэтыку планавання я бачу ў тым, каб заробленыя грошы сталі аддзякай культуротнікам за творчы складнік мерапрыемстваў, каб сродкі гэтыя заставаліся ва ўстановах, выкарыстоўваліся на развіццё клубнай, бібліятэчнай і музейнай справы, разглядаліся як стымул для крэатыву.

Наталля ЦІМАНОВА:

— Прывезці цяпер у бібліятэку новую мэблю, камп'ютар — не значыць, што пасля гэтага якасна змяняцца форма і змест работы... Таму адным з галоўных сваіх абавязкаў лічу планавую работу з кадрамі. У Шыпілевічах заўжды СДК людзьмі напоўнены. У вёсцы Грыбіна, дзе ў клубе апаратура не самая сучасная, пастаянна па сто чалавек на танцах.

Тамара АКСЁНАВА:

— Я даўно для сябе высноў зрабіла: галоўнае ў сферы культуры не энтузіязм (досыць некан-

крэтнае азначэнне), а разуменне таго, якая адказнасць на цябе ўскладзена. Менавіта такі, да прыкладу, начальнік упраўлення культуры Анатоль Сінкавец, які шмат зрабіў і робіць для нашага раёна...

Яўген РАГІН:

— Структуры аддзела культуры сталі юрыдычнымі асобамі. Ці ёсць у гэтым мэтазгоднасць?

Тамара АКСЁНАВА:

— На мой погляд, няма. Лішнія сродкі, парушэнне цэнтралізацыі. Начальнік аддзела не можа выкарыстаць бібліобус без дазволу дырэктара ЦБС. Усё гэта, несумненна, толькі змяняе працу.

Яўген РАГІН:

— Калі доўжыць гутарку пра перспектывы, дык нельга не згадаць і пра стварэнне мадэльных устаноў культуры. Ці ёсць у вас на гэты конт прыкідкі?

Наталля ЦІМАНОВА:

— Мы называем такія установы базавымі, паколькі на іх базе імкнёмся вучыць іншых.

Яўген РАГІН:

— У Бешанковіцкім раёне такія установы назвалі народнымі філармоніямі, дзе ў будучыні праца артыстаў мастацкай самадзейнасці будзе гарантавана аплата.

Наталля ЦІМАНОВА:

— Наконт аплаты — гэта, сапраўды, вельмі далёкая перспектыва... А так народныя філармоніі ў нас у кожным аграгарадку дзейнічаюць.

Тамара АКСЁНАВА:

— А ў самай бліжэйшай перспектыве мы мяркуем адраджаць нашы гістарычныя мясціны. Збіраемся зрабіць музей у дамку мастака-перадзвіжніка Мікалая Неўрава ў вёсцы Лыскаўшчына, дзе ён пахаваны. Плануем добраўпарадкаваць родавы маёнтак XIX стагоддзя генерала Міхаіла Чарняева ў Тубышках... За бліжэйшыя гады мы павінны павялічыць колькасць народных і ўзорных калектываў і мець іх не пяць, а як мінімум восем... Але самае галоўнае — работа з людзьмі.

Яўген РАГІН,

наш спецыяльны карэспандэнт Мінск — Круглянскі раён — Мінск Фота аўтара

... і "Будаўнік".

ральна, і раённы бюджэт... Аб'ект сёлета будзе здадзены абавязкова.

Яўген РАГІН:

— У многіх раёнах даводзіцца чуць: усе сродкі ідуць на сяло, таму установы культуры райцэнтраў крыху ўвагай абдзяляюцца, ёсць і тыя, што знаходзяцца ў аварыйным стане... Я цяпер зноў пра кантрасты. У вашым гарпасёлку крайнасцяў няма, але тынкаўка са сцяны РДК абвалілася, ёсць праблемы з рамонтам уваходнай групы Цэнтральнай бібліятэкі.

Наталля ЦІМАНОВА:

— Няма ў нас кантрасу паміж гарпасёлкам і сялом. Названыя вамі пытанні — вырашалыяны. Пад ремонт РДК літаральна днямі з раённага бюджэту выдаткавана 75 мільёнаў рублёў.

Тамара АКСЁНАВА:

— "Эльдарада" — ва ўзорным стане. Гэтак жа выглядаюць ДШМ, гісторыка-краязнаўчы музей.

Дэталі да агульнай карціны

Музей у... чамадане

У свой час намеснік старшыні райвыканкама Тамара Аксёнава ўзначаліла Раённы гісторыка-краязнаўчы музей. Таму менавіта на прыкладзе гэтай установы Тамара Мікалаеўна захацела паказаць, як можна крэатыўна працаваць і зарабляць на ўласнае развіццё...

Дырэктар музея Вія Гапаева распавяла вось пра што:

— Цягам двух гадоў мы ладзім курс заняткаў для дзіцячых садкоў... Раней музейна-педагагічныя заняткі пачыналіся са старэйшых груп, дзеці адкуль прыходзілі да нас. Цяпер мы значна пашыраем сферу ўласнага ўплыву: самі збіраем экспанаты ў чамаданы, накіроўваемся ў дзіцячыя садкі і праводзім заняткі там, уцягваючы ў справу дзяцей нават ясель-

нага ўзросту. Заняткі — тэатралізаваныя, нязмушаныя, гульнівыя... Гэтым мы забяспечваем сабе будучы "прафесійных" музейных наведвальнікаў, а мо і калег...

А з лета мы ўвлілі і платную паслугу "Вяселле ў музеі". Ахвотных унесці ў гэтую важную жыццёвую падзею непаўторную фарбу вельмі шмат. Дзея адбываецца ў антуражы музейнай экспазіцыі "Этнаграфія", дзе прадстаўлены і прылады сялянскай працы, і інтэр'еры вясковай хаты... Тут мы паказваем маладым, як жылі і працавалі іх продкі, якія вясельныя абрады яны ладзілі. І ідуць нашы маладыя па дарозе абярэгаў, ступаючы па зёлках... Жаніх спрабуе зерне змалоць, нявеста — збірае муку ў мяшчак... Гэта першы падарунак маладым — сімвал сумеснага жыццёвага пачатку. Падорым яшчэ і ляльку-абярэг, і зборнік нашых калыханак... Паслуга каштуе 20 тысяч.

В. Ваньковіч. Аўтапартрэт, зроблены за некалькі дзён да смерці.

...Хачу сказаць некалькі слоў пра настаўнікаў Ваньковіча ў Акадэміі мастацтваў, паколькі яны практычна не згадваюцца мастацтвазнаўцамі. Між тым уплыў прафесараў — “рускага Рафаэля” Аляксея Ягорова, “рускага Пусэна” Васіля Шабуева і асабліва Андрэя Іванава — на маладога Валенція несумненны як у сэнсе тэхнічнага майстэрства, так і ў прыхільнасці да гісторыка-рэлігійных сюжэтаў. Дастаткова сказаць, што менавіта Андрэй Іванавіч Іванаў (дарэчы, бацька Аляксандра Іванава, аўтара “З’яўлення Хрыста народу”) прапанаваў Ваньковічу намаляваць на конкурс карціну “Подзвіг маладога кіяўляніна...” (тэма — з часоў княжання Святаслава Ігаравіча) па новай версіі, якую сам прафесар 17 гадоў таму рэалізаваў у сваім палатне пад той жа назвай. Я бачыў іванаўскую кампазіцыю ў Рускім музеі і павінен сказаць: карціны настаўніка і вучня вельмі падобныя.

Блукаючы рамантык Валенцій Ваньковіч

“Быў мастаком высокіх здольнасцей...”

(Заканчэнне. Пачатак у № 37, 38.)

Яшчэ пецяярбургскі перыяд для Ваньковіча знамянальны тым, што тут ён сустрэў шмат цудоўных людзей, прадстаўнікоў культурнай расійскай эліты, а таксама выдатных землякоў — жывапісца Юсіфа Аляшкевіча і графіка-рысавальшчыка Аляксандра Арлоўскага, якія былі своеасаблівай кропкай прыцягнення не толькі эмігрантаў з Беларусі і Польшчы, але і “зонак” рускай літаратуры — А. Пушкіна, В. Жукоўскага, П. Вяземскага, А. Дэльвіга, І. Крылова, братаў К. і М. Палявых, І. Кірзеўскага, Д. Венявіцінава, Я. Баратынскага, кампазітара М. Глінку... У сярэдзіне 1820-х гадоў у сталіцы з’явіліся стары знаёмы мастака па Віліні гісторык М. Маліноўскі і ўрач, пісьменнік, мемуарыст Станіслаў Мараўскі. Менавіта дзякуючы іх успамінам, а яшчэ дзённікам Алены Шыманоўскай, да нас дайшлі некаторыя падрабязнасці прабывання Ваньковіча ў Пецяярбург, асабліва пра творчыя ўзаемаадносіны Ваньковіча, Міцкевіча і Пушкіна.

Што тычыцца паэтаў, іх знаёмства адбылося яшчэ восенню 1826 года ў Маскве і вылілася ў моцнае сяброўства. Князь Пётр Вяземскі расказваў, што Пушкін аднойчы сустрэў Міцкевіча на вуліцы, адступіў у бок і сказаў: “З дарогі, двойка, туз ідзе!” На што Міцкевіч вокамігненна адказаў: “Казырная двойка і туза б’е!” Мала хто ведае, што Пушкін лічыў Міцкевіча больш вялікім паэтам, чым ён сам. Сябра Ваньковіча А. Адыец у лісце да Юліяна Корсака ў маі 1829 года ўспамінаў пра тое, як на адной вечарыне ў гонар Пушкіна, дзе імправізаваў Міцкевіч, Пушкін “сарваўся з месца, і кудлачы валасы, амаль што бегачы па залу, усклікаў: “Які геній! Якое свяшчэннае пошыва! Што я перад ім?” — і кінуўшыся на шыю Адама, сціснуў яго і стаў цалаваць як брата». Ды і К. Палявой ў сваіх “Запісках” кажа, што “па адукаванасці, па шматбаковай вучонасці Міцкевіча Пушкін не мог параўноўваць сябе з ім. І прызнанне ў тым робіць найвялікшы гонар розуму нашага паэта». У сваю чаргу Міцкевіч, ужо пасля гібелі Пушкіна, казаў пра яго: “Я ведаў рускага паэта вельмі блізка і даволі працягла час; я назіраў у ім характар надта ўражлівы, а часам — лёгкі, але заўсёды шчыры, высакародны і адкрыты”. І нават тады, калі яны сталі, так бы мовіць, антаганістамі ў адносінах да польска-беларускіх падзей 1830—1831 гадоў (узгадаем вершы Пушкіна “Паклёпнікам Расіі” і “Ён між намі жыве...”), Міцкевіч да канца жыцця заставаўся прыхільнікам творчасці свайго колішняга сябра.

І, канешне, менавіта Міцкевіч пры першай магчымасці пазнаёміў Ваньковіча з Пушкіным, які толькі той у маі 1827 года прыбыў з Масквы ў Пецяярбург, дзе і знаходзіўся (з кароткімі ад’ездамі) роўна два гады — да ад’езда ў Грузію.

У снежаньскія дні 1827 года мастак прыступіў да малявання адразу двух партрэтаў знакамітых паэтаў. Станіслаў Мараў-

скі, які наведваў майстэрню Ваньковіча, піша ў сваіх “Успамінах”: “Сярод карцін, паразвешаных на сценах, у вочы кінуліся два вялікія партрэты, якія стаялі на мольбертах побач. Адным з іх быў партрэт Міцкевіча ў бурцы, які абавіраўся на скалу Аю-Даг, — партрэт, які пазней зрабіўся такім жа папулярным, як і сам Міцкевіч. Побач стаяў другі партрэт зусім аднолькавага памеру. Ён адлюстроўваў мужчыну, захутанага ў шырокі плашч-альмавіву з клетчатой падкладкай, які задумлена стаіць у сузіранні пад цяністым дрэвам. Твар вельмі непрыемны, каларыт нейкі дзіўны, аднак некая інстынктыўна можна было адчуваць, што ён натуральны; рысы твару мала цікавыя, тым больш, што партрэт зроблены быў en face і лез у вочы; блікі з ценямі ад дрэва часткова коўзали па твары, усё гэта разам прымушала глядзець на палатно з некаторай агідай.

— Хто гэта такі? — спытаў я.

— Ды хіба ты не ведаеш? Гэта Пушкін, і прытым вельмі падобны, як дзве кроплі вады...”

Чалавек на партрэце не быў яму знаёмы. А калі ў Екацярынофе, на абедзе, які даваў Пушкін у гонар прыезду Міцкевіча з Масквы, Мараўскі убачыў паэта, адразу ж пазнаў яго па Ваньковічавым партрэтным увасабленні.

19 сакавіка 1828 года Алена Шыманоўская запісала: “Разам з Вяземскім, Пушкіным і Маляўскім мы паехалі на Васільеўскі востраў у майстэрню Ваньковіча. Там стаялі партрэты Міцкевіча і Пушкіна, якія ён зрабіў для выстаўкі ў Варшаве. Адуць мы паехалі да мастака Арлоўскага. У яго ёсць збор рарытэтаў, сярод іх пісьмы Касцюшкі”. Партрэт Пушкіна, аднак, знік бяспследна пасля 1863 года пры канфіскацыі маёмасці малодшага сына мастака Яна Эдварда Ваньковіча, які разам з братамі браў актыўны ўдзел у паўстанні. Затое алоўкавы варыянт партрэта захаваўся і сёння знаходзіцца ў Пушкінскім музеі.

А што да партрэтнай карціны “Адам Міцкевіч на гары Аю-Даг”, дык гэты твор з’яўляецца, мабыць, найлепшым у творчасці жывапісца. І сам Міцкевіч пагадзіўся з такой думкай. Нездарма замовіў сябру-мастаку тры ці чатыры паўторы і нават некалькі копіяў знаёмым капіістам. Хаця некаторыя даследчыкі па якасці выканання аддаюць перавагу карціне “Багародзіца Вастрабрамская”, якую мастак маляваў незадоўга да сваёй смерці. Можа і так. Арыгінала, на жаль, не бачыў...

У лютым 1828 года ў Пецяярбург пераехала Анэля Ваньковіч. З той пары ўстанавіваюцца сяброўскія стасункі паміж сем’ямі Шыманоўскіх і Ваньковічаў. Яны разам жывуць у Паргалаве на лецішчы. Алена Шыманоўская запісала ў дзённіку: “Надвечоркам усе прыйшлі да нас, і мы спявалі імправізацыі Міцкевіча”. Дарэчы, у 1832 годзе Алена бярэ шлюб з Францішкам Маляўскім, а яе сястра Цаліна паеха-

ла пасля смерці маці за мяжу і стала ў 1834 годзе жонкай Адама Міцкевіча. А вось на стажыроўку ў Італію мастак так і не паехаў: не аказалася грошай у кішэні Віленскага ўніверсітэта! І 28 лютага Ваньковіч накіроўвае падзячны ліст прэзідэнту Акадэміі мастацтваў А. Аленіну і паведамляе аб сваім ад’ездзе ў Мінск. Аднак сувязей з Акадэміяй не парывае. Захаваўся яго ліст ад 19 снежня 1829 года, дзе ён піша па-руску: “Знак отличия, которым благоволила Императорская Академия художеств удос-

Сядзіба Ваньковічаў, XIX ст. Рэканструкцыя.

было роўных тоіть меня сядзібы (маецца на ўвазе Малы залаты медаль. — Б.К.), весьма для меня лестен и будет питать в моем сердце по конец жизни чувствительнейшую и беспредельную признательность”.

21 верасня 1832 года Вучоны Савет Акадэміі за партрэты, “пісаная з натуры”, надаў Ваньковічу званне “прызначанага”. Гэта апошняе ступень перад званнем акадэміка. Што гэта былі за партрэты, невядома. Зыходзячы з даты, гаворка ідзе пра бліскучыя вобразы Антона Гарэцкага і слонімскага прадавеццеля дваранства Войцеха Пуслоўскага. Ну што казаць, засталася “справа за малым”: атрымаць званне акадэміка. 20 сакавіка 1833 года Ваньковіч звяртаецца ў Акадэмію з просьбай “прызначыць яму праграму на званне сапраўднага акадэміка, бо званне прызначанага дае яму сілы і падвоенае жаданне да мастацтва”. І Савет пайшоў яму насустрач. Прапанаваў напісаць “сямейную сцэну” і выбраць сюжэт па сваім жаданні. Павінна ў той сцэне быць не менш дзвюх фігур “у натуральную велічыню, пакаленных”. Задача для Ваньковіча зусім лёгкая, але штосьці здарылася, і мастак работу так і не напісаў.

Жыў Ваньковіч у сваёй сядзібе Малая Сляпянка, але ў Мінску бываў часта. Гасцяваў у Верхнім горадзе ў Яна Дамеля, свайго колішняга ўніверсітэцкага выкладчыка, шмат часу праводзіў у майстэрні мастака-аматара Чэслава Манюшкі, чыя сястра Міхаліна пабралася шлюбом са стрыечным братам Валенція — Эдвардам. А сын Чэслава Стась вучыўся побач у гімна-

зіі: урокі будучаю вялікаму кампазітару даваў Дамінік Стэфановіч. Наогул, два сямействы, Ваньковічаў і Манюшкаў, сябравалі даўно. Родавы маёнтак Валенція — Каложыцы ў Ігуменскім павеце — знаходзіўся непдалёк ад Смілавіч і Шыпян, якія належылі роду Манюшкаў.

А Смілавічы ў тыя часы, дзякуючы братам Чэслава — Казіміру і Дамініку, былі своеасаблівым культурным цэнтрам гэтага рэгіёна. У іх доме, дарэчы, мелася цудоўная калекцыя жывапісу з творами вядомых мастакоў, у тым ліку — Валенція Ваньковіча. У прыватнасці, тая самая карціна “Адам Міцкевіч на скале Аю-Даг”, таксама партрэты Дамініка Манюшкі і Станіслава Гарноўскай, сястры мастака. Карацей кажучы, у 1830-я гады мастаку не

спы свабоды і роўнасці людзей, дзе перамагла б гармонія працы і мастацтва.

У канцы 1830-х Ваньковіч зразумеў: на радзіме краіны мары і прыгажосці, быць не можа, і, пакінуўшы сям’ю, з’ехаў у Германію, каб накармаць душу сваю свежымі ўражанымі ад сустрэч з еўрапейскім мастацтвам. Перад ад’ездам напісаў сваёй жонцы: “Таму што дзеці ў маленстве... я ўпэўнены, што жонка мая... скіруе іх час да самых карысных заняткаў, прывучаючы іх да спраў і да пераадолення ўсякага роду цяжкасцей”. Гэта была эміграцыя. Але калі ў многіх яго сяброў больш прэвалювалі грамадска-палітычныя аспекты, то Ваньковіч, у адрозненне, скажам, ад Міцкевіча, у іх рэалізацыі ўдзелу не прымаў, альбо — не паспеў прыняць. Можа, таму што перашкодзіла цяжкая хвароба, можа, па іншай прычыне...

Апошнія восем месяцаў жыцця Ваньковіч працаваў практычна без адпачынку, быццам бы адчуваў, што дні яго злічаны. Пісаў карціны пра Напалеона.

Узяўся за палатно “Святы Ян” і гэтым творам, як успамінаў Міцкевіч, “гразіўся пераўзясці ўсіх мюнхенскіх мастакоў”. Але хвароба наступала. 16 сакавіка 1842 года пісьменнік Стэфан Вітвіцкі пісаў з Парыжа ў Галіцыю паэту Юзафу Залескаму: “Ваньковіч бедны “zapadł na piersi” і падзецца, што смяротна. Вельмі мне шкада бедака, прыстойны хлопеч... Сам Адам казаў, што душа яго такая напружаная, што арганізм не вытрымлівае”. Праз месяц таму ж адрасату: “Адам і ўсе ў яго здаровыя, акрамя аднаго Ваньковіча, які паступова згасае”. Вось такім мастак прадстаўлены на апошнім, вельмі далёкім ад рамантычнага вобраза юнака 1820-х гадоў “Аўтапартрэтца” 1842 года: схуднелы, нядбайна прычасаны мужчына з насцярожаным позіркам і рэдкай бародкай...

А ён вельмі хацеў працаваць. Міцкевіч пісаў аб гэтым: “У апошнія хвіліны перад смерцю ён з’явіўся, стогнучы, з вугалем у руцэ, мазануўшы па сцяне”. У той жа дзень за некалькі гадзін да смерці Ваньковіча Міцкевіч запісаў апошнюю волю сябра, і той уласнай рукою падпісаў завяшчанне. Прывяду яго амаль цалкам: “Пакінуць сям’і і дзецям маю маёмасць, якая пасля мяне засталася. Хачу яе даверыць аднаму з сяброў, Адаму Міцкевічу, каб дзейнічаў у адпаведнасці з законам і старанна аглякаў

маю маёмасць, не дазваляючы нікому іншаму ўмешвацца ў яго распараджэнні. Некаторыя карціны падлягаюць прадажу на аплату маіх парыжскіх даўгоў, грошы, што застануцца, раздаць тым, хто мае ў іх патрэбу. Вобраз Св. Яна Евангеліста пакідаю Міцкевічу... Вобраз Св. Клары пакідаю Андэю Тавянскаму. Папкі і альбома пакідаю маім дзецям. Вобраз Мадонны можа быць прададзены. Карціны і папкі, якія знаходзяцца ў Берліне, таксама будуць узяты роднымі. Года 1842, мая 12 дня. Партрэт Андэя пакідаю ў распараджэнне Андэя. Акварэль пакутніка Св. Яна аддаю Міцкевічам. Валенцію Ваньковіч”.

У той жа дзень мастак памёр. Паніхіда адбылася ў адным з бліжэйшых касцёлаў. За труной ішлі Антон Гарэцкі і Роза Высагердава, народжаная Гарэцкая, усе Міцкевічы і знаёмыя парыжане. Сціплы абеліск на могілках Манмартра Сен-Дэні (7 лінія, магіла №20) устаноўлены на сродкі Розы Высагердавай.

Зразумець да канца, якім быў Валенцію Ваньковіч чалавекам, задача з самых складаных, прынамсі для мяне. Месяцовы ландшафт яго гаротнай душы яшчэ належыць вывучыць гісторыкам мастацтва, хача вонкавая канва жыцця Валенція Мельхіёравіча больш-менш вядомая. Адно ясна: мастак быў акрыленым рамантыкам, але з пшчотным, кволым сэрцам. І гэты боль сэрца, памножаны на лятучую мару ад чалавечай свабодзе (пазней падобны боль пранізваў і Багдановіч, і Купалу, і Шагала), якая пачыналася яшчэ на радзіме, зрабіла Ваньковіча тым, кім ён застаўся ў еўрапейскай гісторыі культуры. І ў нашай, нацыянальнай, найперш.

Барыс КРЭПАК

В. Ваньковіч. Адна з работ цыкла, прысвечанага Напалеону.

Магіла В. Ваньковіча на могілках Манмартра Сен-Дэні ў Парыжы.

ШТОТЫДНЁВАЯ
ГРАМАДСКА —
АСВЕТНИЦКАЯ
ГАЗЕТА

Выдаецца
з кастрычніка
1991 года
Заснавальнік —
Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 637
Галоўны рэдактар —
Людміла КРУШЫНСКАЯ

Рэдакцыйная калегія:
Лілія АНАНІЧ,
Уладзімір АРЛОЎ,
Уладзімір ГІЛЕП,
Ірына ДРЫГА,
Аляксей ДУДАРАЎ,
Уладзімір ЗАМЯТАЛІН,
Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ,
Міхаіл КАЗІНЕЦ,
Віктар КУРАШ,
Аляксандр РАШЧУПКІН,
Барыс СВЯТЛОЎ,
Рычард СМОЛЬСКІ,
Святлана СУХАВЕЙ,
Міхаіл ФІНБЕРГ,
Леанід ШЧАМЯЛЁЎ,
Уладзімір ШЧАСНЫ.

Рэдакцыя:
Сяргей ТРАФІЛАЎ
(намеснік
галоўнага рэдактара),
Пётр ОВАД
(адказны сакратар).

Рэдактары аддзелаў:
Канстанцін АНТАНОВІЧ,
Надзея БУНЦЭВІЧ,
Таццяна КОМАНАВА,
Барыс КРЭПАК,
Яўген РАГІН,
Ілля СВАРЫН,
Антон СІДАРЭНКА.

Спецкарэспандэнты:
Дар'я АМЯЛЯКОВІЧ,
Алена САБАЛЕУСКАЯ,
Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

**Загадчык аддзела
фотайлюстрацый —**
Юрый ІВАНОЎ
Карэктар —
Інга ЗЕЛЬГІС
Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Тэлефон:
(017) 289-34-66
(прыёмная)
(017) 286-07-97,
(017) 334-57-23
Тэлефон/факс:
(017) 334-57-35
Рэкламны аддзел:
тэл. (017) 334-57-41
www.kimpress.by
E-MAIL: kultura@tut.by

Выдавец —
Рэдакцыйна-
выдавецкая ўстанова
"Культура і мастацтва"
Ліцэнзія на выдавецкую
дзейнасць
ЛВ №02330/0494414
ад 17 красавіка 2009 г.

220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
Тэл. (017) 289-34-66.
Бухгалтэрыя:
тэл. (017) 334-57-35

Аўтарскія рукапісы
не рэцэнзуюцца
і не вяртаюцца.
Аўтары допісаў у
рэдакцыю
паведамляюць сваё
прозвішча, поўнаснае імя
і імя па бацьку, пашпартныя
звесткі (нумар пашпарта,
дату выданы, кім выдадзены
пашпарт, асабісты нумар),
асноўнае месца работы,
зваротны адрас.

Меркаванні аўтара могуць
не адпавядаць пункту
гледжання рэдакцыі.
Аўтары нясуць адказнасць
за дакладнасць
матэрыялаў.
*Матэрыял на правах
рэкламы.

© "Культура",
2010.
Індэкс 63875
Наклад 8205
Падпісана ў свет
23.09.2010 у 18.30
Замова 4568
РУП "Выдавецтва
"Беларускі Дом друку".
ЛП № 02330/0494179
ад 03.04.2009.
Пр. Незалежнасці, 79,
220013, Мінск.

ISSN 1994-4780

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск,
вул. Леніна, 20.
Тэл.: 227 45 62.

- Мастацтва Беларусі XII — XIX стст.
- Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст.
- Мастацтва краін Усходу XV — XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Экспазіцыя жывапісу, скульптуры, графікі мастакоў 1940-х — 1980-х гг.
- Выстаўкі:**
- "Паэзія ў паўсядзённасці" (жывапіс Барыса Казакова).
- "Зямля пад белымі крыламі".
- "Нябачаная Літва".

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея РБ:

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 227 87 96.

- Пастаянная экспазіцыя.
- "Свет з вышыні".

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір,
Карэліцкі р-н,
Гродзенская вобл.
Тэл.: (8-01596) 2 30 35.
■ Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. Раўбічы

Спарткомплекс
"Раўбічы",
Мінскі р-н.
Тэл.:
507 44 68.

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНІЦКАГА-БІРУЛІ ў г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў,
вул.
Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Культура I-й пал. XIX ст.
- "Чорна-белыя мары" (выстаўка графікі Вячаслава Паўлаўца).

МУЗЕІ *

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул.
К.Маркса, 12.

Тэл.: 227 43 22.
Экспазіцыі:

- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пачатку XX стст.".
- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "З крыніц адвечнай прыгажосці".
- "Водбліскі ваеннай славы" (еўрапейская зброя і вайсковае абмундзіраванне XIX — 1-й пал. XX стст.).
- "Гіганты ледавіковага перыяду".
- Выстаўкі:**
- "Дамы-музеі: вытанчаны стыль італьянскага жыцця".
- "Надзея Рыгораўна Грэжава — дзяржаўны дзеяч".
- "Фатограф свайго часу".

- Тэатралізаваная экскурсія паводле казак Якуба Коласа.
- Выстаўкі:**
- "Нясу пачуццяў многа" (выстаўка, прымержаваная да 100-годдзя з часу выхаду першага пэтычнага зборніка Якуба Коласа "Песні жалыбы").

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск,
вул. Янкі
Купалы, 4.
Тэл.: 227 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя
- "Жыццё і творчасць Янкі Купалы".
- Цыкл музейна-педагагічных заняткаў "Дзядзька Янка,

да аднайменнай кнігі У.Караткевіча).

- "Святло стагоддзяў" (выстаўка, прымержаваная да юбілейных дат беларускіх асветнікаў).
- "Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам".
- "Спадарожнікі дзяцінства".
- "Дарогамі жыцця".
- "Беларускія пісьменнікі XX стагоддзя ў творах выяўленчага мастацтва".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.

- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячю СССР А.Грамыку.
- "Чырвоная гасцеўня".
- "Зала ўрачыстых прыёмаў".
- Экспазіцыя археалагічнай калекцыі музея (цокальны паверх паўднёвай галерэі).

УВАГА!

Паважаныя чытачы!

ІДЗЕ ПАДПІСКА

на часопіс "Мастацтва" Падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 74958, ведамасная падпіска — 63875; індывідуальная падпіска — 63875; ведамасная падпіска — 638752;

НА ЧАЦВЕРТЫ КВАРТАЛ 2010 ГОДА!

на газету "Культура" Падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 63875, ведамасная падпіска — 638752;

на часопіс "Мастацтва" Падпісныя індэксы: індывідуальная падпіска — 74958, ведамасная падпіска — 749582.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл.

Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 26 — "Спартак"
- А.Хачатурана.
- 28 — "Травіята"
- Дж.Вердзі.
- 29, 30 — "Папялушка"
- С.Пракоф'ева.
- 1 кастрычніка —

"Вяселле Фігара"
В.А.Моцарта.
**РЭСПУБЛІКАНСКІ
ТЭАТР
БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ**
г. Мінск,
вул. Крапоткіна, 44.

Тэл./факс: 334 60 00

- 28, 29 — "Вясёлы калейдаскоп"
- 1 кастрычніка — "Каласы пад сярпом тваім" У.Караткевіча.
- 2 — "Сёстры Псіхеі" С.Кавалёва.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44.
Тэл.: 200 81 26.

- 26 — "Айбаліт 2002"

- І. Левіна.
- 26 — "Мефіста" У. Кандрусевіча.
- 28 — "Мая жонка ілгуня" В. Ільіна, В.Лукашова.
- 29 — "Аднойчы ў чыкага".
- 1 кастрычніка — "Прынцэса цырка" І.Кальмана.

ТЭАТРЫ*

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл.

Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 26 — "Спартак"
- А.Хачатурана.
- 28 — "Травіята"
- Дж.Вердзі.
- 29, 30 — "Папялушка"
- С.Пракоф'ева.
- 1 кастрычніка —

"Вяселле Фігара"
В.А.Моцарта.
**РЭСПУБЛІКАНСКІ
ТЭАТР
БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ**
г. Мінск,
вул. Крапоткіна, 44.

Тэл./факс: 334 60 00

- 28, 29 — "Вясёлы калейдаскоп"
- 1 кастрычніка — "Каласы пад сярпом тваім" У.Караткевіча.
- 2 — "Сёстры Псіхеі" С.Кавалёва.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44.
Тэл.: 200 81 26.

- 26 — "Айбаліт 2002"

- І. Левіна.
- 26 — "Мефіста" У. Кандрусевіча.
- 28 — "Мая жонка ілгуня" В. Ільіна, В.Лукашова.
- 29 — "Аднойчы ў чыкага".
- 1 кастрычніка — "Прынцэса цырка" І.Кальмана.